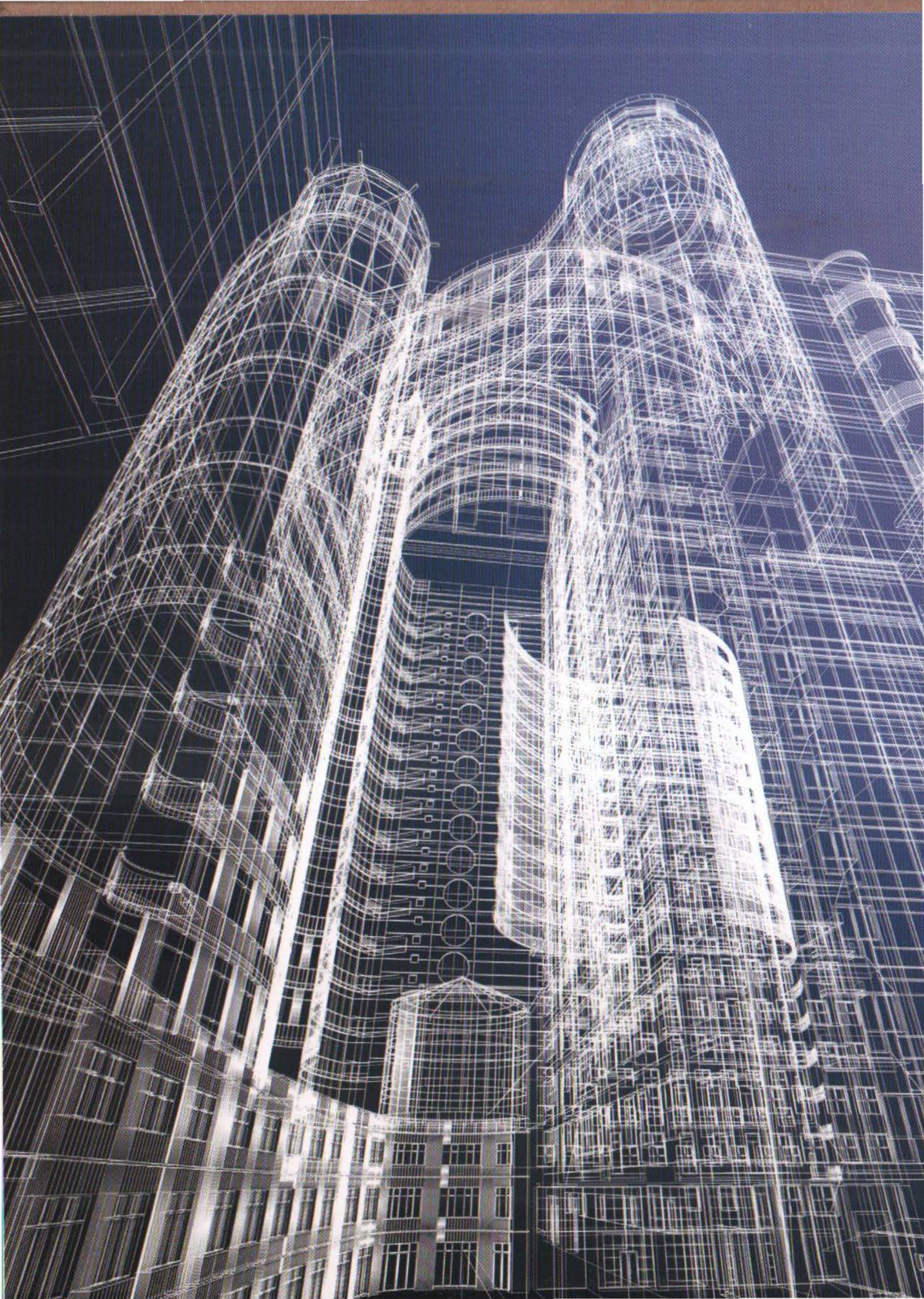
30 SANİYEDE
MİMARLIK

Her biri yarım dakikada
açıklanmış en önemli
50 mimari üslup ve ilke

Editör
Edward Denison

30 SANİYEDE MİMARLIK

Her biri yarım dakikada açıklanmış en önemli 50 mimari üslup ve ilke

Editör
Edward Denison

Önsöz
Jonathan Glancey

Katkıda bulunanlar
Dragana Cebzan Antic
Nick Beech
Marjan Colletti
Edward Denison
Anne Hultzsch
David Littlefield
Steve Parnell

CARETTA KİTAPLARI 124
30 SANİYEDE SERİSİ 6

30 SANİYEDE MİMARLIK

Kitabın özgün ismi: 30 Second Architecture

Genel Editör **Edward Denison**

1. baskı, Çin - Kasım 2013
ISBN 978-605-5169-18-3
Yayıncı sertifika no: 15719

Proje Koordinatörü **e. murat yığcı**
Yayına Hazırlayan **Gizem Çiçek**
Çeviri **Nilüfer İlkaya Elçioğlu**
Katkıda Bulunan **Ömer Ünügür**
Kapak Uygulama **Ömer Cihangir**
Sayfa Uygulama **Y. Serdar Cenan**

Görsel Yönetmen **Peter Bridgewater**
Ivy Press Yayıncı **Jason Hook**
Editör **Caroline Earle**
Art Direktör **Michael Whitehead**
Tasarım **Ginny Zeal**
İllüstrasyonlar **Ivan Hissey**
Yardımcı Metinler **Viv Croot, Simon Smith**
Proje Editörü **Stephanie Evans**

Çin'de basılmıştır

caretta

caretta reklam ve halkla ilişkiler tic. ltd. şti.
www.carettareklam.com
samanyolu sokak, 106 Şişli-İstanbul
tel: +90 212 230 23 14
faks: +90 212 231 30 13

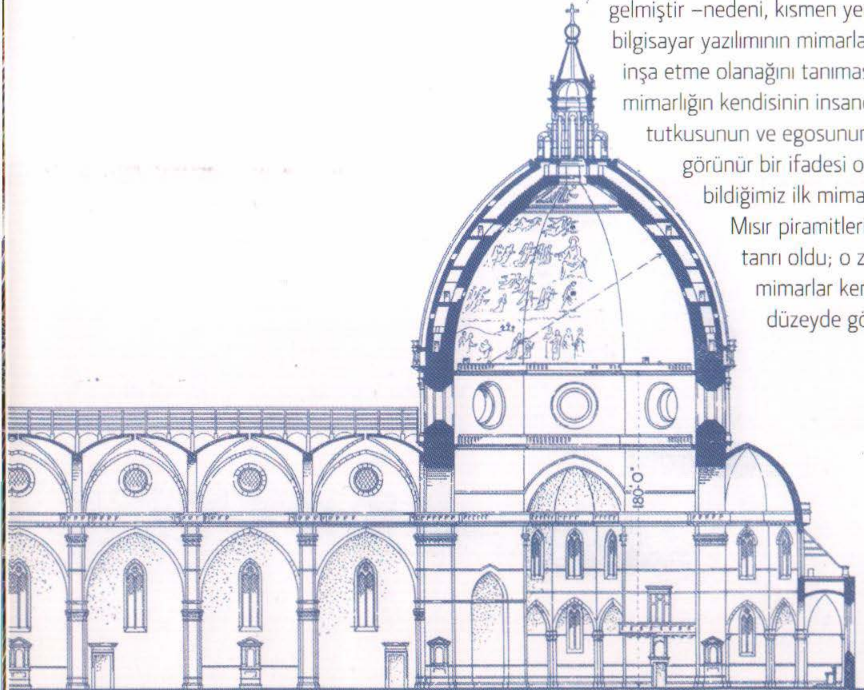
İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Jonathan Glancey

Mimarlık ve bina hemen hemen bir ve aynı şey olsa da tam olarak değildir. Bina olmadan mimarlık olmaz ama yine de mimarlık iki tuğlayı "Sanat"ın dünyası içinde üst üste koyma eylemine kalkışır. Uygarlığın başından itibaren, ister Sümer ziguratları isterse Mısır piramitleri formunda olsun mimarlık insan hayallerini, umutlarını ve korkularını üç boyutlu olarak temsil etmenin bir aracıdır. Bir tapınak her zaman, bir tahıl ambarı ya da bir inek ağılından, her ne kadar bu tür tarım binaları kendi içlerinde özel şeyler olsa da, daha tutkuyla dolu yaratıcı bir çabadır.

O zamandan beri mimarlar, ister tanrılara, Tanrıya, Mammona (para tanrısı), isterse hamilerine ve çoğu durumda da kendilerine tapınaklar biçimlendirerek bir tür papazlık hizmetinde bulunuyorlar. En küçük bir evden en iddialı müze ya da gökdelene kadar mimarlar tapınak inşaatçıları olagelmiştir. Aslında, mimarlık son yıllarda hiç olmadığı kadar gösterişli hale gelmiştir –nedeni, kısmen yeni malzeme ve bilgisayar yazılımının mimarlara çılgın hayallerini inşa etme olanağını tanıması, ama aynı zamanda, mimarlığın kendisinin insanoğlunun gösterişinin, tutkusunun ve egosunun bu kadar güçlü ve görünür bir ifadesi olmasındandır. Adıyla bildiğimiz ilk mimar Imhotep'e bakın; ilk Mısır piramitlerini tasarladı ve bir tanrı oldu; o zamandan beri mimarlar kendilerini yüksek bir düzeyde görmektedirler.

Bir yaratıcılık parçası
Rönesans boyunca kubbenin gelişimi, sanat ve mühendislik başyapıtları olan geniş, serbest açıklıklı yapılara olanak tanıdı.

Mimarlık bir maceradır. Binalar barınak sağlar ve amaca hizmet ederler ama yine de mimarlar çoğu kez böyle bir barınağın nasıl bir şey olabileceğine ilişkin sınırları zorlarlar. Dünyanın ilk büyük kubbeli binalarından olan Roma'daki Pantheon, İmparator Hadriyanus'un evren modelinden daha az önemli değildir. Orta Çağ Avrupası'nın Gotik katedralleri hünerli yapı mühendisliğiyle ve becerikli duvarcılığıyla tinsel bir şenlik duygusuyla örtüşür. 1950'lerde takdis edilen Le Corbusier'nin Ronchamp'taki süzülen, gizemli hac şapeli tasarım ve dinsel atmosfer bakımından herhangi bir antik dönem ibadet yeriyle örtüşebilir. Babil kuleleri gibi gökdelenler, malzeme; tasarım; mühendislik ve insan cesaretinin sınırlarını zorlayarak hiç olmadığı kadar yükseklere çıkmaya devam eder.

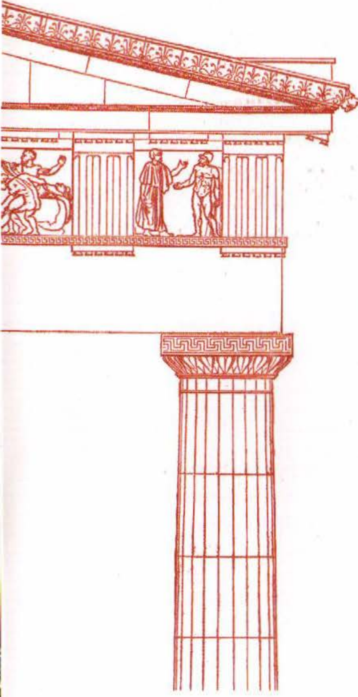
Mimarinin kendi dili vardır: Yunan tapınaklarının, George dönemi teraslarının ve Guggenheim müzesinin cephelerinden okunabilir. Bir bina, bir sokak ya da kentin tamamı bir kitap gibi okunabilir. Mimari akımlardan ne kadar anlarsanız herhangi bir kasabada ya da kentte gezinmek o kadar hoş olur.

Her mimari, heyecan verici değildir. Ama yine de yüzyıllar boyu mimarlar tarafından tasarlanan milyonlarca sessiz binada, en tutkulu tapınaklarda bulunanla aynı tasarım yoğunluğuna ve sanat yaratma iradesine ait bir şeyi gözlemlemek olasıdır. İddiasız bir George dönemi terası Yunan ve Roma'nın soylu anıtlarının oranlarını ve görsel zekâsını somutlaştırır.

Yine de, yapmayı seçtiğimiz bina gelecekte yer alacaktır ve çevreyle ilgili kaygılarımız ne olursa olsun mimarlık rolünü oynamaya devam edecektir. Bugün çok çabuk bina yapabiliriz. Kaldı ki gezegeni ucuz ve karaktersiz binalarla boğmak çok kolaydır -ve bir dereceye kadar bu gerçekleşiyor- ama mimarlık gündelik kaygılar kadar hayallerle de yönlendiriliyor. Binanın tersine mimarlık aceleye gelmez. Ve bir dakika durup da güzel bir binaya baktığımızda, mimarlığın neden önemli olduğunu apaçık görürüz: Taşa ve mekâna dökülmüş olan kendi insan ruhumuzdur.

GİRİŞ

Edward Denison

Kalıcı formlar
Yunan ve Roma mimarisinin, özellikle tapınaklarının, aralarında ünlü portiko ve sütunun bulunduğu pek çok temel ortak özelliği vardır. Klasik formlar, Baroktan Postmodernizme kadar daha sonraki mimari üsluplarda yeniden ortaya çıkarak kalıcı olduklarını kanıtlamıştır.

Mimarlık pek çok insana pek çok şey ifade eder. Kimileri için esas sanat formudur, kimileri içinse bilime dayanır. Ama çoğu kimse için sadece binayla ilgili bir şeydir ya da yalnızca bir üslup biçimidir. Dijital bir çağda, gerçek dünyalardan çok, sanal dünya kurmakla daha içli dışlı olanlar için mimarlığın binalarla hiçbir ilgisi yoktur. Önyargılarımız ne olursa olsun mimarlık sanat uygulamaları içinde özgündür. Öncelikle işlevsel olmalıdır; ikinci olarak da yaratım ve uygulama sürecinde özel olarak yavaştır. Öyleyse, sanatların en yavaşının burada 30 saniyelik parçalarla hızlı bir yöntemle verilmesi ironik olmuyor mu? Ancak bu kitap, bu özgün sanat formunu, ilkel binalardaki kökeninden ileri bilgisayar destekli tasarımın (computer-aided-design/CAD) sanal dünyasındaki geleceğine kadar 50 önemli özellik aracılığıyla açıklıyor. Yedi bölümün her biri mimarlıktaki özel konulara odaklanıyor; tarih, kuram ve uygulamada geniş bir konu yelpazesini keşfe çıkıyor.

Bu yolculuk mimarinin Temelleriyle başlıyor: İster temel yöresel barınaklar isterse muhteşem taş yapılar olsun, eski geçerli yapı uygulamalarının, mimarinin atası Romalı mühendis Marcus Vitruvius Pollio tarafından açıklanan formal mimarlık gelenekleriyle dönüştürülmesini anlatıyor. Mimarinin gelişimi için esas olan yapısal ögeler, ikinci bölüm olan Önemli Yenilikler'in konusu. Bunlar, kemer, kiriş, sütunun yanı sıra kubbe, tonoz ve çatkı/çerçeve gibi daha karmaşık yapıları içeriyor.

Üçüncü ve dördüncü bölümler, mimari kavram ve uygulama alanlarını keşfediyor. Üçüncü bölümde, mimari temsil, İzdüşümün odağı oluyor: Planın, kesitin ve görünüşün önemini açıklayarak ölçek, simetri ve perspektif nosyonlarını inceliyor. Dördüncü bölüm, ister yüzlerce yıllık altın oran gibi isterse 20. yüzyıldaki Modern akımdan çıkan ya da bu akıma karşı doğan tepkiler gibi daha yeni olsun, mimarlık süreçlerini etkileyen önemli Kuramlar ve Kavramlara odaklanıyor.

Beşinci bölüm, ana Fikirler ve Akımlar'ı ve bunları biçimlendiren köklü

düşünce ve olayları keşfediyor. İster Klasikçilik gibi uzun soluklu ve Modernizm gibi devrimci isterse Metabolizm gibi şeffaf olsun, mimari akımlar benzersiz bir biçimde etkili olmalarıyla ayrılırlar. Yalnızca yaşadıkları zaman diliminde ve onların devamında değil, akım söndükten çok daha sonra da etkilerini gösterirler.

Barok ya da Brütalizmle şaşkına dönenlere gelince, altıncı bölüm onlar için son zamanların en önemli mimari Üsluplarını özetliyor. Her devrin kendine özgü bir üslubu var ve çoğu bina inşa edildikleri dönemi yansıtan bir tarzda giydiriliyor. Ama zaman zaman bu estetik kaygılar, gösterişiyle ünlü Art Deco'da görüldüğü gibi mimarlığı tanımlıyor.

Son bölüm Gelecek, mimarlığın nasıl evrildiğini ve zorluklarıyla nasıl mücadele ettiğini inceliyor. Sürdürülebilirlik nosyonundan, biyomimetiğe ve CAD'ların sınırsız potansiyeline kadar bu yavaş sanatın geleceği tarihte hiç olmadığı kadar hızlı ve öngörülemez değişiklikler vaadediyor.

Tüm bunlara bakılırsa, mimarlık, dünyamızı ve onu yorumlama biçimimizi diğer sanat formlarından daha çok şekillendiriyor. İlginç olan bu disiplinin pek çok kimseye bu kadar karmaşık gelmesidir. Bu çokluk anlaşılmaz gelen konuyu çözmek amacıyla, kitaptaki her madde mimarlığın önemli bir ögesini temsil ederek bu ögeleri tutarlı bir biçimde sunuyor. Her biri, konuyu bir cümleyle tanımlayan "3 saniyede daralma"; ardından konuyu ayrıntılarıyla açıklayan ana bir metin -"30 saniyede mimarlık- ve son olarak da konuyu daha geniş bir bağlama taşıyan ve daha ileri araştırma dalları sunan "3 dakikada genişleme" bölümüyle son buluyor.

Bu üç farklı bakışla, her bir önemli konuya pratik ve çekici bir giriş yapılması amaçlanır. Birarada okunan konuların mimarlığın ayrıntılı bir resmini çizmesi ve bu bulmaca gibi her yerde önümüze çıkan konuyu daha geniş bir kitleye götürmesi bekleniyor. 30 saniyede Mimarlık zengin ve heyecan verici pek çok yapıya sahip çevremize bir pencere açıyor.

Kemeri yeniden tanımlamak
New York Chrysler Binası'nı belirgin kılan nokta, göz kamaştırıcı Art Deco üslubunu tanımlayan akışkan çizgili formları ve stilize geometrik biçimleridir.

TEMELLER

SÖZLÜK

Ayak (pier) Masif kare-kesilmiş bir tipten Gotik yapılarda bulunan zarif komposit ayaklara kadar değişen bir yelpazede, sütundan daha sağlam masif bir dayanaktır.

Baştaban/arşitrav (architrave) bkz. saçaklık. Aynı zamanda bir kapı ya da pencereyi çevreleyen kalıplanmış çerçeve. (söve)

Bingi /pandantif (pendentive) Bir kubenin kare ya da çokgen yapının üzerine oturmasını sağlayan bir kemer tablası formu (iki kemerin arasındaki genişçe alan). Profilden içbükey olarak durur ve iki duvarın köşe bağlantısından açılarak köşeyi bir kavise çevirir.

Düzenler (orders) Mimarinin beş düzeni, Klasik mimarinin kabul gören üsluplarıdır. Bir binanın ana ögelerinin, özellikle sütun ve saçaklık bezemesinin kodlarıdır. Yunanistan'da çıkan üç antik tarz Dor, İyon ve Korinttir; Romalılar daha sonra bunlara sade Toskana düzeniyle daha süslü Komposit düzeni eklediler. En erken yazılı tanımları, Vitruvius'un De Architectura'sında (M.Ö 15) bulunabilir.

Friz (frieze) bkz. Saçaklık. Aynı zamanda duvar üzerindeki herhangi bir kornişin altındaki bezenmiş bant.

Gözpencere (oculus) Bir duvara ya da bir kubbenin ortasına açılan küçük dairesel ya da oval pencere.

Kaburgalı tonoz (ribbed vault) Beşik tonozlar kesiştiğinde ve bu kesişim yerleri dekoratif desenlerden oluşan taşlar ile bezendiğinde bir kaburgalı tonoz ortaya çıkar. İngiltere'deki Gotik mimaride bulunan bir gelişmedir.

Kemersiz (trabeated) Kolon ve kirişlerle inşa edilen binaları tanımlamak için kullanılan terim.

Korniş/saçak silmesi (cornice) bkz. saçaklık. Aynı zamanda bir binanın duvarının ya da başka bir ögesinin tepesinden dışa doğru çıkan her türlü süsleme kalıbı.

Merkezî plan (central plan) Merkezî bir noktadan yayılan kabaca eşit eksenli bir plan tipi. Basit bir daireden Yunan haçı planına ya da herhangi çokgen bir plana kadar değişkenlik gösterir. Doğu Roma İmparatorluğu'nun kilise mimarisinde yaygın bir plan tipidir ve İstanbul'daki Aya Sofya'da görülebilir. Daha yakın bir tarihteki örneği Londra'da bulunan Richard Rogers'ın Dome'udur (Kubbe).

Mızrakucu kemer (lancet arch) Kemerli bölümün iki yarıçapının genişliğinden daha uzun olduğu sivri uçlu bir kemer. Gotik mimarinin yaygın bir özelliğidir.

Mika çamuru (micaceous mud) İnce taneli mineral bakımından zengin çamur; özellikle güneşte pişmiş dayanıklı tuğla yapmak için uygundur.

Saçaklık (entablature) Klasik döneme ait bir cephenin, kolonların üstünde, çatının altında kalan bölümüdür. Genellikle üç bölümden oluşur: baştaban/arşitrav (Toskana düzeninde sade, İyon ve Korint düzeninde dekoratif olacak şekilde değişen, sütunların hemen üstünde yer alan kiriş ya da lento); friz (çoğunlukla yarım-kabartma heykellerle bezeli orta bölüm); ve korniş (alınlık ya da çatının hemen altındaki duvar hizasından öne çıkan tepe bölüm. Genellikle düzenler arasında epeyce değişkenlik gösteren saçaklarla bezenir).

Sahın önü/pronaos (pronaos) Yunan ve Roma tapınaklarındaki sütun dizisi ile ana bina arasında bulunan giriş bölümü.

Stoa (stoa) Üstü kapalı bir sütun dizisi (Yunan) ya da üstü kapalı bir hol (bizans).

Tonoz kaburgası (groin) İki tonoz çatının bağlandığı arakesit.

Uçan payanda (flying butress) Payanda, bir duvarın, çatı gibi yukarıdaki yapılardan gelen yan kuvvetlere karşı koymasına yardımcı dayanaklardır. Uçan payanda -Gotik dönemin başındaki yeni bir gelişme- tam ya da yarım kemerden faydalanarak, duvardan gelen yükü bir dış payandaya ya da başka bir desteğe iletmek suretiyle yükün zemine iletilmesini sağlar.

Yiv (fluting) Genellikle bir sütunun gövdesinden yukarı doğru dikey olarak çıkan yüzeysel içbükey dekoratif oluklara işaret eder ancak başka yüzeylerde de bulunur.

İLKEL/ YÖRESEL

30 saniyede mimarlık

Yöresel terimi, mimarlar tarafından tasarlanmamış olup, bireylerin ve toplulukların öteden beri süregelen bina geleneklerine dayalı olarak yerel malzemeyle yaptığı büyük çoğunlukta binaları ayırt etmek için kullanılır. Yöresel, dünyada ve insanlık tarihi boyunca diğer tüm mimari akımlardan fazla yer almaktadır. Bir kategori olarak, yerleşimci yapılarını (kulübeler, çiftlik evleri ve kentler gibi) ve göçebe yapılarını (dokuma bezi, hayvan derisi, ahşap ve kemikten yapılan evler dâhil) içerebilir. Yöresel mimari, onu yapan insanların kültürel değerlerini yakından yansıtır. Çoğu kez varolduğu peyzajla aynı malzemeden inşa edilmiş halde; suda direklerin üzerine oturtulmuş, kayalara oyulmuş, sıcak iklimlerde dışarıya açık, soğuk iklimlerde yalıtılmış şekilde bulunabilir. En yaygın yöresel mimari, evlerde görülür ama toplumsal, kutsal, ticari amaçla ve inşa edilmiş diğer mekânlar da yöresel olabilir. Bu tür mimarlık, ısıyı (serinleterek ya da sıcaklaştırarak), havayı (temiz havayı içeri alıp dumanı ve kokuyu dışarı üfleyerek), ışığı (gölgeyi) kontrol etme ve kompleks programları (binanın içinde süregiden eylemler karışımını) yönetme yoluyla gelişmiş konfor seviyelerini elde etmek üzere basit yöntemler kullanır.

3 SANİYEDE DARALMA

Tarih boyunca binaların çoğu, mimarların tasarımlarından çok, eldeki malzemeyle çalışan yerel bina geleneklerinin ürünü olagelmiştir.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

M.Ö I. yüzyılda yaşayan Vitruvius'tan beri, mimarlar bugün bizim yöresel dediğimiz şeyle mimarlık arasındaki ilişki üzerine yazmışlardır. Bu, kısmen birini ötekinden ayırt etmek; mimarlığın basit bina yapımından ayrı olduğunu ileri sürmektir. Ancak, mimarlar aynı zamanda, savundukları mimari ilkelerin "doğal" olduğundan ötürü "doğru" olduğunu kanıtlamak amacıyla "ilkel" binalardaki mimarinin kökeni hakkında hikâyeler ve efsaneler bulup çıkarırlar.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
ELEŞTİREL BÖLGESELCİLİK
sayfa 92

SANAT VE ZANAAT
sayfa 104

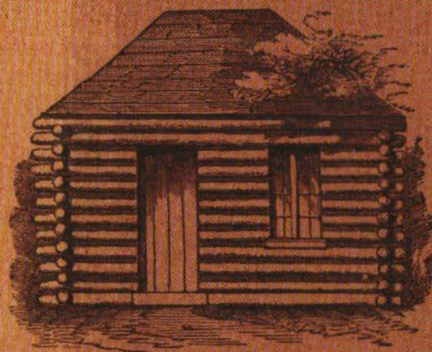
ORGANİK MİMARİ
sayfa 110

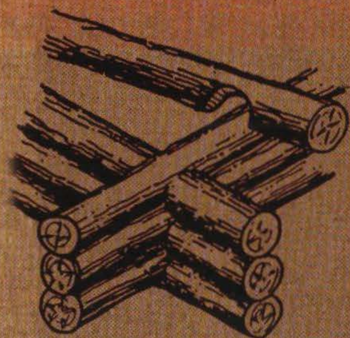
BİYOMİMETİK
sayfa 148

30 SANİYELİK METİN

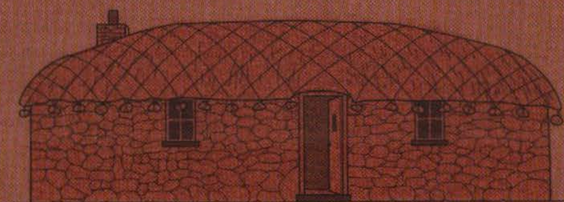
Nick Beech

Yöresel mimarlık, geniş çeşitlilikte sosyal ve kültürel durumlara uygulanan zengin bir bina tekniği ve malzemesi içerir.

ESKİ MISIR

30 saniyede mimarlık

Eski Mısır uygarlığı yaklaşık üç binyıl sürmüş ve Büyük İskender'in gelişiyle M.Ö 332'de son bulmuştur. Erken Mısır yapıları pek çok ilkel toplumun tipik yapıları gibi yerel olarak bolca bulunan malzemelere –bu durumda ahşap, papirüs ve saz- dayanıyordu. Mısırlılar ayrıca Nil deltasında kum ve saz karışımından oluşan zengin mika çamurundan yapılan, güneşte pişmiş, tuğla üretmekte ustalaşmışlardı. Mısır mimarisi, anıtsal yapıları sayesinde her zaman meşhur olacaktır. Bunlar; sarayları, Kraliçe Hatshepsut'un (M.Ö 1508-1458) sütunlu mezar kompleksi (M.Ö 1473-58) gibi tapınakları ve piramitler diye bilinen çeşitli Firavun mezarlarını içerir. İlk piramit, mimar ve mühendis İmhotep tarafından tasarlandı ve M.Ö 2630'da Sakkara'da yapıldı. Her ne kadar bu piramit kademeli bir görünüme sahip olsa da daha sonraki tasarımlara -en ünlüleri bugünkü Kahire'nin dışındaki Giza'da bulunur- örnek oluşturdu. Bunların en büyük ikinci en uzun olanı M.Ö 2550'de Firavun Kefren için yapılan ve 146 m uzunluğa ulaşan piramittir; her biri 2 ila 15 ton ağırlığında iki milyon taş blok kullanılmıştır. 1311'de, İngiltere'deki Lincoln Katedrali'nin yapımına kadar dünya üzerindeki en yüksek yapı olmuştur.

3 SANİYEDE DARALMA

Eski Mısır mimarisi, güneşte pişmiş tuğladan yapılan basit yapılardan, taş bloklar giydirilmiş anıtsal piramitlere kadar geniş tipte bir çeşitliliği barındırır.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

Mısır'ın koşulları anıtsal yapım projeleri için idealdi. Taş ve kum boldu; nehir yoluyla taşımacılık kolaydı ve piramitlerin inşası için gereken şaşırtıcı sayıda işçi, yılda yalnızca bir kere yapılan hasat sayesinde, yılın bir yarısını ekip biçmekle diğer yarısını da inşaatlarda geçiriyorlardı. Yunan ve Roma'nın önceli olarak Eski Mısır mimarisi Batı mimarisinin ana kaynaklarından biridir.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
İLKEL/YÖRESEL
sayfa 14

KLASİK YUNAN
sayfa 18

ROMA
sayfa 20

DİRİLTMECİLİK
sayfa 102

ART DECO
sayfa 132

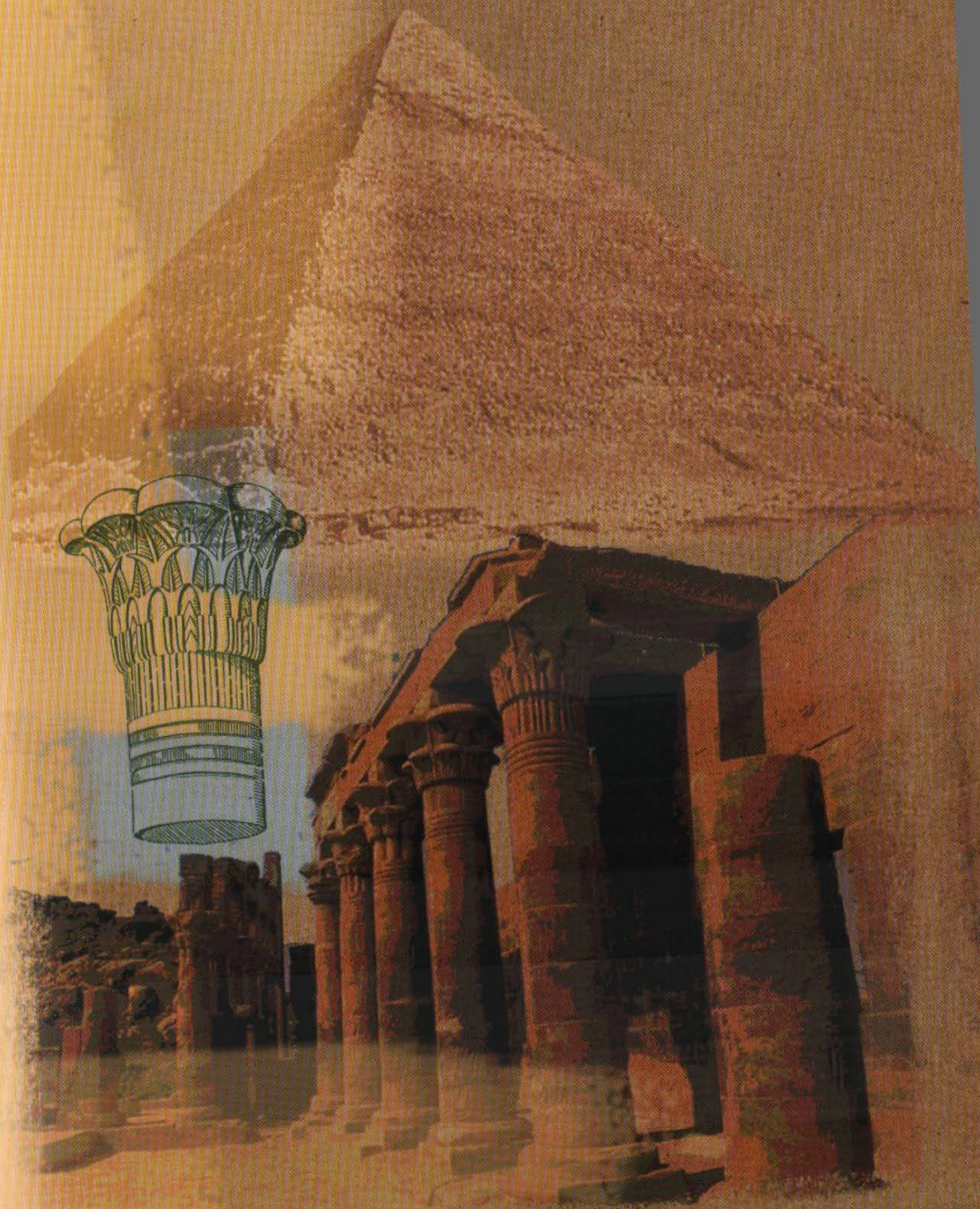
3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

IMHOTEP
M.Ö 27. yüzyıl
İlk basamaklı piramidin tasarımcısı ve bir mimar (sonradan tanrılaştırılan) olarak kayıtlara geçen ilk insanlardan

30 SANİYELİK METİN

Edward Denison

Eski Mısır yapıları, Avrupa'da daha sonra gelişen mimarinin önemli bir öncelidir.

KLASİK YUNAN

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Klasik Yunan mimarisi, zarif geometrilere göre düzenlenmiş ve gösterişli bir şekilde bezenmiş sütun ve kirişlerden oluşan sınırlı bir yapısal sistem kullanır.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Yunanlılar binalarının nasıl görüneceğiyle ilgiliydiler. Bu yüzden optik yanılsamalar kullandılar. Tapınaklarında düz hatlar kullanmadılar; çünkü eğer bir kiriş bütünüyle düz olursa çökecekmiş gibi durur ve dümdüz dikey bir sütun da dışa doğru eğilecekmiş gibi durur. Benzer şekilde, yivli sütunlar düz sütunlardan daha ince görünür. Bu tapınaklardan günümüze kalan sadece mermer olsa da, bir zamanlar zengin bir biçimde bezeli ve çeşitli renklerle boyalı idiler.

Klasik Yunan mimarisi (M.Ö 500-320) tanıdık gelir çünkü pek çok özelliği sonradan diriltilmiş ve yeniden yaratılmıştır. Batı kentlerindeki bankalar, kütüphaneler ve müzeler dış görünüşlerinde Klasik Yunan mimarisini kullanırken temelde tapınak ya da stoaları (üstü kapalı pasaj yapı) kaynak alırlar. Diğer Klasik Yunan bina tipleri, tiyatroyu (basamak ve oturaklardan oluşan geniş bir çanak), hipodromu (yarış pisti) ve mozoleyi (mezar) içerir. Klasik Yunan mimarisi kemersizdir, yani yatay lentoları (kiriş) destekleyen dikey direklerden (sütun) inşa edilmiştir. Başlangıçta ahşap olan bu temel ögeler taşa geçiş aşamasında giderek form almış ve bezenmiştir. Ögelerin mekâna yayılması ve düzenlenmesinin ardından parçalar arasında uyumlu ilişkileri yaratmak amacıyla tasarlanan geometrik oranlar gelir. Lentolar yatay kesitlere bölünmüştür: tarihsel ve mitolojik olayları kutsayan kabartma ve oymalarla bezeli bir frizin altında bir baştaban/arşitrav, bunun üstünde dışarı taşan bir saçak silmesi. Klasik Yunan mimarisinde sütunlar yivlidir ve tepeleri -başlık- üç ayrı Yunan üslubu ya da "düzeni"yle sonuçlanan farklı yollarla işlenmiştir. Bunlar, yalın bir başlığı olan Dor; sarmal şekilde yontulmuş İyon başlık; akantüs bitkisinin yaprakları şeklinde yontulmuş Korint başlıktır.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
ROMA
sayfa 20
KİRİŞ
sayfa 42
SÜTUN
sayfa 46

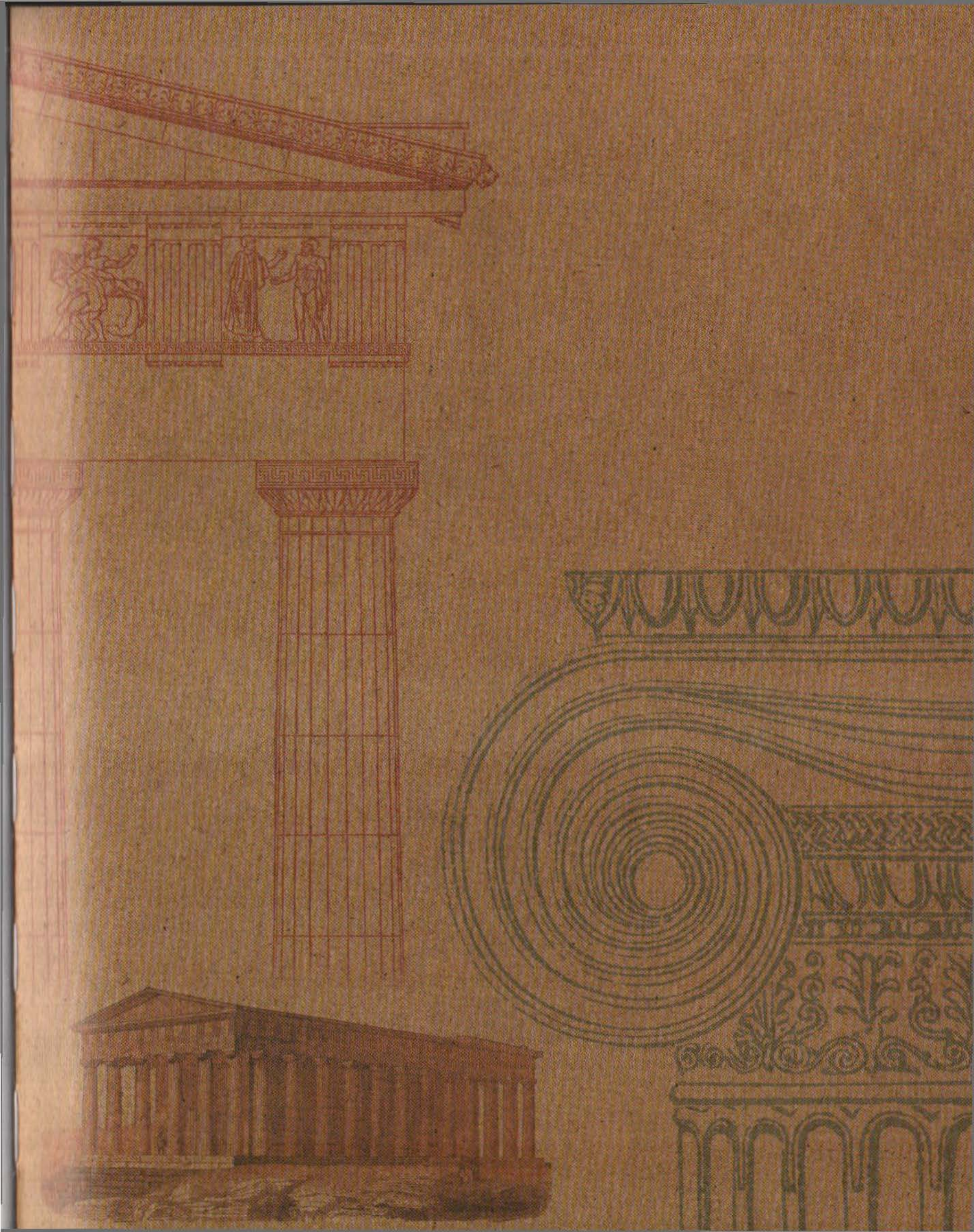
3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER
PHIDIAS
M.Ö 480-430
Olimpia'daki Zeus heykelinin mimarı ve heykeltıraşı

ICTINUS
M.Ö 5. yüzyıl sonları
Parthenon'un mimarı

RODOSLU DEINOKRATES
M.Ö 4. yüzyıl ortaları
Mimar ve İskenderiye'nin şehir plancısı

30 SANİYELİK METİN
Nick Beech

Pek çok Avrupalı mimar için Yunan tapınağı -özellikle Atina'daki Parthenon- mimarideki en büyük başarıyı temsil eder.

ROMA

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Roma mimarisi Klasik Yunan'dan gelişti; kemeri, kubbeyi, betonu ve karomozaiği getirerek bina tipi yelpazesini ve süslemesini zenginleştirdi.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Romalılar, getirdikleri yeniliklerin sonucunda, Yunanların bilmediği bir mimari problem -düz, köşesel formların kavisli formlarla bir araya nasıl getirileceği sorusu- edindiler. Bu ikilem, en iyi Pantheon'da (M.S 126) ortaya serilir; ortasında hepsi büyük bir kubbe kasnağına tutunan gözpencereyle muhteşem kubbeli beton çatı, girişteki çizgisel silindirik kapı sundurmasına çarpmış gibi durur.

Roma, mimarisini Klasik Yunan'dan ödünç alır ve görünüşü Yunan mimarisine benzer. Bununla birlikte, M.Ö 200 ile M.S 300 yılları arasında Romalılar, yapı mühendisliğini büyük ölçüde ilerleterek kemer, tonoz ve kubbeyi ortaya çıkardılar; ayrıca yeni bir malzeme olan betonu geliştirdiler. Bu yenilikler Roma mimarisinin ölçeğini etkiledi; kemerler daha büyük yükleri taşıyabilir ve kemersiz yapılara kıyasla daha geniş açıklıkları geçer oldular. Önceden tepe yamaçları gibi doğal özelliklere dayalı yapılarla (Yunan tiyatrolarında olduğu gibi) aynı ölçekte kütlesel tek başına durabilen önemli binalar -en ünlüsü bütün Roma imparatorluğu topraklarında kopya edilen Roma'daki Colosseum- yapılabiliyordu artık. Yeni bina tipleri geliştirildi: odalarını ve havuzlarını örten yüksek tonozlu tavanları olan hamamlar; devasa bazilikalar (üstü kapalı kamusal alanlar), saraylar ve zafer takları. Yunan tapınaklarından farklı olarak, Roma tapınakları yüksek bir podyum üzerinde yer alırdı; buraya çıkan merdivenler binanın bir yüzünü öne çıkaran sahın önünde (pronaos) son bulurdu. Yeni bir karma düzen geliştirildi ve beton-tuğla binalar olağanüstü karomozaiklerle bezendi. Yine de bugün bizi en çok etkileyen Roma kalıntıları, Roma'yı bir milyon yurttaşın yaşadığı bir kent yapan büyük kamusal yapıtlar, su kemerleri, tüneller, köprüler ve yollardır.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
KLASİK YUNAN
sayfa 18

KUBBE
sayfa 38

TONOZ
sayfa 40

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER
DAMASCUSLU APOLLODORUS
2. yüzyıl
Roma'daki Trayan Forumu'nu tasarlayan Yunan mimar

30 SANİYELİK METİN
Nick Beech

Roma mimarisi iki anlamda -mühendislik harikası olması ve milyonların imparatorluğunu temsil etmesi açısından- muhteşemdir.

BİZANS

30 saniyede mimarlık

Roma İmparatorluğu'nun parçalanması Batı Avrupa'yı sistematik bir çöküşe sürükledi, ama Doğu Roma İmparatorluğu'nda kanunlar, âdetler ve bina gelenekleri Konstantiniyye (şimdiki İstanbul) merkezli Bizans İmparatorluğu'nda yaşamaya devam etti. Bu konum, özellikle Yunan kültürü ve Hıristiyanlık olmak üzere, doğu Akdeniz'den gelen göreneklerin benimsenmesine yol açtı. (İstanbul tarihi, ana hatlarıyla 5 büyük döneme ayrılabilir. Tarih öncesi dönem, Byzantion, Konstantinopolis, Konstantiniyye ve İstanbul.) Bizans İmparatorluğu'nda en çok görünen mimarlık ifadesi, dinsel binalar, özellikle kiliselerdi. Bu mimari tipin örneği İustinianos tarafından yaptırılan ve Miletli İsidoros ile Trallesli (Aydın) Antemios tarafından tasarlanan İstanbul Sultanahmet'deki Aya Sofya'dır (537). Simetrik planın merkezinde, yükü masif ayağa aktaran bingilerle (pandantif) desteklenen 32 m çapında bir kubbe yükselir. Bir deprem kuşağının üzerindeki akılalmaz tasarım, fazlasıyla cüretkâr olduğunu kanıtlarcasına kubbe birkaç kez yeniden yapılmak durumunda kalmıştır. Bununla birlikte, tüm bu şansızlıklara rağmen, Aya Sofya, kilise yapımı ve tasarımında yüzyıllar boyu aşılmaz bir nokta olmuştur. Kubbe uygulamasından başka, Bizans kilise mimarisinin en belirgin ve kalıcı özelliklerinden biri, merkezi plandır: Roma tapınağına, erken Hıristiyan kiliselerine ve Yunan kökenli haç biçimi planına dayanır.

3 SANİYEDE DARALMA

4. yüzyılda İstanbul'u başkent edinen Bizans İmparatorluğu'nun kültürel çeşitliliğini yansıtan çoğu kez kubbeden yararlanan eklektik bir mimari.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

Bizans'ın gücü ve etkisi 11. yüzyılla birlikte sönmeye başlasa da -sonunda 1453'te Osmanlılara teslim oldu- mimarisi, güney ve doğu Avrupa'nın her yanında mimarları etkilemeye devam etti. Bizans'ın Yunan kökenli haç biçimi planı, yüksek kubbesinin etkisi, Venedik'teki Aziz Markos Bazilikası'ndan (1094'te kutsandı) Kiev'deki 11. yüzyıl Aya Sofya Katedrali'ne kadar baştan sona Avrupa'nın çoğu yerinde farklı mezheplerden taş ve ahşap kiliselerde açıkça görülür.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
KLASİK YUNAN
sayfa 18
ROMA
sayfa 20
ROMANESK
sayfa 24
GOTİK
sayfa 28

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

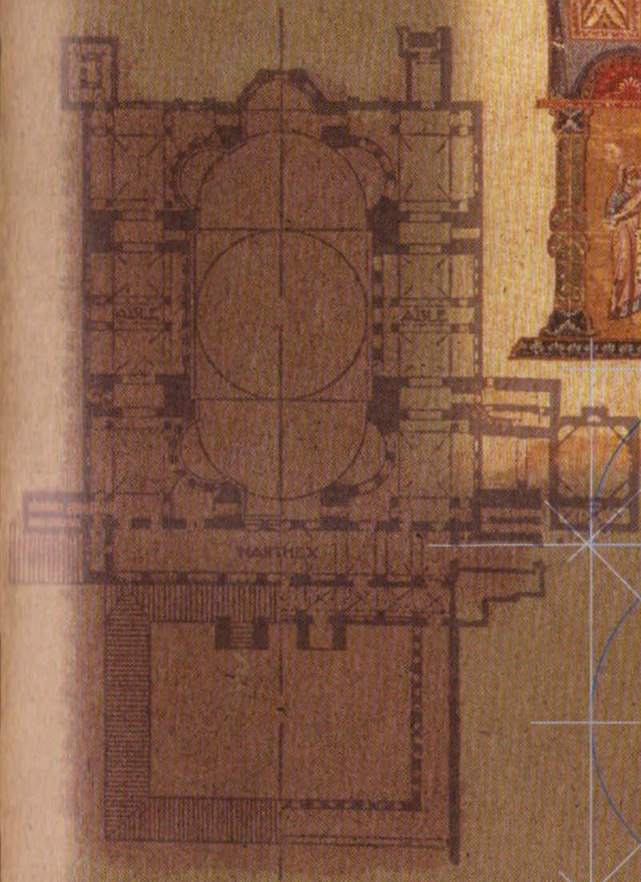
MİLETLİ İSİDOROS
6. yüzyıl ortaları
Aya Sofya'nın tasarımında ve yapımında yer alan Bizanslı mimar, mühendis ve matematikçi

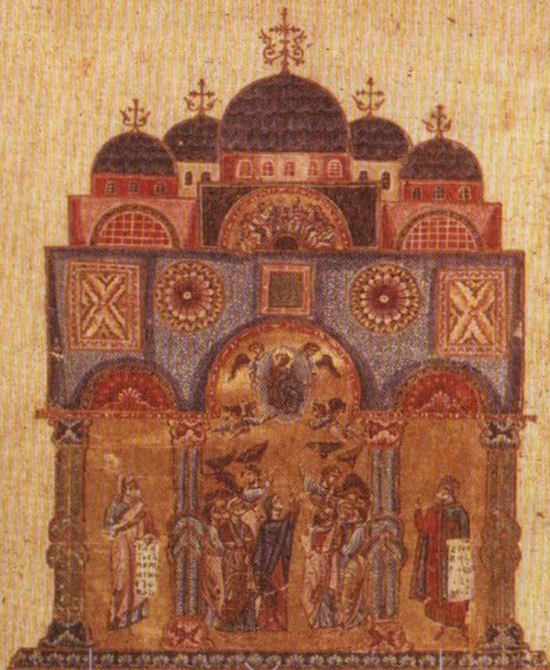
TRALLESLİ ANTEMİOS
474-558 öncesi
Aya Sofya'nın tasarımından ve yapımından sorumlu Bizanslı mimar ve geometrici

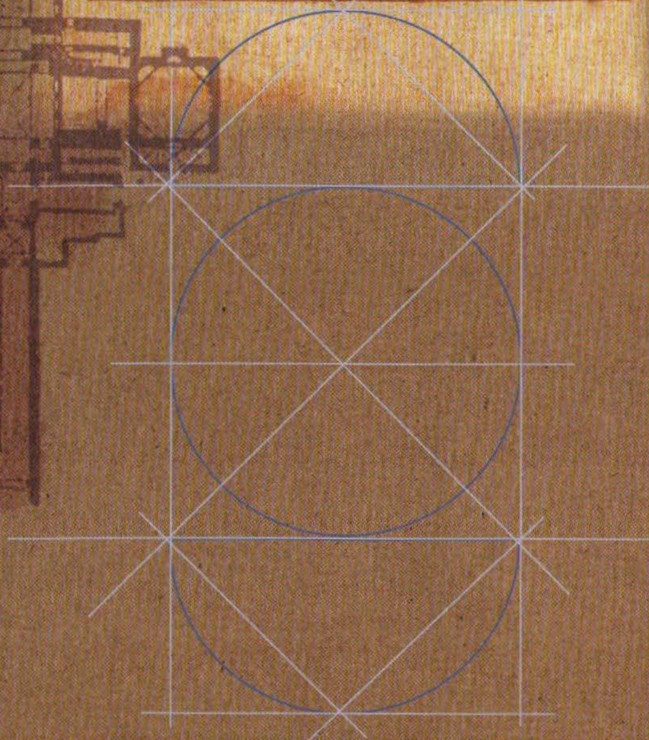
30 SANİYELİK METİN

Edward Denison

Simetrik plan ve kubbe Bizans mimarisinin öne çıkan özellikleridir.

AISLE
AISLE
NARTHEX

ROMANESK

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Romanesk mimarlık, 8. yüzyıldan itibaren güney ve batı Avrupa'nın hemen her yerinde göründü. Taşıyıcı kâgir duvarlar, yuvarlak kemerler, dar açıklıklar, arkatlar ve tonozlu yapılar ayırt edici özellikleridir.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Bilimsel analizlerin yerine, usta inşaatçılar ile taşçıların denemeleri 12. yüzyıla dengeli bir yapım tekniği inceliği getirdi. İronik bir biçimde, Romanesk mimarlığı belirleyen özellikler aynı zamanda onun gelişimini sınırlayan nitelikler oldu. Yapısal olarak yetersiz olan yuvarlak kemer, yerini sivri kemere bırakarak dış duvarları taşıyıcı yüklerinden kurtarıp zamanla peşinden gelen büyük mimari devre, yani Gotiğe kılavuzluk etti.

Romanesk mimari, Roma İmparatorluğu'ndan beri ilk kez, tutarlı bir mimari dilin Avrupa'nın çoğu bölgesinde görünmesine işaret eder. Yuvarlak kemer ve tonoz gibi özellikleri sık sık uyarladığından kökenini Roma'dan alır. Ama Romanesk mimarlık, Roma'nın uygulamalarının ve ilkelerinin bir devamı değildir. Daha çok, Kutsal Roma İmparatorluğu süresince Akdeniz bölgesinin çeşitli mimari etkilerinin diriltilmesidir. İlk aşaması imparator Otto'nun krallığı boyunca (962-973) belirginleşmiş ve Şarlman Hanedanı ile Bizans'ı örnek almıştır. Ancak altın çağı, en ileri tonoz sistemlerinin bazılarının (beşiktonoz, kubbe ve tonoz kaburgası) yapıldığı, taşın taraklandığı ve süslü detaylarla binaların donatıldığı 12. ve 13. yüzyıllardır. Estetik olarak Romanesk mimari, ağır durur ve tonozlu taşörme çatıları desteklemek için yapılan kalın taşıyıcı duvarlara bel bağlar. Fransa'daki 1330 tarihli Kluni (ç.n. Cluny: Fransa'da kurulan bir tarikat) gibi kiliseler üslubun en olağanüstü örnekleridir. Bununla birlikte Romanesk, askeri tesisler ve konut yapılarında da kullanılmıştır. Romanesk kiliseleri belirleyen özellikler; simetrik plan, formun sağlamlığı, yangına dayanıklı taş duvar, tonozlu çatılar, yuvarlak kemerli açıklıklar ve daha büyük yapılarda masif destekleyici sütun ve ayakları olan arkatlardır.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
ROMA
sayfa 20

BİZANS
sayfa 22

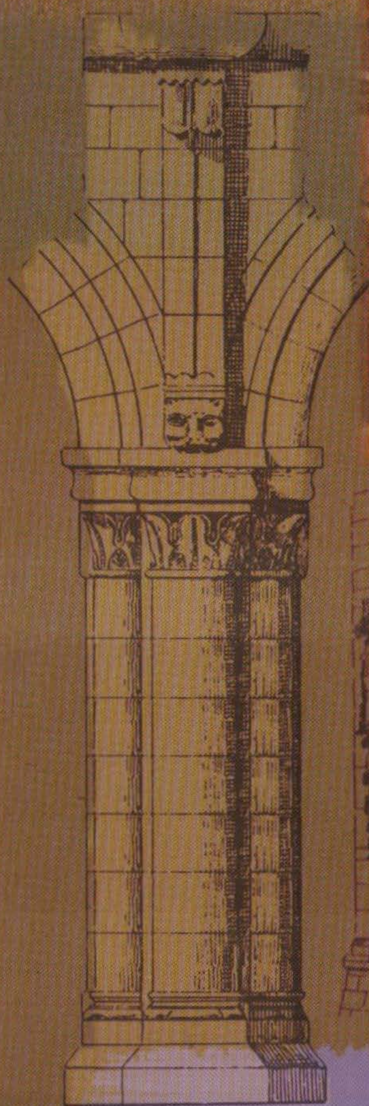
GOTİK
sayfa 28

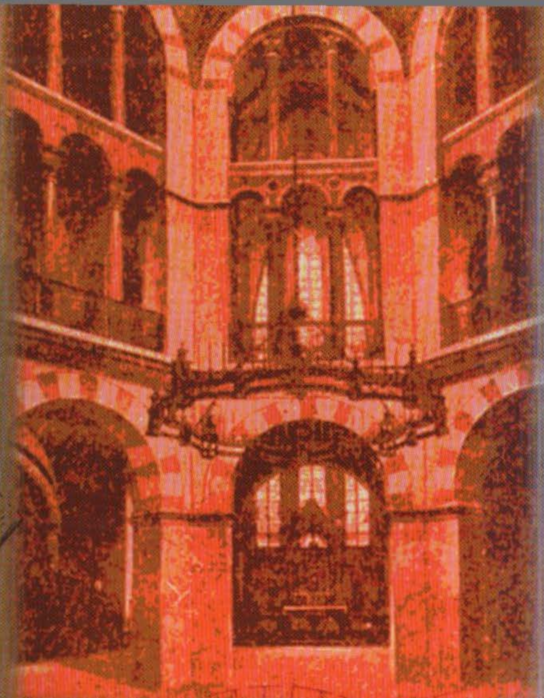
DİRİLTMECİLİK
sayfa 102

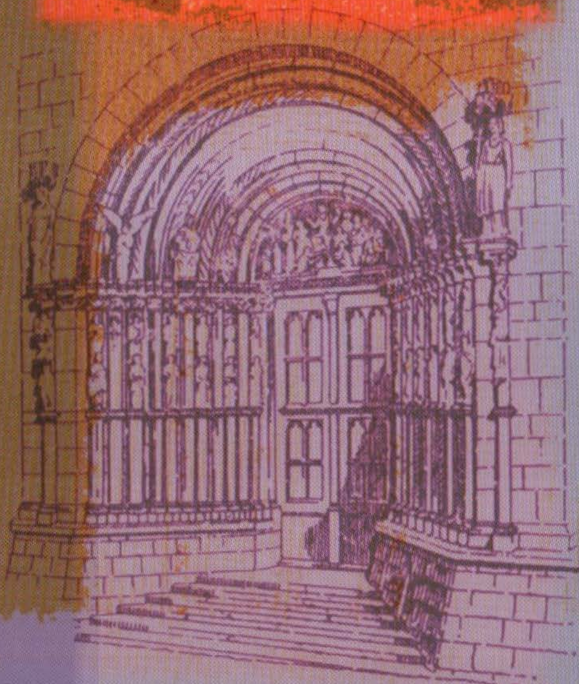
3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER
BUSCHETODI GIOVANNI GIUDICE
11. yüzyıl sonları
1063'te Pisa'daki Santa Maria Assunta Katedrali'ni tasarlayan mimar

30 SANİYELİK METİN
Edward Denison

Yuvarlak kemerler, taşıyıcı duvar örgüsü, taraklanmış taş ve süslü tonoz Romanesk tasarımın sembolleridir.

M.Ö 80-70
Roma'da doğdu.

M.Ö 49-5
Büyük Roma İç Savaşı'nda olasıdır ki VI. Lejyon Ferrata (6. Demir Lejyonu)'da savaştı).

M.Ö 19
Fanum Fortunae'de (Modern Fano) bir bazilikayı tamamladı.

M.Ö 15
De Architectura'yı (Mimarlık Üzerine On Kitap) yazdı.

M.Ö 15'ten sonra
Hayata gözlerini yumdu.

800-25
De Architectura, Köln'de Kutsal Roma İmparatoru Şarlman'ın emriyle Aziz Pantaleon Manastırı'nda el yazması olarak kopya edildi.

1244
Vincent de Beauvais, *Speculum Moiu'da De Architectura* isimli kitabında alıntı yaptı.

1414
Klasikçi bilgin Poggio Bracciolini *De Architectura*'nın modern keşfini yaptı.

1443-52
İtalyan çok yönlü bilim insanı Battista Alberti *De Architectura*'yı temel alan *De Re Aedificatoria*'yı yazdı.

1486
Fra Giovanni Sulpitius editörlüğünde Vitrivius'un Roma'daki ilk matbaa baskısı yapıldı.

1487
Leonardo da Vinci "Vitruvius Adamı"nı çizdi.

1511
Venedik Cumhuriyeti'nde *De Architectura*'nın ilk resimli baskısı yapıldı.

1521
İtalyanca baskısı yayımlandı.

1543
Almanca çevirisi yayımlandı.

1547
Fransızca çevirisi yayımlandı.

1624
Sör Henry Wotton, *De Architectura*'yı İngilizceye çevirdi.

VITRUVIUS

Marcus Vitruvius Polio,

Roma'da doğdu. Bugün bir mimar ve yazar olarak bilinen Vitruvius, kendisini önce ve en başta bir ordu mühendisi olarak görüyordu; büyük olasılıkla balistik ve kuşatma silahlarından sorumlu olduğu efsanevi topçu sınıfı 6. Demir Lejyonu'nda görev yaptı. Vitruvius hakkında çok bilgi yoktur, hatta adı bile Vitruvius olmayabilir. Anlaşılan Julius Sezar'ın savaş ekibinde önemli biri olarak yüksek yerlere gelmiş ve Sezar Agustus tarafından yaşlılığında kendisine maaş bağlanmıştır. Yine de hayatı oldukça bulanıktır. Yalnızca tek bir gerçek bina yapmıştır; bu da hayatının sonuna doğru bitirdiği Fano'daki bazilikadır. Her ne kadar Hıristiyanlık öncesi pek çok bazilikanın başına geldiği gibi bu bazilika da büyük olasılıkla şehrin katedraline eklemlenmişse de şu an izi sürülemez durumdadır.

Vitruvius'un büyük eseri, yaptığı binadan çok, yazdığı kitaptır. On ciltlik De Architectura'yı (genellikle, Mimarlığın On Kitabı olarak çevrilir) yazmıştır. Latince ve Yunanca yazılan kitabın M.Ö 15 yılında tamamlandığı sanılıyor. Mimarlık üzerine Klasik Antik Çağ'dan bugüne bütünüyle kalan tek yapıttır. Vitruvius, kitabı, "Tuğladan bir Roma buldum, mermerden bir Roma bırakıyorum" diyen hamisi İmparator Agustus için bir bina rehberi olması amacıyla yazmıştır. De Architectura, şehir planlamasını, inşaat mühendisliğini, bina malzemelerini, tapınakları, mimarlık düzenlerini, belediye binalarını, ev yapılarını, kaldırımları, sıva işlerini, altyapıyı (kanalizasyon, su kemerleri, merkezi ısıtma) ve bilimin mimarlık ve mekaniğe uyarlanmasını içeren son derece kapsamlı bir çalışmadır. Rönesans, Barok ve Neoklasik mimaride ufuk açan bir etkiye sahip olan eserin el yazması, 9. yüzyılda İmparator Şarlman'ın emriyle kopyalanıncaya kadar gayet iyi biliniyordu. 15. yüzyılda "yeniden keşfedilmesinden" ve Leon Alberti Battista'nın bu yapıt üzerine yazdığı 1452 tarihli eseri, De Re Aedificatoria'nın yapıtı ünlendirmesinden çok daha evvel Aquinas, Petrarch ve Boccaccio dâhil her disiplinden bilgin tarafından okunuyordu. Mimarlık bir tarafa, yapıt aynı zamanda Arşimet'in "Eureka" hikâyesinin asıl kaynağıdır.

Yine de yapıt sadece ölçü ve malzemelerden oluşmaz. Vitruvius üç erdemi -Vitruvius'un iyi bina üçlemesi: Firmitas, Utilitas, Venustas (sağlamlık, yararlılık, güzellik)- açıklamıştır; mimarinin doğayı ve binadaki orantının bir insandaki orantıyı izlemesi gerektiğine ilişkin inancını ortaya koymuştur. Leonardo da Vinci'nin "Vitruvius Adamı"nın ilham kaynağı da bu oranlardır. Temelde Vitruvius'un fikirlerinin resimsel bir grafiği olup bugüne kalan simgeleşmiş bir imgedir.

GOTİK

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Orta Çağ'da Fransa'da, sivri kemerleri, kaburgalı tonozları ve uçanpayandaları olağanüstü bir etki yaratacak şekilde kullanan yeni bir kilise üslubu ortaya çıktı.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Gotik mimari, eşsiz bir deneyim yaşatır -gözünüz kemer ve tonoz kaburgalarının oluşturduğu çizgileri takip ettikçe sürekli bir devinim ve sizi yukarı çeken güçlü bir kaldırma duygusuna kapılırsınız; gözünüzün önüne ışığın ve renklerin olağanüstü oyunları serilir. Bu binalar Tanrı'nın evinden öte, vitraylı camları ve yontulmuş figürleriyle, Avrupa toplumlarının tüm üyelerinin biraraya geldiği toplanma ve eğitim lokomotifleriydi.

Gotik mimari, Kilise'nin Avrupa kültürel hayatı üzerinde baskın olduğu Orta Çağ boyunca Kuzey Avrupa'da ortaya çıktı. Doğal olarak da Gotik mimarinin en güzel örnekleri katedraller ve manastırlar olmuştur. Kıdemli taş ustaları ve atölyeleri, ışık dolu olağanüstü yükseklikte binalar yaptılar. İncelikli pratik geometriye dayanan Gotik mimari üç yapısal ögeyi birleştirir: Yuvarlak bir kemerin taşıdığından daha büyük bir yükü kaldıran mızrakucu (sivri) kemer; bununla birleşen bir kaburgalı tonoz: daha yüksek, daha hafif ve farklı genişlikteki açıklıkları bağlayabilen bir tavan elde eden kaburgalı bir tonoz sistemi. Üçüncü olarak da binanın dış duvarlarına kemerlerle iliştirilen uçanpayandalar, yüksek tavandan ve duvarlardan gelen dış kuvvete karşı koyan duvar blokları (payanda) sistemidir. Bu üç ögenin birleşimi, kalın duvarların yerine, vitray camları tutan ağörgü, çok ince taş modellerini koymuştur. Kilise binaları, bolca kutsal kitaptan figürlerle, -kiliselerin üst kısımlarında bulunan şeytanımsı yaratık heykelleri-, hayvanlar, bitkiler ve hatta pagan figürleriyle bezenmiştir. Ne yazık ki, Antik Yunan ve Roma mimarisindeki gibi, özgün haliyle renkli boyama işleriyle zengince bezenmiş pek çok Gotik binanın taşları şimdi çıplaktır.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
ROMANESK
sayfa 24

TONOZ
sayfa 40

PAYANDA
sayfa 48

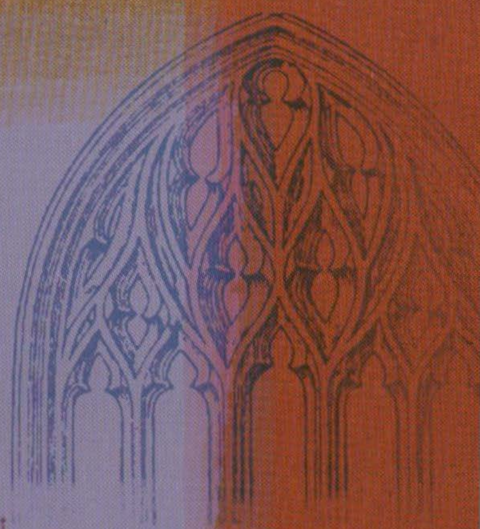
3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

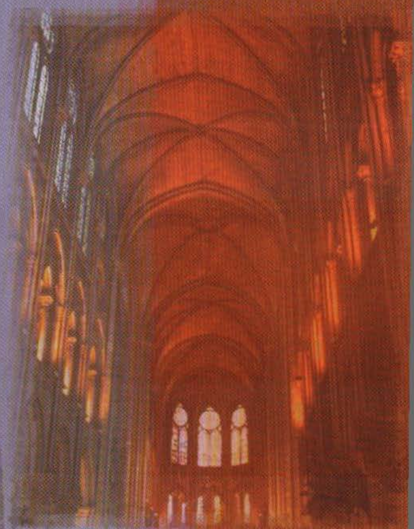
ERHARD HEIDENREICH
1470–1524
Alman taşduvar ustası; Bavyera, Ingolstadt'taki Meryem Ana Kilisesi'nin tonozuyla bilinir

ABBOT SUGER
1081–1151
1122'de ilk Gotik kiliseyi -Aziz Denis- (Paris'in kenar mahallesinde) yapan Fransız papaz

30 SANİYELİK METİN
Nick Beech

Gotik bir katedral onlarca, kimi zaman yüzlerce yıllık bir çalışmanın ürünü olup pek çok usta zanaatçının yeteneği ve bilgisinin birleşimidir.

İSLAM MİMARİSİ

30 saniyede mimarlık

İslam mimarisi, 632'de

Hz. Muhammed'in ölümünün ardından İslam dininin hızla yayılmasıyla ortaya çıktı. Başlangıçta mimari formlar Bizans gibi bölgesel öncellerinden etkilendi ve çoğu kez cami, kutsal alan ve türbeleri içine alan dinsel yapılar üzerine odaklandı. İslam binalarının en erken ve en önemli yapısı Kudüs'teki Kübbet-üs-Sahra'dır (691). Merkezî planı -sekizgen dış yapı, eşmerkezli geçitler ve merkezi ahşap kubbeyle tanımlanan-devrin merkezî planlı Bizans kiliselerini yansıtır. Bununla birlikte İslam'ın Kuzey Afrika, Güney Avrupa ve Orta Asya'da hızla yayılmasıyla İslam mimarisi de yerel âdetlerini ve geleneklerini aldı; yerel yapım tekniklerini uyarlayarak tıpkı İslam dini ve kültürü gibi yerini sağlamlaştırdı ve kendine özgü özelliklerini kabul ettirdi. İslam'ın yayılmasıyla, saraylar, kamu yapıları ve evler gibi sivil binalarda da İslam mimarisi uygulanır oldu. İslam mimarisi, kültürel, sanatsal ve bölgesel açıdan aşırı çeşitlilik göstermesine karşın; geometrinin önceliği, etrafı çevrili mekâna ve mahremiyete (avluda) verilen önem; yapısal ögeleri gizleyerek hafifliği, görkemi ve güzelliği açığa çıkaracak iç mekân bezemelerinin bolluğu gibi ortak mimari özellikler ve ilkeler içerir.

3 SANİYEDE DARALMA

İslam mimarisi, Arabistan'da doğdu; İslam diniyle birlikte Güney İspanya'dan Kuzey Afrika'ya, Orta Doğu'dan Asya'ya kadar yayıldı.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

İslam mimarisi, gizliliğe dayanır; saklı bir mimarlığa adanmış bir sanat formunu göstermesinden ötürü "peçenin mimarisi" diye bilinir. Bu, hem binanın tasarımından hem de kentin ya da bina grubunun içindeki yerinden bellidir. İslam binalarının dışı, işlevini ya da içindeki mekânın düzenlemesini nadiren ele verir. Binalar çoğu kez kendi başlarına değil de çevresiyle kaynaşacak şekilde tasarlanır.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
ROMA
sayfa 20
BİZANS
sayfa 22
ROMANESK
sayfa 24
GOTİK
sayfa 28
KUBBE
sayfa 38

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

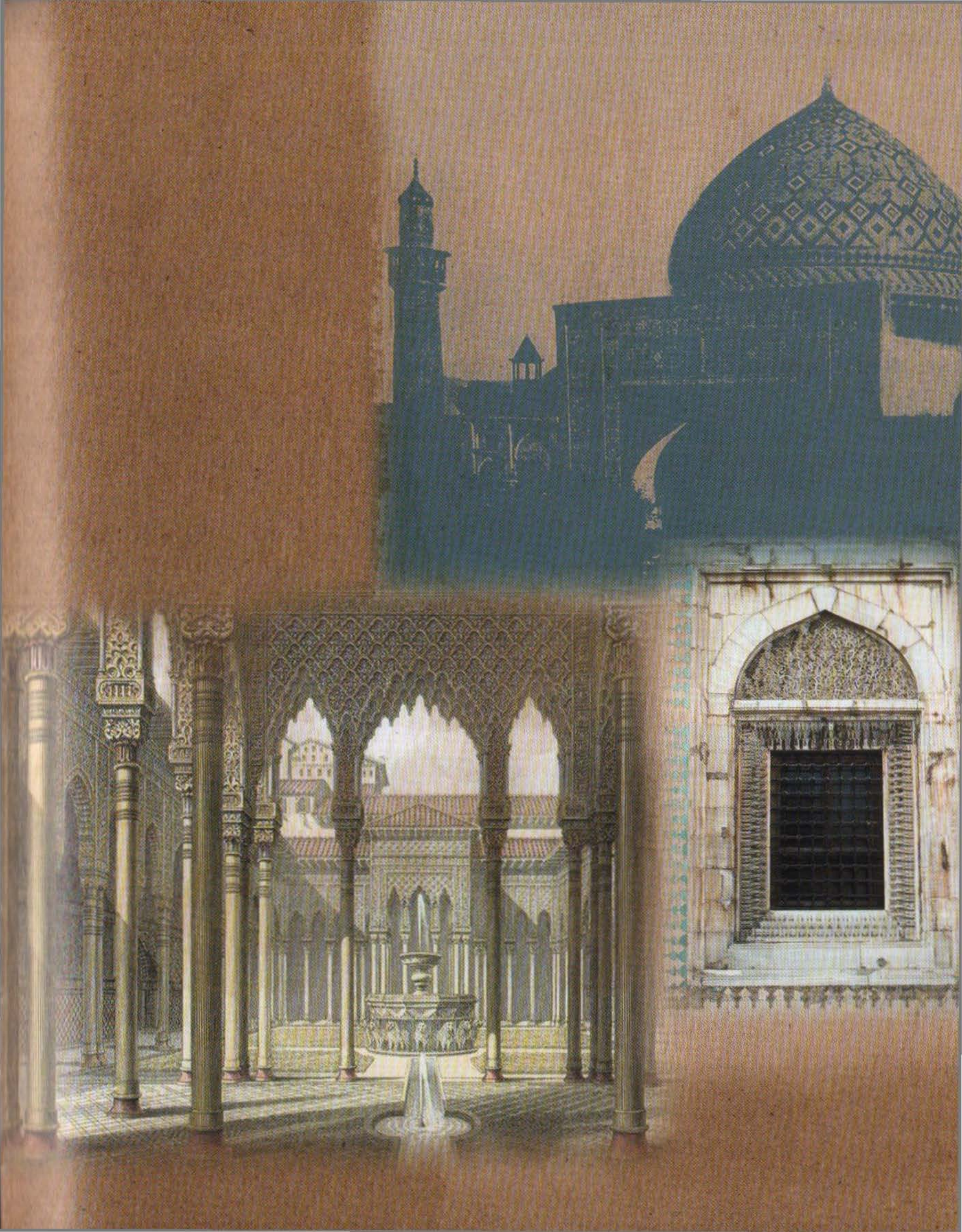
MİMAR SİNAN
1489–1588
Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaşamış mimar

ÜSTAD AHMED LAHORİ
ölümü. 1649
İran asıllı Hintli mimar; Tac-Mahal'in tasarımıyla ilişkilendirilir

30 SANİYELİK METİN

Edward Denison

İslam mimarisi, çoğu kez Avrupa, Afrika ve Asya'da yerel bina örneklerini benimsedi.

ÖNEMLİ YENİLİKLER

ÖNEMLİ YENİLİKLER
SÖZLÜK

Balon çerçeve/balon çatkı (balloon framing) Dikey ögeler için uzun ahşap direklerin önce biraraya getirilip ardından da döşemenin bu direklere bağlandığı ahşap bir yapı tekniği. En çok Kuzey Amerika ve İskandinavya'da bulunur.

Basık kubbe/tabak kubbe (saucer dome) Bir yarımdaireden daha basık bir arakesite sahip kubbe. Bu kubbenin modern bir örneği New Orleans'taki Louisiana Superdome'dur.

Beşik tonoz (wagon vault) Tünel tonozun bir başka adı. Çapraz (haçbiçimli) dışbükeyliği olmayan en temel tonoz.

Bileşik kubbe (compound dome) Tam kubbenin altındaki bingilerin (pandantiflerin) daha geniş bir kürenin parçasını oluşturduğu bir kubbe. Kubbe kürenin üstünde oturur. Bu, basit kubbeden ayrılır. Basit kubbede bingiler gerçek kubbeyle birlikte aynı kürenin parçasıdır.

Bükümlü kemer (inflexed arch) En basit formuyla, yarıçapların ters çevrildiği ya da içe doğru büküldüğü kemer. Böylece yarıçaplar aşağıya doğru kavis yapan ve üzengitaşına doğru dışa taşan sivri uçlu tepesi olan bir yapı oluşturur. Bunlar kimi zaman kemerin içinde çok-uçlu olabilir ama kavisler her zaman, negatif alanın dışına değil de içine doğru bakar.

"Deri-ve-kemik" mimarisi (skin and-bone architecture) Modernist mimar Mies van der Rohe'nin kullandığı bir terim. Duvarların "deri"sinin binanın çatkısının "kemiği" üzerine giydirilmesi olarak tanımladığı mimari üslubu.

Etilen tetraflorinetilen (ethylene tetrafluoroethylene) ETFE; hava ve diğer yıkıcı koşullara karşı dayanıklı bir polimer. Mimarlıkta, Cornwall'daki Eden Projesi ve Çin'de Pekin Ulusal Su Sporları Merkezi gibi gözde projelerin dış kaplamaları için kullanılmıştır.

Gergili kemer (tied arch) Çoğunlukla köprüler için kullanılır. Bir yapının kemerli ögesinin, kemerin üstüne yüklenen dış kuvvetleri karşılamak üzere yatay yapıya "bağlı/gergili" olduğu yer.

Jeodezik kubbe (geodesic dome) Bir kürenin içine dairelerin çizilmesiyle oluşturulan üçgen bölümlerden yapılmış bir kubbe. Büyük alanları örtmek için kullanılabilen sağlam ama hafif kubbeler.

Karyatit (caryatid) Bir binanın saçaklığını tutacak destek sütunu yerine geçen tam (genellikle) bir dişi figür. Atlant denilen erkek karyatitler; vücudun dörtte üçü uzunluğunda figürler -hermler (ç.n. tepelerinde yontulmuş Hermes, Dionisos ve Herakles başları bulunan dört köşe sütunlar)- ve diğer hem mitolojik hem de gerçek varlıkların figürleri de mevcuttur.

Kemertaşı (voussoir) Bir kemerin, kama şekilli bir taşı ya da konik bir ögesi.

Parabolik kemer (parabolic arch) Bir parabolden oluşan ve zincir kemere benzeyen bir kemer. Uygulanan kuvvetleri kaldırmak için fazladan bir desteğe gerek görmeyen çok güçlü bir formdur. İlk kez İspanyol mimar Antoni Gaudi tarafından 19. yüzyılın sonlarında kullanılmıştır.

Piloti (piloti) Bir binayı zemin seviyesinden yukarı kaldırarak sokak düzeyini açıkta bırakan sütun veya direkler.

Platform çatkı (platform framing) Bir ahşap yapı formu: Bir kez temel yapıldı mı, her bir katın döşemesini oluşturan platformların üstüne inşa edilen dikey ögelerden oluşur. Daha geleneksel olan balon çatkıdan daha az işgücü gerektirdiğinden, Kuzey Amerika'da çok kullanılmıştır.

Sırt/ayırt (arris) İki yüzeyin birleşmesiyle oluşan keskin uç.

Teknetavan (coffering) İster kare ister çokgen, gömülü panellerden yapılan tavan bezemesi.

Üzengitaşı (springer) Bir kemerin yukarıdan aşağıya inen bölümün tepesinde duran ve kemerin kendisinin "çıktığı" bölüm.

Yelpaze tonoz (fan vault) Tonozun zirvesinde tam buluşmayan yelpaze şeklindeki kaburga konilerden oluşan bir tonoz. Böylece düz baklava biçimli bir alan bırakır. Çoğunlukla İngiliz Gotik katedrallerinde bulunur.

Zincir kemer (catenary arch) İki yanından aşağıya doğru sarkmış zincir gibi görünen bir kemer; bir zincirin ya da bir ipin kendi ağırlığıyla asılmasından oluşan şekil. Missouri, St. Louis'deki St. Louis Kemeri (The Gateway Arch) bu kemerin klasik bir örneğidir.

KEMER

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Kemer, bir boşluğu bir yandan diğer yana geren kavisli bir taşıyıcı yapıdır. Dikey kuvvetler kemer yoluyla destekleyici ayaklara, dayanaklara taşıtılır.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Geleneksel bir kemerde tüm bağımsız ögeler kapalı bir sistem oluşturmak üzere biraraya getirilir. Destek ayaklarının üstündeki ilk taşlar üzengitaşlarıdır ve bunlar da kemertaşı denilen kama-biçimli ögeleri taşır. Kemerin tepe noktasındaki kilittaşı yapıyı tamamlar. Bununla birlikte, kavise bağlı olarak, yatay kuvvetler temelden dışa doğru itme yapabilirler. Örneğin, Gotik katedrallerdeki dış ögeler -uçanpayandalar- bu kuvvetlere karşı koyarak onları zemine iletirler.

Antik Yunan taş mimarisi, dikey sütunlar ve yatay baştabanlardan (arşitrav) oluşan bir sistem kullandı. Bu tür bir yapının kökeni mimari olanakların ufkunu sınırlayan; geniş açıklıklara olanak vermeyen ahşap binalara dayalıydı. Bununla birlikte, eski Etrüskler ilk kemerleri geliştirince, köprüler ve su kemerleri gibi daha geniş örme duvar yapılarının dikilmesi mümkün hale geldi. Romalılar askeri zaferlerini kutlamak amacıyla zafer takları inşa ederek kemeri anıtsal geçit olarak da uyarladılar. Kemerler yüzyıllar geçtikçe pek çok forma bürünmüştür: aralarında, yarımdaire Roma kemeri; Gotik üslubu sivri kemer ile üç yapraklı yonca kemeri; Mağribilerin atnalı şeklinde çokdilimli kemeri ve Barok eliptik kemer vardır. Ayrıca düz, gergili ve bükümlü kemerler de vardır ama en güçlü kemerler 19. yüzyılda İspanyol mimar Antoni Gaudi'nin tasarladığı parabolik ve zincir kemerlerdir. Parabolik ve zincir kemerin her ikisi de payanda ya da diğer destekleri kullanmaksızın bütün aşağı etki eden kuvvetleri zemine taşıyacak şekilde tasarlanır. Kemer, günümüzde de ortak bir mimari özellik olmayı sürdürüyor ve çoğu kez geniş-açıklıklı çelik köprülerde kullanılıyor.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
ROMA
sayfa 20

ROMANESK
sayfa 24

GOTİK
sayfa 28

KUBBE
sayfa 38

TONOZ
sayfa 40

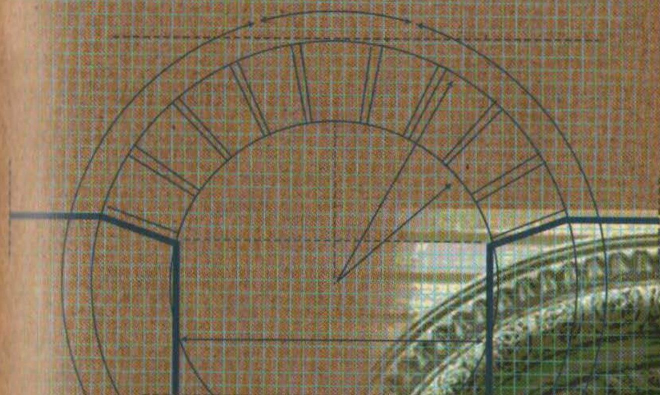
3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

EERO SAARINEN
1910–1961
Missouri, St Louis'deki zincir tipteki St Louis Kemeri'ni yapan Finlandiya kökenli mimar

SANTIAGO CALATRAVA
1951–
İnce-kesitli çelik kemerli yapıları tasarlayan İspanyol mimar/mühendis

30 SANİYELİK METİN
Marjan Colletti

Kemerler çok belirleyici özelliklerdir ve böyle oldukları için mimari üslubun tanınmasına yardımcı olurlar.

KUBBE

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Kubbe, yuvarlak şekilli ve geniş açıklık sağlayan dairesel, çokgen ya da eliptik bir tabana sahip yapıdır.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Kubbe, merkezi ekseni etrafında dönen bir kemer olarak tanımlanabilir. Bu durumda çok dengeli ve sağlam yapılardır çünkü dikey kemerlerle yatay çevre kirişi birlikte hareket eder. Gözpencere örneğindeki gibi kubbenin tepesinde yuvarlak bir pencere şeklinde delikler açmak da mümkündür. Kubbeler, çoğu kez kendi ağırlığıyla yapıya ek bir denge katan bir fener ile taçlandırılır.

Çadır ve buzdan kulübe (iglo)

gibi hızlı kaybolan basit kubbeli yapıların geçmişi tarih öncesi çağlara kadar uzanır ama tam bir kubbe, Roma İmparatorluğu sırasında geliştirilmiştir ve 43 m çapındaki Roma Pantheon'u (M.S 126) hâlâ dünyanın en büyük, betonarme olmayan, kesonlu, yarım küre kubbesidir. Kubbeler çok sayıda farklı tipte ve şekilde görülür: bindirme kubbeler (eski Orta Doğu'da); soğanbaşı kubbeler (Rusya'da, Türkiye'de, Orta Doğu'da ve Hindistan'da); İstanbul'daki Ayasofya'nınki (537) gibi bingilerle (pandantif) desteklenen bileşik kubbeler; küre ya da kısmen-küre şeklinde jeodezik kubbeler; basık/tabak kubbeler ya da örneğin, Floransa'da Rönesans Katedrali için, Filippo Brunelleschi'nin iskele kurmadan 1436'da tamamladığı, yapısal olarak dâhiyane, çift-kabuklu sekizgen kubbe gibi çokgen kubbeler. Daha sonra, botanik bahçeler için (örneğin, Glasgow'daki 1860 tarihli Kibble Sarayı) hafif ve şeffaf dökme demir ve camdan kubbeler; Giuseppe Mengoni'nin Galeria Vittorio Emanuele II (Milano, 1877) tasarısındaki gibi arkatlar yapıldı. 20. yüzyıl, ince öngerilmeli betonarme kabukların gelişimine; cam, plastik, dokuma ya da etilen tetraflorinetilen (ETFE) yastıklarla (örneğin, Sör Nicholas Grimshaw'un tasarladığı Cornwall'daki Eden Project) doldurulmuş ince çelik çubuklardan oluşan bir ağdan yapılan modüler jeodezik kubbelere tanıklık etti.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
KEMER
sayfa 36

TONOZ
sayfa 40

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

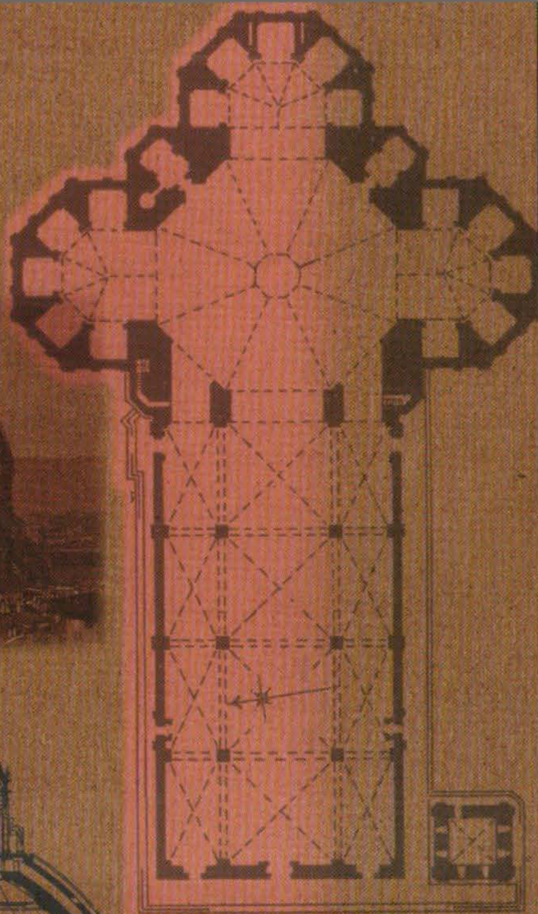
PIER LUIGI NERVI
1891–1979
Büyük açıtlı, öngermeli betonarme yapılarıyla bilinen İtalyan mühendis

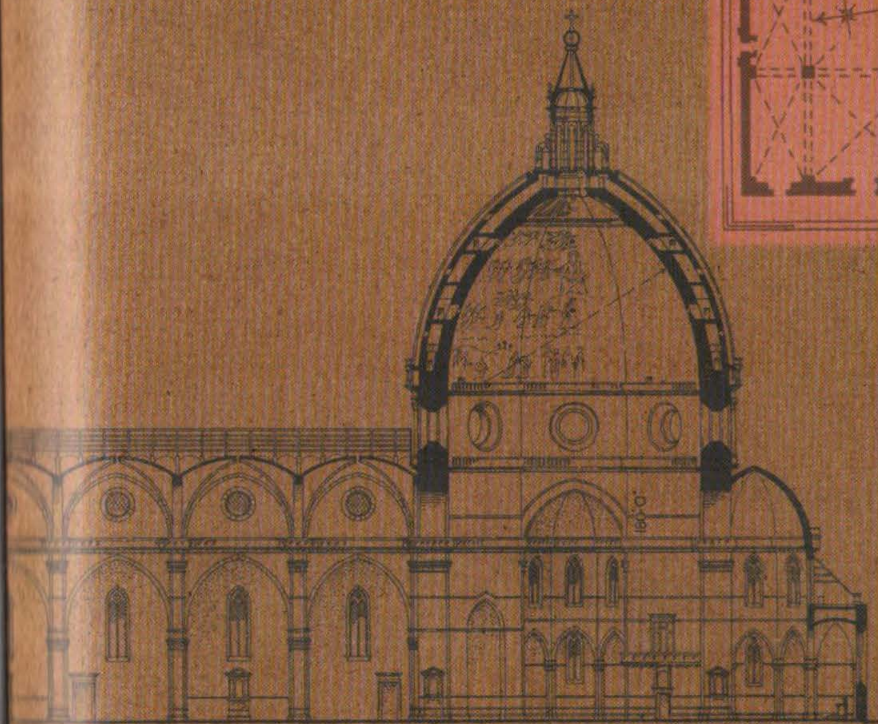
PAUL ANDREU
1938–
Pekin'de, titanyum ve camdan yapılmış elipsoit kubbeli Ulusal Performans San. Merkezi'nin tasarımcısı Fransız mimar

30 SANİYELİK METİN
Marjan Colletti

Kubbeler; camilerde, Rönesans ve Barok dönemi katedrallerin çoğunda öne çıkan özelliktir.

TONOZ

30 saniyede mimarlık

Basit tonozlar, Sümerler, Asurlular, Keldaniler ve Mısırlılar tarafından kullanıldı. Daha sonra Etrüskler ve Romalılar payandasız olarak tonozlu anfitiyatro, bazilika ve termal tesisler (kaplıcalar/hamamlar) yapmayı başardılar. Ktesifon'daki Tak-ı Kısra Sarayı'nın eyvanlı salonu (43 m); Roma'daki Venüs ve Roma Tapınağı (27 m) ile Maksentius Bazilikası (25 m) ve Diokletian Sarayı'nın taht salonu (30 m) en büyük antik tonozlardır. Orta Çağ taş ustaları son derece karmaşık ve çeşitli kesişen tonozlar geliştirdiler. Gotiğin sivri kemeriyle birlikte, eşdeğer olmayan genişlikte ama aynı yükseklikte kesişen pek çok sırt ve kaburgaya sahip tonozlar, dört, altı ya da daha çok bölümlere bölünebilir. En ünlüsü Cambridge King's College Şapeli'nde (1536) bulunan yelpaze tonozlar İngiltere'ye özgüdür. Rönesans ve Barok mimari, Roma tipi tonozları yeniden keşfetmek, daha öteye taşımak üzere Gotik kaburgalı tonozları terk etti. 20. yüzyıla kadar tonozlar hep ayrı ögeler olarak inşa edildi ve cam, fresk, oyma işi ve heykellerle zenginleştirildi. 20. yüzyılda betonarme teknolojisi, hafif kabuk inşaatlar, yapı mühendisliğini ilerletti ve parabolit gibi geometrik şekillerin daha iyi anlaşılmasıyla etkileyici tonozların, kubbelerin ve ince-kesitli kabuğun yapılması kolaylaştı.

3 SANİYEDE DARALMA

Tonoz bir boşluğu bir uçtan diğer uca geren kemerli mekânsal bir yapıdır. Yük, basınca çalışan tonoz yoluyla destekleyici direklere ya da payandalara taşınır.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

En geleneksel form yarı-dairesel ya da sivri beşik tonozdur. Aynı çaptaki iki kesişen beşik, bir tonoz kaburgası (ya da haç) oluşturur; bunun sonucunda oluşan sırtlara "ayırt" denir. Birbiriyle çakışan ya da farklı yarıçapları olan beşik tonozlar birbirini enlemesine (çapraz) kestiğinde kaburgalı tonozdan söz ediyoruz demektir. Bu durumda, tonoz kaburgaları ek bir taş işçiliği uygulaması geçirmiştir.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
ROMA
sayfa 20

ROMANESK
sayfa 24

GOTİK
sayfa 28

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

JOSEPH PAXTON
1803–1865
Londra'daki Kristal Saray'ı tasarlayan İngiliz mimar

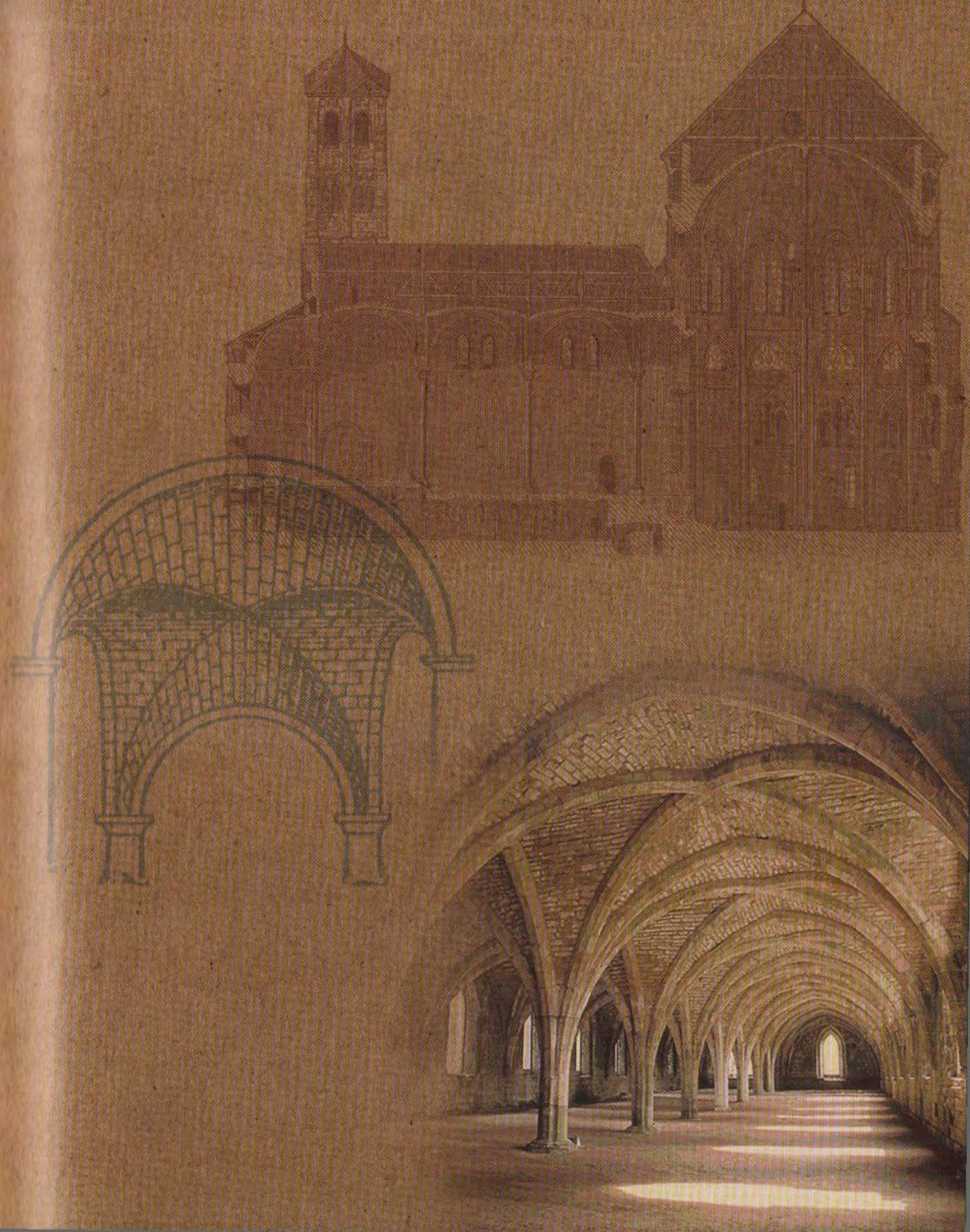
LOUIS I. KAHN
1901–1974
Texas, Fort Worth'de tonozlu Kimbell Sanat Müzesi'nin tasarımcısı Amerikalı mimar

FÉLIX CANDELA OUTERIÑO
1910–1997
Son derece ince betonarme kabuklarıyla ünlü İspanyol mimar

30 SANİYELİK METİN

Marjan Colletti

Tonozlar, yüksekliğine, geometrisine ve eğriliğine bağlı olarak taşıyıcı ya da hafif gölgelik olabilirler.

KİRİŞ

30 saniyede mimarlık

Kiriş, insanoğlunun bildiği en eski ve en temel yapı ögelerinden biridir. Göçebe çoban köylüleri bir araziye yerleşmeden ve kalıcı yapılar inşa etmeden önce bile insanlar kirişi geçici konutlar inşa ederken ya da kesik ağaçlarla dereleri geçerken kullandı. İster geçici bir barınağı örten bir direk, isterse modern bir binanın çatısını destekleyen devasa betonarme kiriş olsun her ikisi de bir boşluk boyunca aynı dikey yüke dayanma işlevi görür. Bu dikey kuvvetler, kirişin her iki ucundaki destekler arasında paylaşılır ve yapı aracılığıyla aktarılır. Mimari terimlerle, bu destekler genellikle ya binanın duvarları ya ahşap ve çelikten sütunlar ya da beton iskelettir. Kiriş diğer ögeler gibi aynı zamanda maskeleme görevi görür; bir binanın döşemelerini ya da tavanını desteklemek üzere karşıt duvarları geren döşeme kirişleri ya da pencere ve kapıların üzerindeki yapıyı destekleyen lentolar ya da geniş mesafeleri geçmek ya da özellikle ağır yükleri taşımak üzere tasarlanan ana kirişler gibi. Kirişler için geleneksel olarak kullanılan en yaygın malzemeler taş, ahşap ya da metaldir. Ancak, son birkaç onyılda malzeme karışımları -başta güçlendirilmiş, öngerme ya da artgerme işleminden geçmiş beton olmak üzere- dayanıklılığı büyük ölçüde geliştirmiştir.

3 SANİYEDE DARALMA

Pek çok kiriş tipi vardır ama en basit formuyla kiriş, iki ucundan destek gören sabit yatay bir taşıyıcı elemandır.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

Bir kirişin dikey kuvvetlere dayanma yeterliliği sezgisel olarak açıklık/derinlik oranıyla değerlendirilebilir. Bu, kirişin, her iki ucundaki destekler arasındaki mesafe ile enine kesitinin derinliği arasındaki ilişkiyle belirlenebilir. Eğer açıklık az, kesit kalın olursa, kiriş fazlasıyla büyük ve kullanışsız görünecektir; öte yandan açıklık fazla geniş ve kesit fazla ince olursa kiriş iş göremez hale gelebilir.

İLGİLİ KONULAR

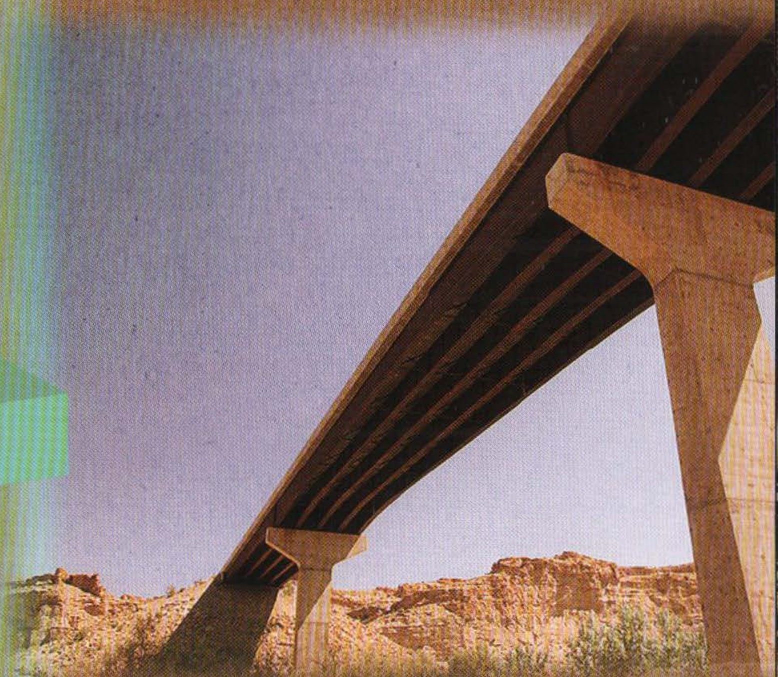
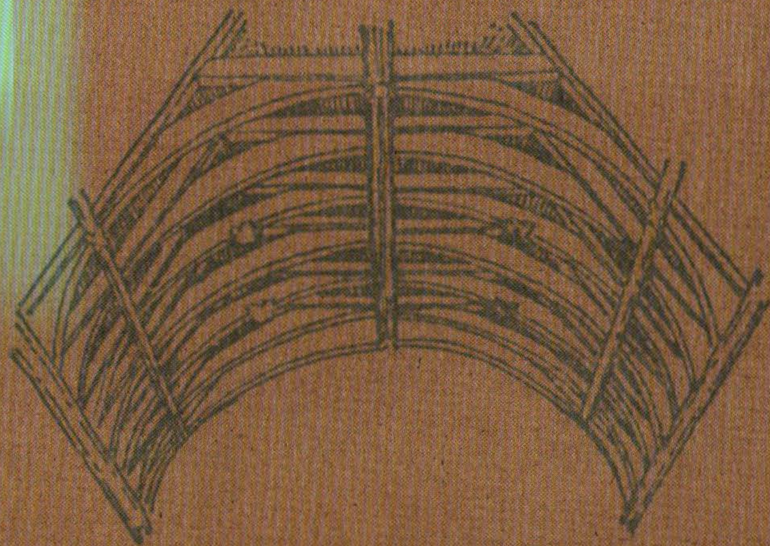
Bkz.
KEMER
sayfa 36
SÜTUN
sayfa 46
ÇATKI/ÇERÇEVE
sayfa 50
MODERNİZM
sayfa 108

30 SANİYELİK METİN

Edward Denison

En temel yapı bileşkenlerinden biri olan kiriş en basit formuyla, her iki ucundan desteklenen yatay bir taşıyıcı elemandır.

30 Kasım 1508
Andrea Pietro della Gondola, İtalya, Padua'da doğdu.

1521
Padua'daki taş işçisi Bartolomeo Cavazza da Sossana'nın yanına çırak olarak girdi.

1524
Vicenza'daki Pedemuro taş işçileri atölyesinde çalışmak için Padua'dan kaçtı.

1537
Yazar, diplomat ve dilbilgisi uzmanı Gian Giorgio Trissini tarafından işe alındı.

1549
Vicenza'daki Palladiano Bazilikası'nın yapımını üstlendi.

1550
Gian Giorgio Trissini öldü; Palladio Vicenza'daki Palazzo Chiericati'yi tamamladı.

1554
Diğer uğraşlarının yanı sıra Vitruvius'u İtalyancaya çeviren Kardinal Daniele Barbaro'nun hamiliğinde Roma'yı gezdi.

1554
Treviso yakınlarındaki Maser'de, hamisi Daniele Barbaro ve kardeşi Marcantonio için Villa Barbaro'nun yapımına başladı.

1556
Vicenza'daki Villa Capra ("La Rotonda") binasına başladı (1585'te tamamladı).

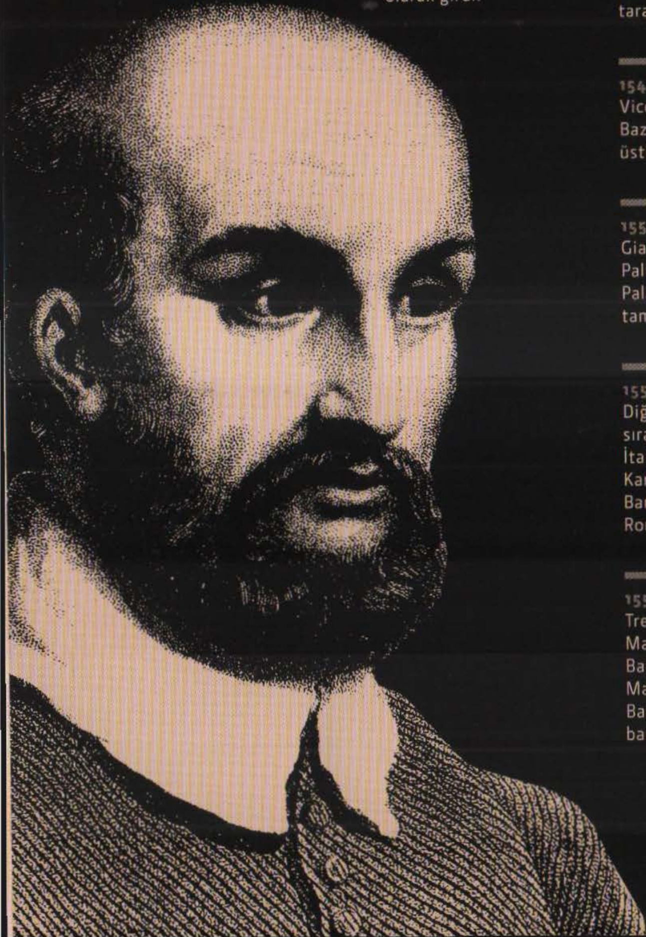
1565
Venedik'te San Giorgio Maggiore Kilisesi üzerine çalışmaya başladı.

1570
Quattro Libri dell'Architettura'yı (Mimarlığın Dört Kitabı) yayımladı.

1577
Venedik'teki Il Redentore Kilisesi'nin yeniden inşasına başladı (1592'de bitti).

1579
Son yapıtı olan Vicenza'daki Teatro Olimpico'ya başladı.

19 Ağustos 1580
Treviso yakınlarındaki Maser'de öldüğü sanılıyor.

PALLADIO

17. ve 18. yüzyıl Avrupası'na

Vitruvius Roması'nın armonisinin ve orantılarının nasıl ifade edileceğini göstermiş olan Palladio, evrensel olarak Batı mimarisinde ufuk açıcı etkisi olanlardan biri olarak kabul edilir. Başlangıçta pek de bu türden bir şöhrete aday gibi durmuyordu. 1508'de Paduali bir değirmencinin oğlu olarak dünyaya gelen Andrea Pietro della Gondola, 13 yaşında sert bir taşçının yanında çıraklığa başladı. Buradan nefret etti ve 16 yaşına geldiğinde Padua'ya kaçarak bir başka duvarcı atölyesine girdi. 1537'de hümanist filozof Gian Giorgio Trissini'nin Chiericati'deki villasında işe girdiğinde şansı gülmüştü. Trissini genç Gondola'yı alarak onu, Vitrivius'un fikirlerini de içeren Rönesans kültürüyle tanıştırdı ve hatta ona, bir şiirinde Yunan tanrıçası Pallas Athena yerine geçen "Bilge olan" anlamına gelen Palladio adını verdi. Palladio bundan daha fazlasını hak ettiğini gösterdi ve 1540'lardan itibaren isim yapmaya başladı.

Çalışkan ve yetenekli Palladio, çoğunlukla Venedik ve Vicenza çevresinde çalıştı; kilise mimarisi, saraylar ve hepsinden çok antik Roma'nın kır villarından esinlenen 30 kadar villaya odaklandı. "La Rotonda" olarak da bilinen Villa Capra, Palladio'nun en ünlü villasıdır. Roma ilkelerine dayalı, insan ölçeğinde inşa edilen uyumlu, zarif ve simetrik yapısıyla Villa Capra pek çok mimarı etkiledi. Sör Christopher Wren; Inigo Jones -1916'da Londra'da Greenwich'teki Queen's House'la Villa Capra'ya saygısını sundu- İngiltere'de Lord Burlington ve Amerika Virjinya'daki Monticello (1772) binası için Palladio'nun tasarımını temel alan Thomas Jefferson Palladio'nun etkilediği isimler arasında sayılabilir. Palladio yalnızca çok sayıda harika eser yaratmakla kalmayıp, bol bol kitap da yayımladı: Antik Roma'nın kalıntıları üzerine bir rehber hazırladı; Vitruvius'un De Architectura'sının Barbaro baskısına illüstrasyonlar çizdi. En bilinen eseri kendi mimarlık ilkelerini sergilediği Quattro Libri dell'Architettura (Mimarlığın Dört Kitabı) adlı kitaptır. Kitapta ayrıca inşaatçılar için uygulama kılavuzu ve bir dizi titiz ağaçkesimi işlenmiştir. Kitap, Avrupa'da mimarlar için standart bir metin haline gelmiş ve pek çok Avrupa diline çevrilmiş olup bugün hâlâ basılmaktadır.

SÜTUN

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Sütun, mimarinin taşıyıcı bir yapı elemanıdır. Kirişin, kemerin ya da döşemenin basınçtan kaynaklanan dikey kuvvetlerini temele aktarır.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Le Corbusier, Domino Evi'ni (Maison Domino) tartışırken, duvarlar yerine piloti ve sütunları kullanmanın, mimara, plan ve cephe tasarımında tam bir özgürlük kazandırdığını öne sürdü. Bir diğer modernist mimar, Mies van der Rohe haç biçiminde çelik sütun kullanmasıyla ünlüdür. Postmodern mimarlar sütunu yarıya bölerek ya da alışılmadık köşelere yerleştirerek, sütunun verdiği denge imajıyla oynamışlardır.

Sütun (ya da ayak) mimarinin temel yapı birimidir. Sütunların kullanılması duvarı serbest bırakır ki bu durumda artık duvar, taşıyıcı öge olarak işlev görmeyeceğinden salt bir kabuk olarak değerlendirilebilir. Sütun, monolitik (taş ya da ahşap gibi tek bir blok malzemeden); kesit halinde (tek bir malzeme ama dilimlenmiş ya da istiflenmiş halde); ya da malzemelerin birleşiminden (çelikle güçlendirilmiş betonarme) olabilir.

Üç tipik parçadan oluşur: başlık (hemen üstünde kirişi, plakayı ya da kemeri destekler); sütun gövdesi (ana gövde) ve sütun kaidesi (sütunu temele bağlayan parça).

Mısır ve Babil gibi erken uygarlıklar, sütunu her türlü şekil ve formla bezediler. Klasik mimaride sütun, dekoratif düzenlerine göre kodlanır ve sütunun bu üç parçası kullanılan düzene göre işlenir. Klasik mimari ayrıca dişi figür şeklinde yontulmuş heykelleri -karyatit- sütun olarak kullanır. Sütunlar, duvarın içine yarı gömülerek pilastr (gömme ayak) oluştururlar. Sütunlar kısa zamanda, kişileri ya da tanrıları anmak için kamusal mekânlara yerleştirilerek yapısal özelliklerinin ötesine geçip sembolik hale geldiler. Pilotiler ya da direkler, zeminin üzerindeki bütün binayı destekleyen sütunlardır ve modern ve çağdaş mimarinin kilit özelliği olmuştur.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
KLASİK YUNAN
sayfa 18

ROMA
sayfa 20

KİRİŞ
sayfa 42

KLASİKÇİLİK
sayfa 98

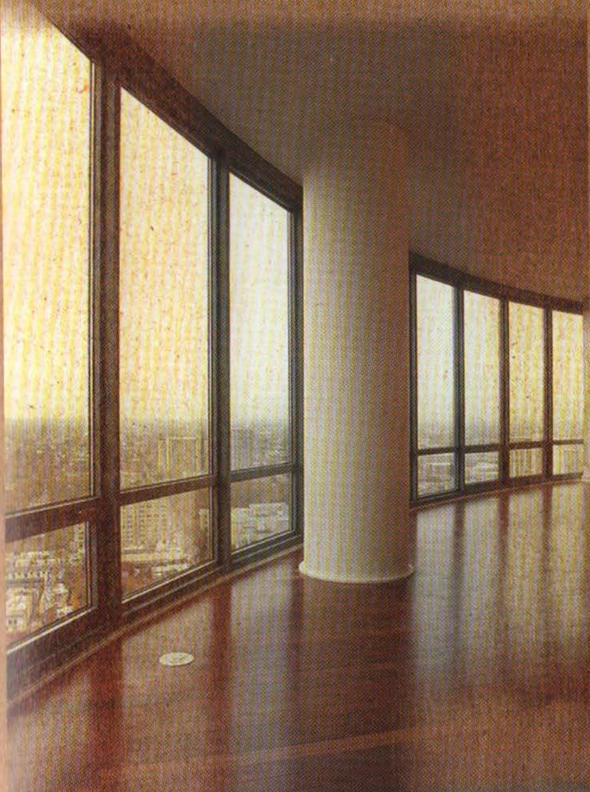
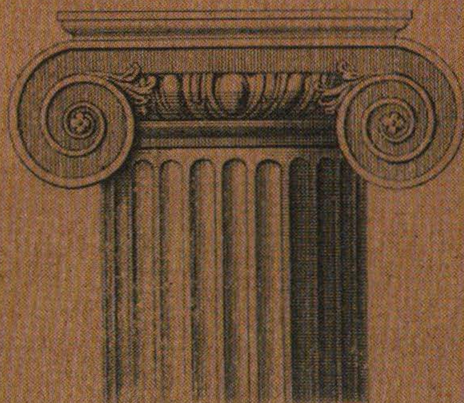
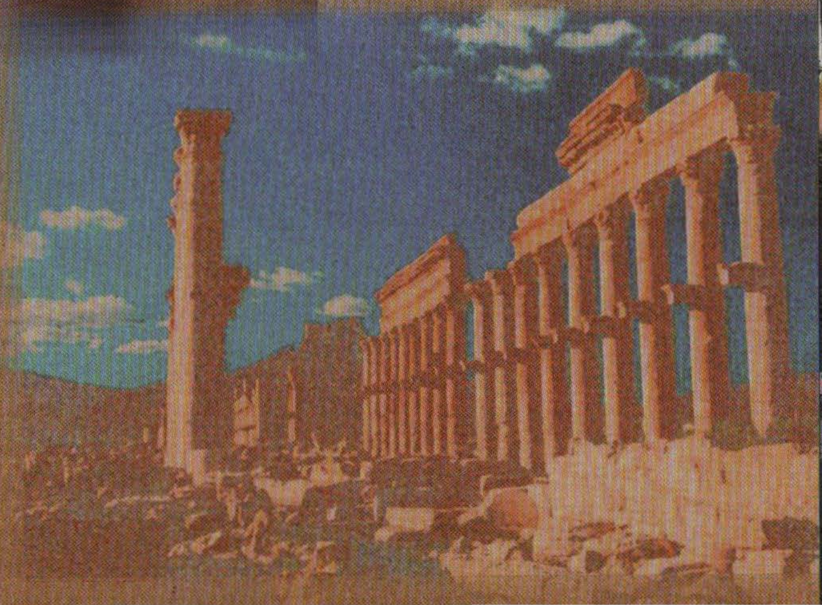
3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

VITRUVIUS
M.Ö. 46-30
Bilinen en erken sütun düzenlerinin kodlarını kayda geçiren Romalı mimar ve bilim insanı

LEON BATTISTA ALBERTI
1404-1472
Sütunun dişi ya da erkek formunda olabileceği kuramını geliştiren İtalyan mimar ve bilim insanı

30 SANİYELİK METİN
Nick Beech

Mimaride bir yapı birimi olan sütun "denge"nin bir sembolü olagelmiştir.

PAYANDA

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA

Payanda, duvardan; taşıyıcı bir çatı ya da kemerden gelen yanal kuvvetlere direnen yapısal bir duvar ögesidir.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

Payandalar, duvarın iki ana niteliğe göre ayrılmasında önemli bir yere sahiptir. Bir destek görevi gören duvar (bir şeyi kaldıran) ile bir perde işlevi gören (özel mekân yaratmak) duvar. Taş perdenin yerine cam perdeyi koymak isteyen Gotik mimari, bir destek olarak uçanpayandaya tamamen bağımlıdır. Modern mimaride betonarme ve çelik taşıyıcıların kullanımıyla payandalar gereksiz hale gelmişlerdir.

Payanda duvarla ilgili temel bir problemi çözer -belli bir yükseklikteki duvar kendi yükünün altında ya da çatıdan veya kemerden aldığı yükten dolayı yıkılabilir. Payanda bunu önlemek amacıyla duvara iliştirilen taş, tuğla ya da beton gibi herhangi bir malzeme kütlesidir. Payandalar dünyanın her yerindeki kent duvarlarında ya da şatolarda -ve özellikle Avrupa'da 11. yüzyıl Norman (Romanesk) kiliseleri ve şatolarında- bulunur. Bir duvarın cephesine bir dizi halinde ya da iki duvarın buluşmasıyla oluşan köşelere iliştirilebilir. Payandalar ilk olarak sürekli ya da kademeli (kaidesinde daha geniş, tepede daha ince olarak) sütun halinde ortaya çıkarlar. Uçanpayandalar -duvardan ayrık halde ama duvara bir kemerle tutturulmuş- Romanesk dönemin sonlarında ve Gotik dönemin başlarında ortaya çıkan önemli bir yeniliktir. Daha büyük dikey itki elde etmek amacıyla, uçanpayandalar çoğu kez pinakolo (çatı kuleciği) denilen -kemerin üstüne eklenen- ağır bir yükle takkelenir. Gotik mimari, kısmen, uçanpayandanın gittikçe çoğalan görsel ve cüretkâr kullanımı ile pinakolo bezemesinin tarihidir.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
ROMANESK
sayfa 24

GOTİK
sayfa 28

KEMER
sayfa 36

SÜTUN
sayfa 46

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

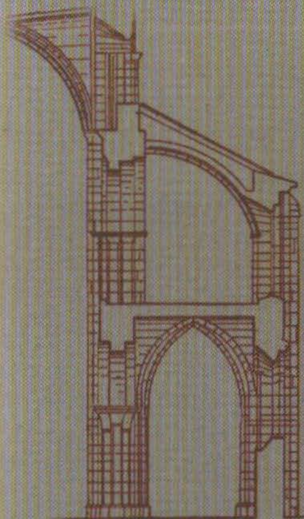
EUGÈNE VIOLLET-LE-DUC
1814-1879

13. yüzyıldaki payanda yeniliklerinin mimariyi köklü bir biçimde dönüştürdüğünü öne süren Fransız mimar ve kuramcı

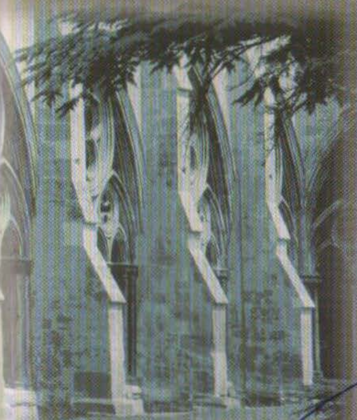
30 SANİYELİK METİN

Nick Beech

Payandanın, estetik çekiciliğini borçlu olduğu olgu, mimarinin yapısal kuvvetlerini dışa vurmasıdır.

ÇATKI/ÇERÇEVE

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Bir çatkı (çerçeve) üç-boyutlu, birbirine bağlı hafif destek sistemidir. Bir binanın yapısal iskeletini sağlar ve gökdelenler için vazgeçilmezdir.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Balon çatkı ve son yıllarda geliştirilen platform çatkıyla birlikte ahşap çatkı, hâlâ Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanan yaygın bir inşa metodudur. Balon çatkıda, uzun ahşap direkler birleştirilerek önce bunlarla duvarlar yapılır, daha sonra döşemeler bunlara çivilenir. Platform çatkıda, daha küçük ahşap direkler bağlanarak platformlar oluşturulur ve duvarlar bunların üzerine dikilir. Çapraz bağlama, sağlamlık ve denge katar.

Yığma kâgir yapılarla

karşılaştırıldığında çatkılar, açık; sütunlardan, kirişlerden, çatı makaslarından oluşan daha etkili taşıyıcı yapılardır. Pek çok geleneksel bina yapım tekniği, demirin ve çeliğin gelmesinden önce ahşap çatkıları kullanıyordu. Dünyanın en eski demir-çatkılı binası Shropshire, Shrewsbury'deki Ditherington Keten Değirmeni'dir (Flax Mill, Charles Bage, 1797); ama gerçekte çok katlı bina olarak çelik çatkı, yüksek arsa değerleri yüzünden Chicago'da, New York'ta ve Londra'da yükselmiştir. Dünyanın ilk gökdeleni, Chicago'daki dökme demir sütunlu ve dövme demir kirişli 10 katlı Home Insurance Company Binası'dır (William Le Baron Jenney, 1885). 20. yüzyılda, ister yerinde (in situ) dökülmüş ister prefabrik ögelerden biraraya getirilmiş olsun betonarme, çatkılı yapılara başlıca bir seçenek olarak ortaya çıkmıştır. Bir çatkı dik açılı olmak durumunda değildir. Tersine, üç boyutlu üçgen ve dörtyüzlü matrikslerle yapılan çatkılar çok daha sağlam olur ve çoğu kez hangar ve köprüleri de içeren büyük yapılarda kullanılır. Pekin'deki Ulusal Olimpiyat Stadyumu (Herzog & de Meuron, Arup and China Architecture Design & Research Group, 2008) ve Münih'teki BMW World Binası (Coop Himmelb(l)au, 2007), özellikle sıra dışı çelik çatkılarıyla göze çarpar.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
KUBBE
sayfa 38

AZ, ÇOKTUR
sayfa 82

AVANGARD
sayfa 106

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

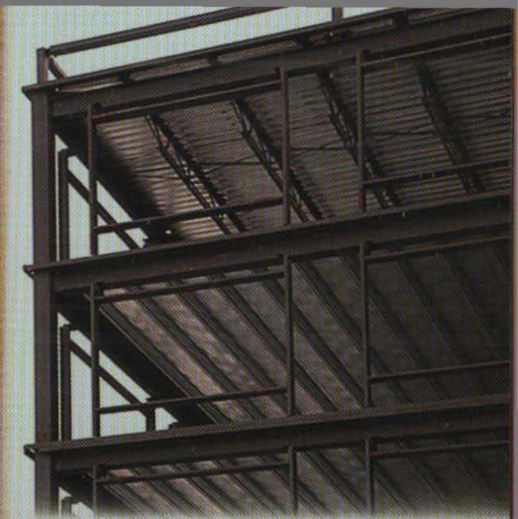
WILLIAM LE BARON JENNEY
1832–1907
Amerikalı mimar, mühendis ve gökdelenlerin öncüsü

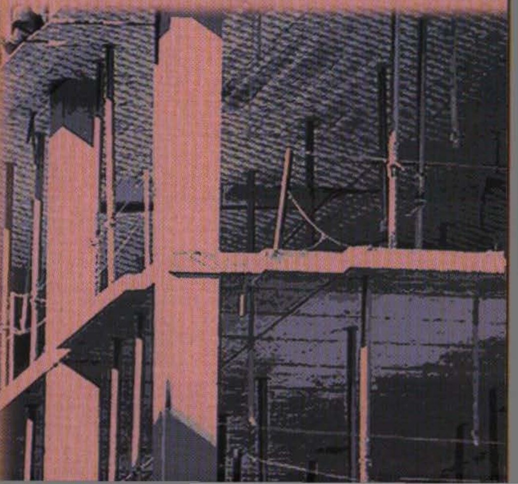
LUDWIG MIES VAN DER ROHE
1886–1969
"Deri-ve-kemik" çatkıdan yola çıkarak serbestçe akan açık mekânlar elde eden Alman kökenli Amerikalı mimar

RICHARD ROGERS & RENZO PIANO
1933– & 1937–
Paris'teki Pompidou Centre'ın ortak yaratıcıları olan İngiliz ve İtalyan mimarlar

30 SANİYELİK METİN
Marjan Colletti

Bir binanın ögeleri – beton, ahşap ya da çelik- genellikle üç boyutlu bir çerçevede toplanır.

İZDÜŞÜM

İZDÜŞÜM SÖZLÜK

Altın oran (golden ratio) Aynı zamanda altınkesit ya da altın sayı olarak da bilinir. Bu, evrenle uyum içinde ve bir tür yaratılıştan gelen estetik bir değeri olduğuna inanılan bir orandır. Pratikte, bir doğru eşit olmayan bir biçimde bölündüğünde, küçük parçanın büyük parçaya oranının, büyük parçanın bütün doğruya oranına eşit olmasıyla yaratılan etki olarak tanımlanıyor.

Fibonacci sayıları (Fibonacci numbers) Fibonacci olarak bilinen İtalyan matematikçi Pisalı Leonardo'dan (Leonardo of Pisa, 1170-1250) bu adı almıştır. Fibonacci, kavramı -her ne kadar daha önce Hintli matematikçiler tarafından biliniyor olsa da- Batı matematiğine getiren matematikçidir. Bir sayının, kendinden önce gelen iki sayının (ardışık iki sayının) toplamına eşit olduğunu gösteren matematiksel dizgedir, yani 0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13 . . .şeklinde. Sanat ve mimaride Fibonacci dizgesi, altın oranın algılanan özellikleriyle ilintilidir.

İnsan ölçeği (human scale) Mimaride, bir binanın, insana çevresiyle uyum içinde olduğunu hissettiren bir ölçekte tasarlanması amacıyla üzerinde çalışılan ölçeklerden biridir. Diğer ölçekler -örneğin anıtsal- kendisiyle ilişkiye geçenler üzerinde belirli bir etki yaratmak amacıyla kasten bu ölçeğe karşı işletilmek üzere yaratılır.

Kaçma noktası (vanishing point) İlk kez 15. yüzyılın başlarında ortaya çıkmış perspektif sistemindeki önemli bir kavram: Paralel çizgiler gerçekte hiçbir zaman birleşemezken, sanatta perspektifle birleşirler. Bu durumda, bir resimde, bir yöne giden tüm paralel çizgiler üç-boyutlu mekân yanılsamasını yaratmak için en sonunda tek bir noktada buluşacaklardır; bu da kaçma noktasıdır.

Kesit çizimi (cutaway drawing) Üç-boyutlu bir etki yaratma; binanın genel şekli ile yapısını koruyarak dış cephenin belli kısımlarını ortadan kaldırarak bir binanın içini gösterme metodu.

Modüler sistem (modulor system) Le Corbusier'nin, Vitruvius'un yazıları ile Leonardo da Vinci'nin "Vitruvius Adamı"nın ışığında kurduğu bir ölçü ve oran dizgesidir. Dizge 1.80 cm uzunluğunda bir adamın ölçülerine dayanır ve bir insan ölçeğinde ideal yaşama ve çalışma mekânlarının çözülmesine yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır.

Ortografik/dik çizim (orthographic drawing) Üç-boyutlu bir objeyi iki boyutlu olarak temsil etmenin bir yoludur. Mimari uygulamada, üç çizim tipini kapsamak üzere kullanılan bir terimdir: kesit (bir binanın dikey dilimi); plan (yatay dilim); ve cephe (bir yüzün/görünüşün bir resmi).

Palladyanizm (Palladianism) Andrea Palladio'nun (1508-80) binalarından ve yazılı yapıtlarından çıkan bir Rönesans mimarisi. Özellikle simetrik tasarım ve Klasik armoninin kullanımıyla dikkati çeker. Erken bir uygulayıcısı 17. yüzyıl İngiliz mimarı Inigo Jones'tur; Palladyan ilke ve ögeleri daha sonra Avrupa'nın her yerinde Neoklasik mimarinin sözdağarcığının temel parçası haline gelmiştir.

Patlak-görünüm çizimi (exploded-view drawing) Bir binanın ögelerinin, birbirleriyle olan ilişkilerini ve birbirleriyle nasıl uyum içinde işlediklerini açığa çıkarmak için "patlatıldığı" çizim. Kesme çizim gibi bu da bir Rönesans buluşudur.Bütünü oluşturan parçaları tek olarak görmek amacıyla kullanılır.

Raumplan (Raumplan) Adolf Loos'un (1870-1933) "mekân planı": Önceden belirlenen ve kısıtlayıcı katlara sıkıştırılacak odalar yerine, amaca göre, tasarım vurgusunun tek tek odalar üzerine yapılması. Loos, "Benim mimarlığım planlardan değil mekânlardan oluşur. . . Benim için ne zemin katı ne de birinci kat vardır. . . Katlar birbirinin içine geçer ve mekânlar birbiriyle ilişkide olur" demiştir.

"Vitruvius Adamı" (Vitruvian man) Leonardo da Vinci'nin, Vitruvius'un insan vücuduna dayanarak ideal geometri oranlarını belirlediği yazılarını temel alan bir çizimi (1487).

PLAN

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Planlar, mekânı düzenlemek üzere kullanılan temel çizimlerdir; ölçeğe göre çizilerek masif ögeler (duvar, merdiven, kapılar) ve aradaki mekânlar üzerine bilgi verirler.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Le Corbusier'nin "Plan üreteçtir" sözleri ünlenmiştir. Bu iki anlama gelir: Bir çizim türü olarak "plan" ve bilinçli bir şekilde gelecek eylemi örgütlemek anlamına gelen "planlamak". Bir planla, mekân ve mekânı kullanacak insanlar belli bir düzene giriyorlar. Bu düşünce yeni değildir: Klasik, Gotik, Rönesans ve 18. yüzyıl mimarlarının da plana benzer şekilde yaklaştıklarını görebiliriz.

Mimarlıkta kat planı bir haritaya çok benzer. Sanki tepeden bakar gibi, tanımlı bir alanın saptanmış tüm özelliklerini içeren ölçekli bir çizimdir. Ancak, bir çizimin bir plan olması için en az iki özelliği daha olması gerekir. Birincisi, yatay bir kesit gibi duvarların kalınlığını (taramayla ya da siyah dolguyla) ve bir binanın iç mekânını (bir kat yüzeyini göstermek üzere boş ya da desenli) gösteren yatay bir düzlemi (tipik olarak zeminden yaklaşık 1 m yukarıda) "keser". İkinci olarak, bu kesmenin altında kalan özelliklerin -örneğin sabit ya da kalıcı mobilya- anahatlarını içerir. Her bir bina için, zemin katı, birinci katı, ikinci katı vb. gösteren ve her biri birbirinden oldukça farklı çok sayıda plan çizilmesi gerekir. Bir plan genellikle tek renkli (sıklıkla beyaz üzerine siyah) ve her zaman ölçeklidir. Plan, her zaman temel izdüşüm ya da çizimlerden biri olagelmiştir. Mimarlar bir projeyi plan yoluyla geliştirebilirler çünkü mekânların düzenlenmesini ve sırasını açıklar.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
KESİT
sayfa 58

ÖLÇEK
sayfa 68

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

HANNES MEYER
1889–1954
Bauhaus Okulu'nun yöneticisi (1927-30) İsviçreli mimar

JACQUES-FRANÇOIS BLONDEL
1705–1774
Oldukça etkili Fransız mimar ve kuramcı

ROBIN EVANS
1944–1993
Çizim mimarlığının kültürel ve toplumsal önemi üzerine yazan İngiliz mimar ve tarihçi

30 SANİYELİK METİN
Nick Beech

Bir planı okumak, mimarlıktaki kilit noktadır çünkü plan bir binanın nasıl düzenlendiğini gösterir.

KESİT

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Kesit, bir yapıdan hayali bir şekilde, genellikle dikey bir kesmeden üretilen çizimdir: Yapının anahatlarını ortaya çıkararak bu kesmenin arkasındaki iç mekânı görünür kılar.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Modernist mimar Adolf Loos, bina tasarımında kesiti, planın önüne çıkardı. Raumplan (mekân planı) kuramıyla, binayı katlar şeklinde sabit dikey bölmelerden kurtarmayı amaçlayarak, her bir oda için kullanımına ve bina içindeki sosyal önemine göre farklı yükseklikler belirledi. Loos, kat planlarıyla çalışmaktansa, küpleri üst üste ve yanyana koyarak tasarım yapılması gerektiğini öne sürdü.

Kesit, hem bir binanın profilinin iki-boyutlu bir temsilini hem de iç mekânın bir cephesini çıkarmak amacıyla binayı dilimlere böler. Pratiğe uygun olarak bir plan basitçe yatay bir kesit olsa da kesitler genellikle bir binanın dikey kesmeleri olarak anlaşılır. Eğitimli olmayan bir göze okuması zor gelen kesit, mimarlar, danışmanlar ve diğer profesyoneller açısından bir yapının tam düşey hesaplamalarını tanımlayacak bir iletişim aracıdır. Kesit, mimari temsilin önemli bir formu olarak 16. yüzyılda antik yapı kalıntılarının arkeolojik araştırmalarından ve eskizlerinden çıkmıştır. Bir binanın iç işleyişini çizim aracılığıyla gözler önüne sermek için binayı "dilimleyerek" açma fikrini veren binaların çıplak, çatlak duvarları ve tonozlarıydı –Caracalla Hamamları ya da Roma'daki Colosseum gibi. Askeri mimarlıkta 1527'deki bir uygulamada Albrecht Dürer, bir plan ve bir cepheyle birlikte bir de kesit sunan ve böylelikle bir set halinde bu üç tip dik izdüşüm (ortografik) çiziminin birarada bulunduğu fikrini ortaya atan ilk mimardır.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
PLAN
sayfa 56

CEPHE/GÖRÜNÜŞ
sayfa 60

ÖLÇEK
sayfa 68

CAD/BİLGİSAYAR DESTEKLİ TASARIM
sayfa 142

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER
ALBRECHT DÜRER
1471–1528
Alman gravürcü, ressam, teknik ressam ve yazar. Kuzey Avrupa'da Rönesansın önemli bir ismi

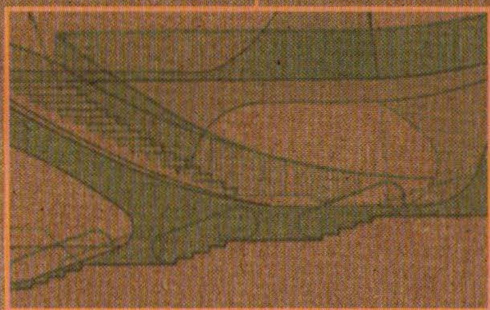
ADOLF LOOS
1870–1933
Avusturyalı Modernist mimar ve ressam. Mimari tasarımda işlev ve tasarrufu odak noktası haline getirdi

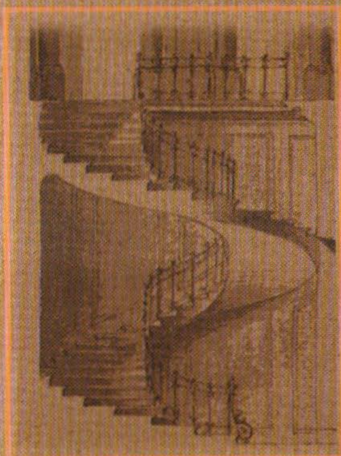
30 SANİYELİK METİN
Anne Hultzsch

Bir binanın kesiti, iç görünüşle birlikte taşıyıcı yapısını da ortaya serer.

TWA

CEPHE/GÖRÜNÜŞ

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Bir çizim olarak cephe, bir binanın herhangi bir tarafının (ön/arka/sağ/sol) dik izdüşümünü resimleyerek, tüm parçalarını tam boyutlarıyla gösterir.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Mimar ve tarihçi Robin Evans, The Projective Cast (1995) adlı kitabında cepheyi içeren dik izdüşüm çizimlerine bağımlı olmanın, binalarda dikdörtgen şekillerin tutmasına yol açtığını öne sürdü. Bir cephenin inşa edilmesi için kullanılan izdüşüm düzleminin kavisli değil de düz ve dik olması, binalarda düz ve dik cephe tasarımını teşvik etmektedir. Bilgisayar-destekli tasarım ve üç-boyutlu bilgisayar modellemesinin yükselişiyle, son birkaç on yılda mimari tasarım, dik olmayan daha çok proje üretmiştir.

Genel tanımına bakılırsa, cephe, bir binanın belli bir yüzünü ya da yanlarından birini gösterir: Ön, arka ya da herhangi yanından biri olabilir. Daha özel şekliyle, bir binanın yüzünü, bu yüze paralel dikey bir düzlem üzerinde (ya da eğer yüz kavisliyse hayali bir düz yüzeye) doğru açıyla izdüşümünden yapılan çizim tipini tanımlar. Cephe, kendisine eşlik eden plan ve kesitle tutarlı olacak şekilde ölçeklidir ve böylece bir yapının tam hesaplamalarını tanımlamak için kullanılan dik izdüşüm çizim setinin bir parçasını oluşturur. Vitruvius, De Architectura'sında (M.Ö 15), "Cephe, bir binanın görünüşünün bir resmidir; dikey durur ve tasarlanan yapıtın tam oranlarında çizilir" diye yazar. Rönesanstan itibaren, ama özellikle 18. yüzyıl ve 19. yüzyıl başlarındaki çizimlerde cepheler, çoğu kez, daha çok derinlik kazandırmak; girinti ve izdüşümleri göstermek amacıyla perspektifle birleştirilmiş ve aynı zamanda gölgelemelerle vurgulanmıştır. Daha yakın bir tarihte, 20. yüzyılda aksonometrik izdüşümler benzer bir role soyunurken, bugün, bilgisayar çıkışlı üç-boyutlu modeller, herhangi bir düzlemde sınırsız sayıda dik izdüşümlere (ortografik projeksiyon) olanak tanıyorlar.

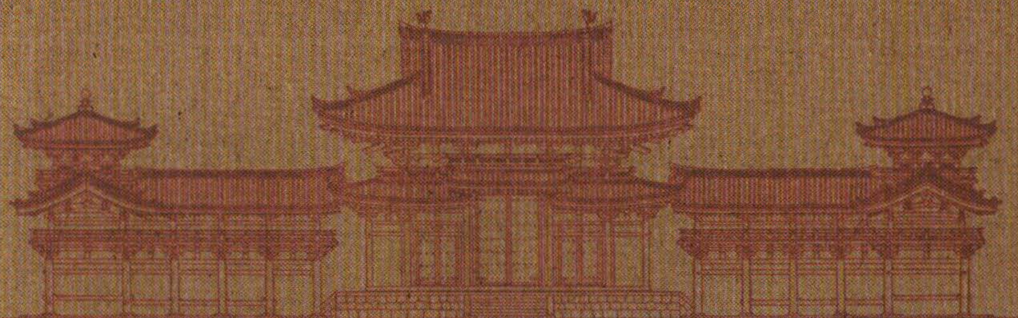
İLGİLİ KONULAR
Bkz.
PLAN
sayfa 56
KESİT
sayfa 58
PERSPEKTİF
sayfa 64
ÖLÇEK
sayfa 68

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER
JOHN HEJDUK
1929–2000
Mimari çizimin yaratıcı ve kuramsal olanaklarıyla ilgilenen Amerikalı mimar/ressam

ROBIN EVANS
1944–1993
Mimari çizimler konusunda öncü çalışmalarıyla bilinen İngiliz mimar, öğretmen ve tarihçi

30 SANİYELİK METİN
Anne Hultzsch

Cephe, bir binanın yüzünü tam ölçümleriyle gösterir ve kolaylıkla tanınan bir imge sunar.

SİMETRİ

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Simetri, ilkesel olarak bir binanın, planda ya da cephede, merkezî eksenin herhangi bir tarafında açıkça yansıtılmasıdır.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Klasik mimari, el alışkanlığıyla, simetri ilkesini hayata geçirme eğilimindedir, oysa Gotik ve Orta Çağ mimarisi daha değişkendir. Londra'daki Gotik tasarımlı (büyük) 19. yüzyıl Westminster Sarayı, yüzeyindeki katı kompozisyon ritimlerine rağmen, belirgin biçimde asimetrik bir forma sahiptir. Bugün, başta Frank Gehry ve Daniel Libeskind olmak üzere bazı mimarların yapıtları asimetrinin kutsanmasıdır.

Simetri, mimarlığın geniş geometri ve sayı sistemi dünyasında belki de en kolay anlaşılan kavramdır. İlkesi tanıdıktır: bir imgenin bir parçasının diğer imgeninkiyle yakın çakışma (bakışım) halinde olmasıdır. Mısır piramitleri, tıpkı Antik Çağ Atinası'ndaki Parthenon ve Roma'daki Pantheon örnekleri gibi bu ilkenin vücut bulduğu yapıtlar olarak tanımlanabilir. Klasik binalar hemen her zaman bir yüzleri boyunca eşit sayıda sütun bulundururlar ki giriş böylelikle merkeze yerleşebilsin -eşit olmayan sütun sayısı ya da kompozisyon düzenekleri girişi merkezin dışında bırakacaktır. 16. yüzyıl İtalyan mimar Palladio, simetri düşüncesini özellikle Villa Capra'yla çok uçlara götürmüştür: dört yüzünün her biri aynıdır; binanın planı (daha geniş bir kare alanın içinde küçük bir daire) her iki eksenin her bir yüzünde tamamen simetriktir. Rönesanstan sonra, aralarında İngiltere'den Lord Burlington (Holkham Hall ve Chiswick House) ve Amerika'dan John Russell'ın (Jefferson Memorial) olduğu Neoklasik mimarlar, simetriyi tasarım dillerinin bir parçası olarak kullandılar. 19. yüzyıl süresince yapılan ve genişletilen Washington DC'deki Amerikan Kongre Binası simetrinin gücünün önemli bir örneğidir.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
KLASİK YUNAN
sayfa 18

ROMA
sayfa 20

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

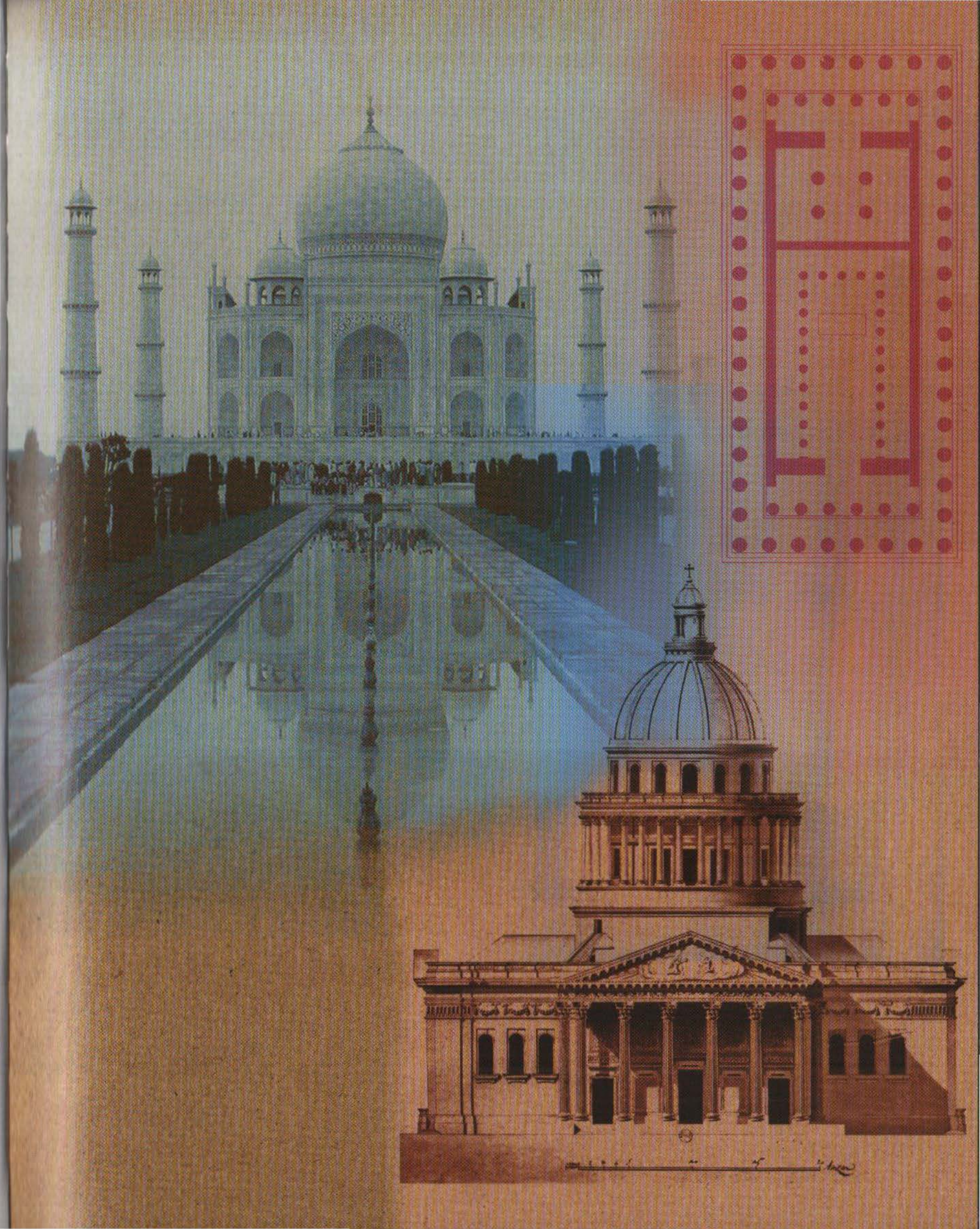
LORD BURLINGTON
1694–1753
İngiliz soylusu, mimar, Palladyanizmin savunucusu

INIGO JONES
1573–1652
İtalyan Klasik üslubunu İngiltere'ye getiren İngiliz mimar

FRANK GEHRY
1929–
Kanadalı Amerikan mimar; İspanya Bilbao'daki Guggenheim ve Los Angeles'taki Walt Disney Konser Salonu'nun tasarımcısı

30 SANİYELİK METİN
David Littlefield

Çoğu kez geometrik saflığın sembolü olan simetri, kendisini cephe ve planda gösterir.

PERSPEKTİF

30 saniyede mimarlık

Perspektifin bir grafik-temsil tekniği olarak gelişmesinin arka planı geç Orta Çağ sanatı dönemine kadar dayanır. Sanat, daha çok temsil tekniğini benimsedikçe, Leonardo da Vinci ve Albrecht Dürer gibi Rönesans sanatçıları gerçekçi perspektif imgeleri yaratmanın metotlarını araştırmaya koyuldular. Blaise Pascal ve Gérard Desargues, perspektifi; mimaride, sanatta ve mühendislikte vazgeçilmez bir araç konumuna sokacak şekilde keşfeden ilk matematikçilerdi. 19. yüzyılda Jean-Victor Poncelet, Karl von Staudt, August Ferdinand Möbius ve Jakob Steiner'in yapıtlarında görülen projektif geometri kuramının gelişmesiyle, perspektif, formal bir matematiksel araştırma haline geldi. Bu çalışmalarda en önemli ögeler, nesnelerin gören gözden uzaklığı ve inşa edilen mekânın içinde bir ya da daha çok kaçma noktasıyla yaratılan derinlik yanılsamasıdır. Bugün üç-boyutlu bilgisayar modellemesinde sağlanan ilerlemelerle bir perspektif imge, uygun yazılımın kullanılmasıyla kolayca yaratılabiliyor. Bunlar, amaca göre, foto-gerçekçi ya da uygun olan bir başka üslupta her şekilde uygulanabiliyor.

3 SANİYEDE DARALMA

Perspektif, üç-boyutlu mekânın iki boyutlu temsilidir: mimarlar yarattıkları çevreyi göz önünde canlandırmak üzere kullanırlar.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

Gözün dünyayı nasıl algıladığına ilişkin ilk kuramlar Yunan matematikçi Öklit tarafından keşfedilmiştir. Öklit; gözün, görsel ışınları bir objenin üzerine yansıttığını ve ardından gelen dünya algısının görenin dinamik bir eylemi olarak gerçekleştiğini saptadı. Müslüman bilim insanı İbn-i Heysem, 11. yüzyılın başlarında optik ilkelere önemli katkılarda bulundu. Bunlardan biri, "Görüyoruz, çünkü ışığın ışınları göze giriyor" düşüncesi olmuştur.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
ÖLÇEK
sayfa 68

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

ÖKLİT
M.Ö 300
Yunan matematikçi, "geometrinin babası", perspektif üzerine günümüze ulaşan en erken yapıt Optikler'in yazarı

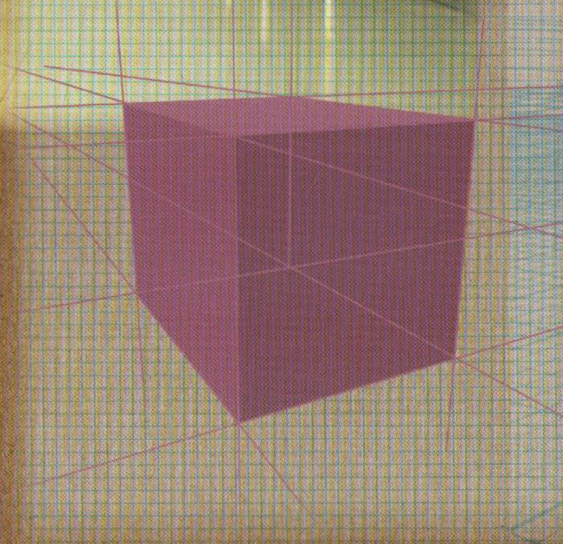
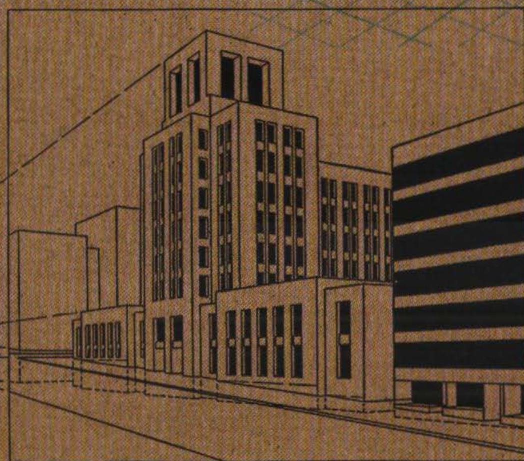
LEONARDO DA VINCI
1452–1519
Rönesansın çok yönlü İtalyan bilim adamı. Perspektifi resimlerinde araştıran ressam

ALBRECHT DÜRER
1471–1528
Alman ressam, gravürcü, matematikçi ve perspektif kuramcısı

30 SANİYELİK METİN

Dragana Cebzan Antic

Perspektif, binanın içindeki ve dışındaki mekânı göz önünde canlandırmak için kullanılır; bir imgeyi gözle görüldüğü gibi gösterir.

AKSONOMETRİK İZDÜŞÜM

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Aksonometrik izdüşüm çeşitli -izometrik, diametrik, trimetrik ve eğik- formlarda, iki boyutlu bir yüzeyin üstünde üç boyutlu bir mekânın analizi ve yapımı için çok güçlü bir araçtır.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Aksonometrik çizim, ilk kez 19. yüzyılda doğa bilimcisi ve filozof William Farish tarafından "izometri" (eşboyutlu) olarak formüle edildi. Devrin Fransız Rasyonalist mimarları antik yapıları analiz ederken bu teknikten yararlandılar. Modernistlerin, Rasyonel ve makine gibi mimarlık anlayışlarına uygun düşerek onlar için önemli bir izdüşüm formu haline geldi. Aksonometrik çizim, Rönesans Perspektif izdüşümünün gelişimine kadar başta Avrupa'da olmak üzere özellikle Çin'de, kullanılmaya devam etti.

Aksonometrik çizimler, temelde yapıların analizinde bir araç olarak geliştirilen yeni bir tekniktir (19. yüzyıl). Garip, çarpıtılmış perspektif çizimler gibi dururlar -bu bir paradokstur çünkü aksonometrik çizimler matematiksel olarak kusursuzdur. Perspektifte paralel çizgiler birbirine yaklaşırken aksonometrik izdüşümde paralel çizgiler paralel kalır, hiçbir zaman birleşmezler. Bunun nedeni aksonometrik izdüşümde, üç düzlemin hepsinde -yükseklik, genişlik, derinlik- tüm ölçülerin sabit kalmasıdır. Bu yüzden, bir yapının tüm bileşenleri ile aralarındaki mekânlar tam, ölçülebilir bir ilişkiyle verilir. Bu, mimar için yapının çok güçlü olması anlamına gelir. Bir aksonometrik imge, ya bir binanın duvarlar, tavanlar veya çatılar yüzünden görülemeyen köşesine yukarıdan bakarak kuşbakışı görünüş ile ya da bir binanın köşesine aşağıdan bakarak alttan bakış perspektifiyle verilebilir. Bir binanın parçalarını göstermek amacıyla pek çok teknik kullanılabilir: "Kesme" -sanki binanın parçaları soyulmuş gibi; tel kafes -sanki bina telden yapılmış gibi; patlatılmış görünüm -sanki bina, yatay ve dikey düzlemlerde uzatılmış parçalardan toplanmış gibi.

İLGİLİ KONULAR

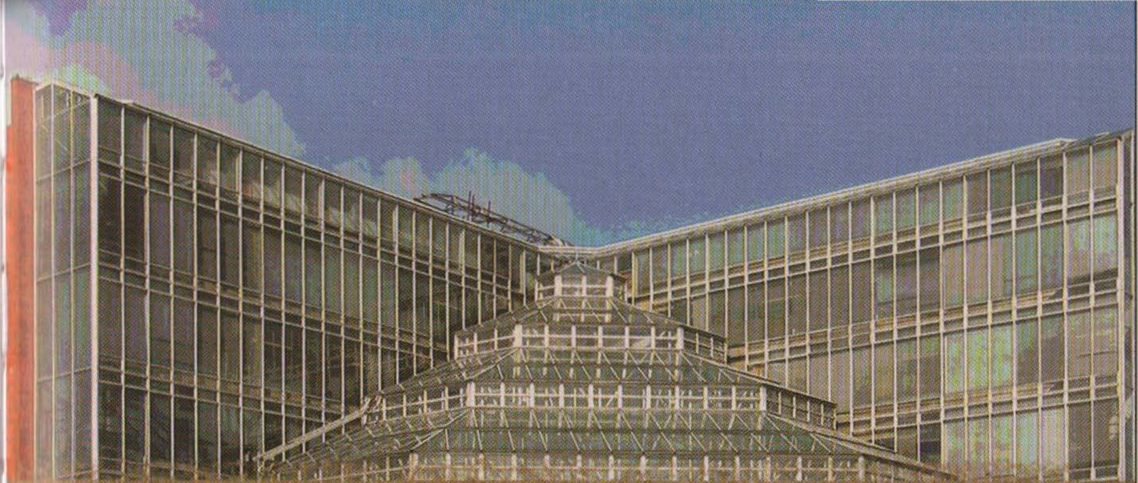
Bkz.
PLAN
sayfa 56
KESİT
sayfa 58
PERSPEKTİF
sayfa 64
ÖLÇEK
sayfa 68

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER
AUGUSTE CHOISY
1841–1909
Fransız Rasyonalist mimar

THEO VAN DOESBURG
1883–1931
Güçlü görsel etki yaratmak üzere aksonometrik izdüşümü kullanan Hollandalı ressam, mimar ve De Stijl'in kurucusu

30 SANİYELİK METİN
Nick Beech

James Stirling, aksonometrik izdüşümü bir sanat formuna dönüştürdü: Stirling'in tasarımı (sağda), Cambridge Ün., Tarih Fak. Kütüphanesi'nde sergilenmektedir.

ÖLÇEK

30 saniyede mimarlık

Mimari uygulamada, ölçek, en yaygın haliyle, bir bina ile onun temsili arasında varolan ilişkiyi ölçü ve karmaşıklık açısından gösterir. Planda ya da ölçekli maketlerde kullanılır: örneğin, 1:100 plandaki ya da maketteki bir parça, gerçek olanın 100'e bölünmüş parçalarına eşit demektir. Bir binadan "ölçek dışı" diye söz ettiğimizde ölçeğin aynı zamanda orantılılık düşüncesiyle ilişkisini kastederiz. Bu, bir yerde öne çıkan yaygın ilişkiler dizgesindeki bir kırılmaya işaret eder. Örneğin, bütün bir bloğu işgal eden büyük ölçekli 10 katlı bir ofis kompleksi daha küçük ölçekli dört katlı binaların olduğu bir semte yerleştirilirse, görece ölçekte bir dengesizlik yaratacaktır. Bir de, bir çevre, ya insanın konforu nuve etkileşimini arttırır ya da buna engel olur anlayışına bağlanan insan ölçeği olarak adlandırılan kavram vardır. Leonardo da Vinci'nin "Vitruvius Adamı" (1490) ile Le Corbusier'nin "Modüler"i (1948) -insan formuna, Fibonacci sayıları ve altın orana dayalı bir oran ölçeği- insan oranlarından faydalanarak binalarda ideal oranı yakalama girişimleridir.

3 SANİYEDE DARALMA

Ölçek, bir bütün ile parçaları ya da bir nesneyle temsili arasındaki ölçüyü tanımlar.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

Bugün, ölçeksiz gibi görünen bilgisayar destekli tasarım programıyla (CAD) ölçeğin anlamına meydan okunuyor; bir fare hareketiyle çizimlerin içine ve dışına doğru yakınlaşıp uzaklaşabiliyoruz. Kâğıt çizimlerinde ölçeği çizim yapan kişi saptarken, söz konusu CAD modelleri, kullanıcısına, ölçekleri gerçek zamanda kolayca değiştirme olanağı tanıyor. Buna, gösterilen ayrıntının artışı ya da azalması otomatik olarak (gerçek anlamda) eşlik etmediğinden ölçek, mimari üretimde periferik duruma düşme tehlikesiyle karşı karşıyadır.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
PLAN
sayfa 56

KESİT
sayfa 58

CEPHE/GÖRÜNÜŞ
sayfa 60

ORAN VE ALTIN ORAN
sayfa 76

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

LEONARDO DA VINCI
1452–1519
Mimari kurama ve tasarıma ciddi ilgisi olan İtalyan ressam ve bilim insanı

LE CORBUSIER
1887–1965
İsviçreli-Fransız mimar, tasarımcı ve şehirci; modern mimarinin öncüsü

30 SANİYELİK METİN

Anne Hultzsch

Matematiksel oranlar, binalar ve ögeleri; hatta insan formu, ölçek kavramına dayanır.

6 Ekim 1887
İsviçre'de, La Chaux-de-Fonds'da doğdu.

1907
Paris'te mimar Auguste Perret'nin yanında çalıştı.

1908
Viyana'da Josef Hoffman'ın yanında mimarlık eğitimi aldı.

1910–11
Berlin'de mimar Peter Behrens'le çalıştı.

1911
Balkanlar'a ve Yunanistan'a gitti. Klasik Yunan mimarisinin çizimlerini yaptı.

1914–15
Domino Evi diye bilinen projesi üzerinde çalıştı.

1918
Paris'e döndü ve Kübist Amédée Ozen Fant ile tanıştıktan sonra resme yöneldi. Arıtmacılık (Pürizm) hakkındaki manifestolarını kendilerinin çıkardığı dergi L'Ésprit Nouveau'da (1920-1925) yayımladılar.

1922
Kule evler, Immeubles Villaları ve özel konutlar üzerinde çalıştı.

1922
Gerçekleştirilmemiş projesi *Ville Contemporaine*'i ortaya koydu.

1923
Vers une Architecture'ü yayımladı.

1925
Paris için gerçekleştirilmemiş kentsel yenileme projesi Voisin planını tasarladı.

1925
El sanatları geleneğine ve süslemeye ateş püskürен L'Art Décoratif d'Aujourd'hui (Günümüzün El Sanatları) adlı kitabını yayımladı.

1927
Villa Stein'i tasarladı.

1929–31
Vers une Architecture'da tanımladığı Beş Nokta kuramının mükemmel bir örneği olan Villa Savoye'u tasarladı.

1935
Şehircilik üzerine kuramlarını yeniden açıklayan *La Ville Radieuse*'ü (Işıyan Şehir) yayımladı.

1946–52
Unités d'Habitation'u (Konut Üniteleri) tasarladı.

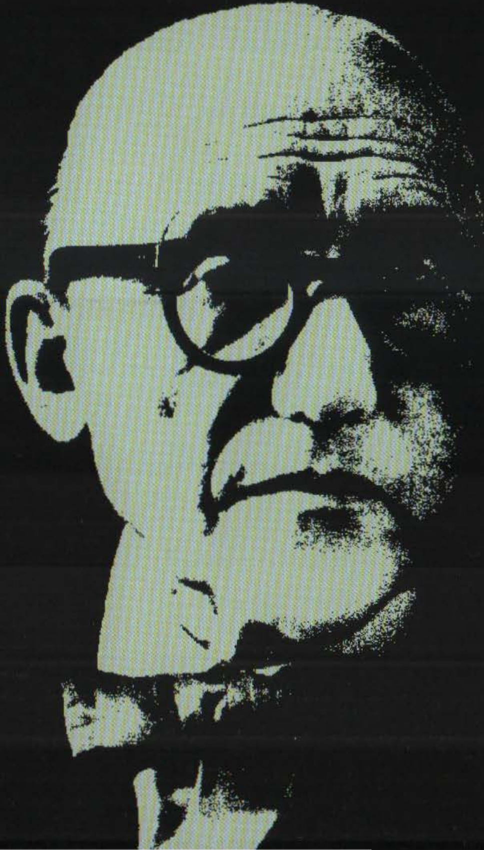
1948
Bir antropometrik oran ölçeği olan *Le Modulor*'u (Modüler) yayımladı.

1950–4
Ronchamp'taki Notre Dame du Haut Şapeli'ni tasarladı.

1952–9
Hindistan'ın ilk planlı şehrini, Chandigarh'ı geliştirdi.

1953
Éveux'daki Ste-Marie de la Tourette manastırını tasarladı.

25 Ağustos 1965
Fransa'da Roquebrune-Cap- Martin'de öldü.

LE CORBUSIER

Ün salmış ve alay konusu olmuş;

yerilmiş ve tanrılaştırılmış Le Corbusier, düşünceleriyle mimar arkadaşları arasında ve kamuoyunda kutuplaşmalara yol açtı; yapıtları hâlâ takdir üstüne takdir görüyor ve yeniden değerlendiriliyor.

Charles-Édouard Jeanneret-Gris İsviçre'de doğdu. Ressam, kuramcı, yazar, mobilya tasarımcısı, mimar ve şehir plancısı olarak yaptıklarıyla neredeyse bir marka haline gelen Le Corbusier adını 1920'de alarak kendini yeniden yarattı.

Auguste Perret'nin (betonarmenin öncüsü) ve Peter Behrens'in (Walter Gropius ve Mies van der Rohe ile karşılaştığı) atölyelerindeki erken deneyimlerin üzerindeki etkisi çok büyük oldu. Ressam olarak geçirdiği bir dönemden sonra 1922'de Paris'te kuzeni Pierre Jeanneret ile bir uygulama bürosu açtı ve çoğunlukla özel villalar üzerine çalıştı; bunların "Mimarinin Beş Noktası" kuramını yansıtan Poissy'deki Villa Savoye başında gelir. Çelik, cam, betonarme ve bir okyanus gemisinin estetiğini kullanan bu bina günümüzde asıl Corbusier yapısı olarak algılanıyor.

1923'te yayımladığı, büyük etki uyandıran Vers une Architecture (Bir Mimarlığa Doğru) adlı kitabında, sefaleti ve toplumsal kargaşaya yol açabilecek varoşları yok edecek planlı bir kent kavramının anahatlarını çizdi. Le Corbusier çok çeşitli iddialı şehir planlama projeleri üzerinde çalışmalarını sürdürdü; düşüncelerini, bahçe-kent akımından etkilenen La Ville Radieuse (Işıyan Şehir) adlı kitapta yayımladı. Bu düşüncelerini, hem planını hem de pek çok binasını tasarladığı, Hindistan'ın Pencap eyaletinin yeni başkenti Chandigarh'ta uyguladı.

Ayrıca, konut yapıları için insan vücudunun oranlarına dayalı bir kılavuz olarak Modüler Sistemi'ni geliştirdi. Bunu, Fransa'nın çeşitli şehirlerinde yapılan Unités d'Habitation kule binalarına –machines à vivres (yaşam makineleri)- uyguladı. Aralarından en çok Marsilya'daki bilinir.

Bunların arka planında, Le Corbusier, çirkinliği yaymak ve bütün Kuzey Avrupa'yı kule binalardan soğutmakla suçlandı. Destekçileri fikirlerinin yanlış anlaşıldığını ve yanlış uyarlandığını iddia ederler. Yine de, Ronchamp'taki Notre Dame du Haut Şapeli'nde gösterdiği gibi yüce bir noktaya erişme gücüne sahip olduğu tartışma götürmez. Bir Corbusier standardından ayrılan şapel aynı anda hem yalın hem de komplekstir. Sade malzemeler kullanarak yaptığı yukarı doğru tersyüz olmuş cennet arayışında bir çatının altındaki mekân yine de gizemli ve şeffaftır; kalın süssüz duvarları ara ara noktalayan asimetrik pencerelerden sızan maskelenmiş ışıkla doludur.

KURAMLAR/KAVRAMLAR

Diriltmecilik (Revivalism) Terim, 18. yüzyıldaki Neoklasikçilik ya da 20. yüzyıl başındaki Tudor diriltmeciliği gibi mimarinin herhangi önceki bir üslubunun/akımının diriltilmesini kapsar.

Figür-zemin diyagramlar/çizimler (figure-ground diagrams) Zıt renklerle ön zemin ve arka zemin arasındaki ilişkiyi gösteren bir çizim tipi. Tasarlanmış mekânın (sıklıkla siyah), çevresindeki boşlukla (beyaz) nasıl çalıştığını göstermek amacıyla kentsel tasarımda kullanılır.

Gestalt psikolojisi (Gestalt psychology) Bütün, onu oluşturan parçalarının toplamından daha büyüktür ve insan zihni nesneyi ayrı ayrı parçalara bölmeden önce bütünü algılar fikri. En iyi bilinen örneği vazo-profil çizimidir: algıya bağlı olarak ya profilden birbirine bakan iki yüz görünür ya da bir vazo görünür. Mimarideki doluluk-boşluk kuramının ve figür-zemin çizimlerin arkasındaki ilkedir.

İşlevcilik/fonksiyonalizm (Functionalism) Bir bina, "her şeyden çok, öngörülen amaç doğrultusunda iyi işlemelidir ve herhangi bir estetik tasarım bununla çatışmamalıdır" ilkesidir.

Kır Okulu (Prairie school) 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başında, Sanat ve Zanaat akımından etkilenmiş olmasına rağmen Avrupa formlarından bağımsız yerli bir Amerikan mimarlık üslubu arayışında olan mimarlık okulu. Ortabatı Amerika'da kurulan ve Frank Lloyd Wright'ın eserleriyle ünlenen okulun iki özelliği, yatay bir vurgu ve çevredeki peyzajla içiçe olmasıdır.

Konstrüktivizm (Constructivism) Konstrüktivizm, sanatta ve mimaride bir akım ya da üsluptan da öte bütün bir estetiktir. SSCB'nin erken yıllarında, 1920'lerle 1930'ların başında en geniş ifadesini buldu. Yararcı bir sadelik ve malzemeye duyulan saygıyı sergileyen konstrüktivizm, Sovyet kamu mimarisinin baskın üslubuydu. Stalin döneminde bir tür Rönesans pastij mimarisinin yükselişinin ardından, konstrüktivizm Batı'da Bauhaus ve mirasıyla yaşamaya devam etti.

Malzemeye sadakat (truth to materials) Bir Modernist mimarlık ilkesi; bir binanın yapım malzemesinin saklanmaması ya da kılık değiştirmemesi.

Minimalizm (Minimalism) İlk olarak 19. yüzyılda 18. yüzyılın aşırı bezemeli üsluplarına bir tepki olarak doğup 20. yüzyıl boyunca da aralıksız sürmüş olan gereksiz ve anlamsız ögelerden vazgeçen tasarım yaklaşımı. Mimaride temiz çizgilerle ve tüm ögelerin en sade, en katıksız formlarına indirgenmesiyle ifade edilir. Mies van der Rohe'nin dediği gibi, "Az, çoktur".

"olduğu gibi" (as found) 1950'lerde Bağımsız Grup ve Yeni Brutalistlerle mimaride ifadesini bulan sanatsal yaklaşım. Özünde, "olduğu gibi", gündelik olanın, ham halin otantikliğiyle ilgilidir; malzemesini ve yapısını gereksiz dekoratif süslemelerden arındıran bir mimarlığı savunur.

Pitoresk (picturesque) 19. yüzyılda, romantik düşüncenin önemli bir parçası haline gelen sanatsal bir kavram: Bir manzaranın ya da binanın sanki bir resimden çıkmış veya resmin konusuymuş gibi görünmesi. Mimaride, asimetrik formlar ve doku çeşitliliğiyle belirlenir. Yücelik ve güzellik kavramlarıyla ilişkilidir.

Postmodern Tarihselcilik (Postmodern Historicism) Önceki üsluplardan gelen ögelerinin çağdaş bir binada kullanılması. Öne çıkan bir örnek, New York'ta bulunan, aslında modernist bir yapı olan Sony Kule Binası'nın (daha önceki AT&T Binası, 1984) üzerindeki Philip Johnson ve John Burgee'nin tasarladığı bezemeli "Chippendale" alınlığıdır -(ç.n. 18.yüzyıl İngiliz mobilya tarzı; Chippendale, mobilyasıyla ünlenen marangozun adıdır.)

Utilitas, venustas, firmitas (yararlılık, güzellik, sağlamlık) De Architectura'da Vitruvius'a göre her yapının üç özelliği olmalı (Vitruvius Üçlemesi): yararlılık, güzellik, sağlamlık.

Ütopyacı (Utopian) İdealist -çoğu kez uygulanabilirliği olmayan- fikirler.

Yüce ve güzel (sublime and beautiful) 18. yüzyılda İngiliz filozof Edmund Burke, iki şeyin ortak bir şekilde eşsiz olduğunu ileri sürdü: Güzellik ışığa ihtiyaç duyarken; yücelik, etkisini göstermek için yoğun ışığa ya da karanlığa ihtiyaç duyar.

ORAN VE ALTIN ORAN

30 saniyede mimarlık

Vitruvius'a göre mimarlık, "detayların, bütüne dengeli uyarlanması; oranların, simetrik bir görünümde düzenlenmesi"dir. Bununla, bir binanın her değişik parçasının, ölçüsel olarak diğer her bir parçayla ilişkisinin meydana getirdiği armoninin yakalanmasını kastediyordu. Eski Yunanlar ve daha önceki uygarlıklar, doğada apayrı parçaların bütünle olan bu türden ilişkilerini keşfetmişlerdi. İnsan vücudu -el, ayak, kolun dirsekten parmak ucuna kadar olan kısmı (gez)- verili herhangi bir nesnenin ya da mekânın uzunluğuna, yüksekliğine ve genişliğine karar vermek için kullanılabilecek bir ölçüler dizisi sağlıyordu. Rönesans mimarları, Vitruvius'un oranlar sistemini tam bir hümanist felsefeye dönüştürdüler. Sonuç, "Vitruvius Adamı" oldu: Matematikte, müzikte ve Klasik mimaride bulunan oranları insan vücudu oranlarının üzerinde sistematik bir şekilde gösteren çizim. 15. yüzyılda, Leon Battista Alberti'den itibaren, mimari oranların insan vücuduna dayanması gerektiği düşüncesi, özellikle altın oran olmak üzere, geometride keşfedilen soyut oranlarla içiçe geçti. Altın oran ilk kez Öklit tarafından M.Ö 300'de tanımlandı: eğer bir çizgi ikiye bölünürse, büyük parçanın küçüğe oranıyla, bütünün büyük parçaya oranı aynı olmalıdır. Altın Oran, pi (→) gibi irrasyonel bir sayıdır ve ondalık sistemde yazılışı; 1,6180339887498 94...'tür.

3 SANİYEDE DARALMA

Oran, herhangi bir binada parçaların (örneğin bir sütun, basamak ya da kiriş) bütünle olan ölçülebilir ilişkisine (ya da oranına) işaret eder.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

Le Corbusier, altın oran; "Vitruvius Adamı"; metrik sistem ve İngiliz imparatorluğunun ölçü sistemindeki ayak (foot) olmak üzere hepsini içine alan bir oranlar sistemi geliştirdi. Modüler sistem diye adlandırdığı sistemi iki kitapta anlatarak bir mezura tasarladı. Bu, tüm kentlerin Modüler sisteme göre tasarlanabileceği iddiasını taşır. 1.80 cm (6 ayak) boyundaki bir insanı temel alan sistem -neyse ki daha kısa ve daha uzun olanlar var- hiçbir zaman tam anlamıyla gerçekleştirilemedi.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
KLASİK YUNAN
sayfa 18

ROMA
sayfa 20

ÖLÇEK
sayfa 68

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

ARİSTOTELES
M.Ö 384-322
Estetik ve etik görüşlerinin merkezine orantıyı koyan Yunan filozofu

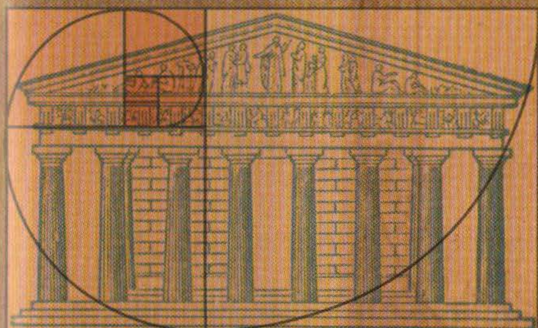
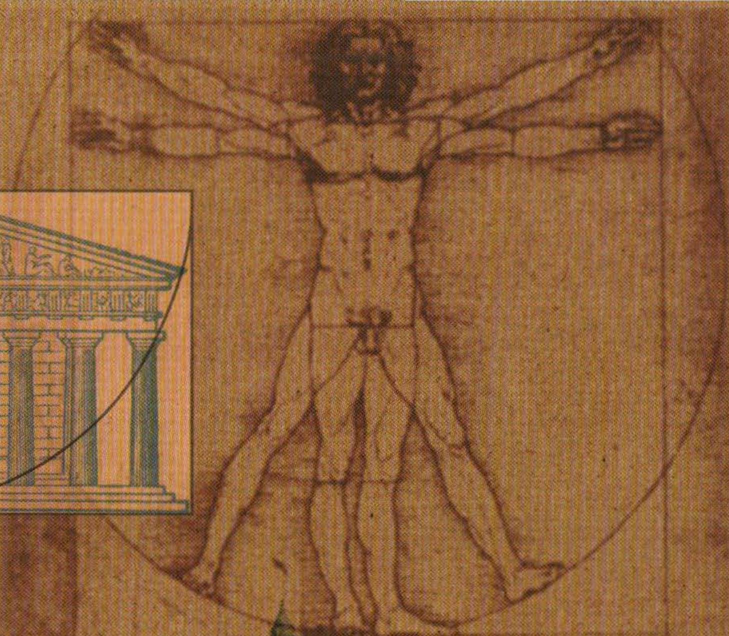
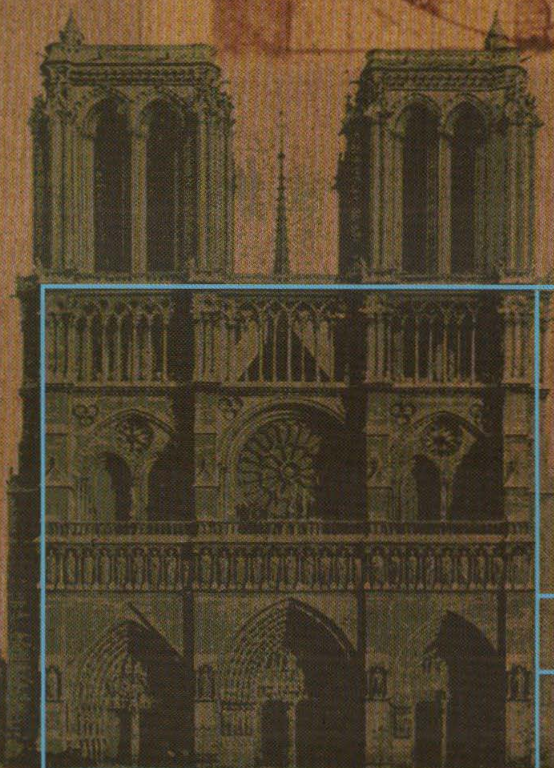
LEON BATTISTA ALBERTI
1404-1472
İtalyan mimar ve *De Re Aedificatoria* (Yapı Sanatı Üstüne) kitabının yazarı

COLIN ROWE
1920-1999
İngiliz asıllı Amerikan sanat tarihçisi, mimarlık eleştirmeni

30 SANİYELİK METİN

Nick Beech

Detaylı incelendiğinde, altın oran mimarlığın her alanında görülebilir.

BİÇİM/ FORM İŞLEVİ İZLER

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
"Biçim işlevi izler", 20. yüzyıl mimarisinin doktrinidir. Bir binanın amaçlanan işlevinin, tasarımında ana etmen olması gerektiğini öne sürer.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
İşlevsel mimarinin kökeni, Romalı kuramcı Vitruvius'un yapıtına dayanır. Vitruvius'a göre, bir mimari yapı üç niteliği sergilemelidir: Utilitas, venustas, firmitas (yararlılık, güzellik, sağlamlık). Utilitas, kullanım kolaylığıyla ilgilenir; venustas, estetik ve sanatsal ifadeyle uğraşır; firmitas, yalnızca kendi ağırlığı açısından değil ögelere dayanma kabiliyeti açısından da yapının sağlamlığına işaret eder.

"Biçim işlevi izler", Avrupalı ve Amerikalı mimarlar arasında moda olan, bezemeyi oyun dışına atan ve hatta reddeden eğilimi ifade etmek için Amerikalı mimar Louis Sullivan tarafından ortaya atıldı. Bu düşünce biçiminin en uç ifadesi, süsün, günlük nesnelerden çıkarılmasının kültürel gelişime katkıda bulunacağına inandığı için "Süs suçtur" diyen Adolf Loos'un yapıtlarında bulunur. Bu ilkeler, endüstriyel estetik ile yalın, bezemesiz sanat yapıtlarını yayma çabası içindeki Modernist mimarlar tarafından benimsendi ve bu yaklaşım, yeni bina tiplerinin -başta ilk gökdelenler olmak üzere- gelişimini sağladı. Gökdelenlerin yaygınlaşmasındaki hızlı yükseliş büyük ölçüde ticari kaygılarla sürükleniyor olsa da, Sullivan bu tür bir gelişmenin barındırdığı tamamen kâr amaçlı yaklaşımın, mükemmel tasarımlar ve incelikli süslemelerle aşılacağını umuyordu. Zamanla, bu düşünceler bir mimarın estetik ve sanatsal kaygılarının bir binanın işleviyle çatışmadığı İşlevselcilik diye bilinen akıma önderlik etti. Gökdelene dair gelişmeler, kullanılan malzeme teknolojisini -çelik, betonarme ve cam gibi- hızla ileri taşıdı. Perde duvarlı cephelere sahip binaların 20. yüzyıl ortası kamu ve ticari yapılarında sıklıkla kullanılmasının da önünü açmıştır.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
AVANGARD
sayfa 106

MODERNİZM
sayfa 108

ULUSLARARASI ÜSLUP
sayfa 130

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

LOUIS SULLIVAN
1856–1924
Amerikalı mimar; gökdelenin yaratıcısı

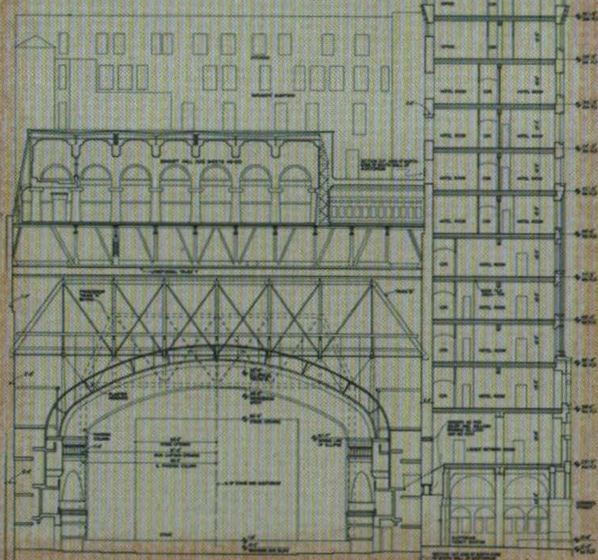
FRANK LLOYD WRIGHT
1867–1959
Amerikalı mimar, iç tasarımcı ve eğitimci. Kır Okulu (Prairie School) akımının önderi

ADOLF LOOS
1870–1933
Avusturya-Macaristanlı mimar, mimaride bezeme ve süslemeye yönelttiği eleştirisiyle bilinir

30 SANİYELİK METİN
Dragana Cebzan Antic

Sullivan, Auditorium'unda Art Nouveau çiçek motiflerini kullandı.

DOLULUK-BOŞLUK

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Mimarlıkta doluluk-boşluk kuramı inşa edilmiş olanla açık mekânın ilişkisini tanımlar; tasarımcı için her ikisini de içerdiği hacim açısından eşit derecede önemli kılar.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Doluluk-boşluk ve figür-zemin çizim kuramları Gestalt psikolojisinden kaynaklanır ve en çok Edgar Rubin tarafından çizilen ünlü vazo-profil gibi optik yanılsamalarla bilinir. İmgenin hangi parçasının görüldüğüne bağlı olarak beyaz ya da siyah parçanın sahip olduğu hacim algılandığında Rubin'in illüstrasyonu ya bir vazo ya da birbirine bakan iki yüz olur. Hollandalı ressam M. C. Escher, değişken görsel bilmeceler oluşturan olanaksız mimari şekillerinde bu olgudan yararlandı.

Doluluk-boşluk kuramı, mimarın tasarımı üzerinden çalışır. Bir binanın kütlesi ile onu çevreleyen boşluğun aynı derecede öneme sahip olduğu kavramıdır. "Pozitif (inşa edilmiş) olana karşı negatif (açıklık)" kavramına dayanır ve bu anlamda, bir sokağa sıralanan binaların yüzleri o sokağı oluşturan mekânın hacmini şekillendiren duvarlar olur. Böylelikle doluluk-boşluk kavramı, mimarı ve planlama yapanı, açık mekânın tasarımına, inşa edilmiş mekânınkiyle eşit derecede ya da daha fazla önem vermesine teşvik eder. Kentsel tasarımlarda bu, inşa edilmiş mekânı siyahla, açık mekânları ise beyaz bırakarak işaretleyen temelde harita ve planlar olan figür-zemin diyagramların kullanımıyla özellikle ilgilidir. Essex'teki yeni Harlow'un şehrinin (1947-72) tasarımcısı Frederick Gibberd, bu diyagramları tersine çevirmiştir. Binaları beyaz ve açık mekânı siyah göstererek inşa edilmiş olandan çok mekânın kendisini vurgulamıştır. Collage City'de (1978) mimarlık eleştirmeni Colin Rowe, çeşitli büyük kentleri figür-zemin planlarla analiz etmiş ve her kentin, nesneler; yapılar ve dokular kolajının sürekli bir işleyişiyle üretildiğini ileri sürmüştür.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
PLAN
sayfa 56

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

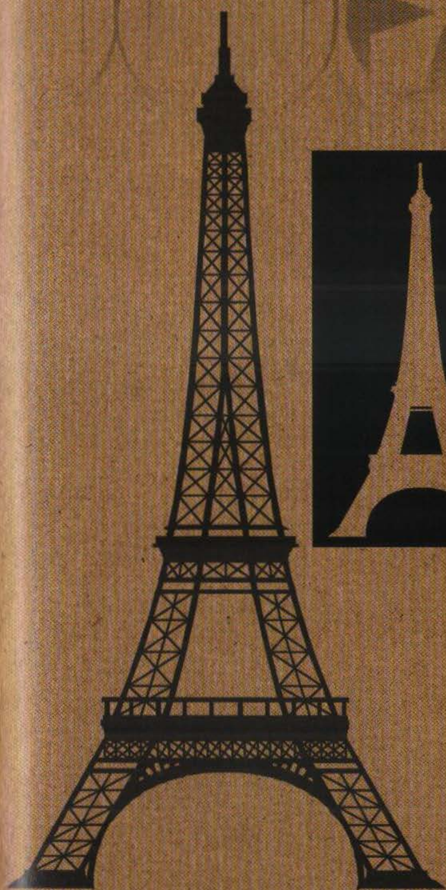
M. C. ESCHER
1898–1972
Hollandalı baskı sanatçısı, daha çok belirsiz ya da olanaksız perspektifleriyle tanınır

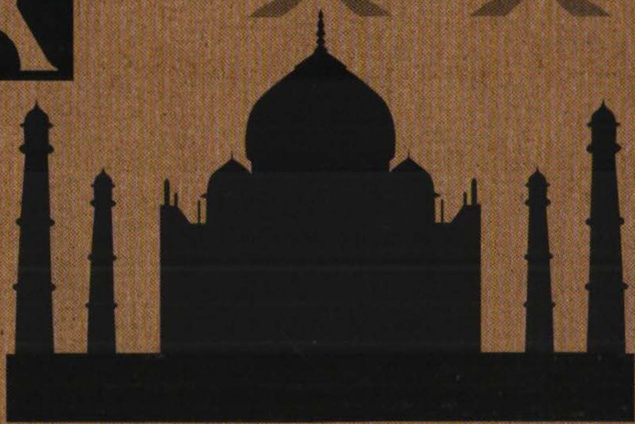
FREDERICK GIBBERD
1908–1984
İngiliz mimar ve şehir plancısı

COLIN ROWE
1920–1999
İngiliz kökenli Amerikan mimarlık eleştirmeni ve öğretmeni; tasarımda eklektik üslubu ve kolajın kullanımını getirdi

30 SANİYELİK METİN
Anne Hultzsch

Beyaza karşı siyah; inşa edilmiş olana karşı açık mekân: doluluk-boşluk kuramı bir bina ile onun çevresi arasındaki etkileşimi resimleyen grafik efektleri kullanır.

AZ, ÇOKTUR

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
"Az, çoktur" terimi Mies van der Rohe tarafından ortaya atılmıştır ve onun tasarım felsefesiyle Mimimalist hareketin felsefesini içerir.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
"Az, çoktur", yaşamsal olmayan bütün formları ya da ögeleri atarak, bir binanın asıl niteliğinin peşinden gider. Yaklaşım, çok soyut olduğu ve kullanıcının duygusal gereksinimlerini yeterince -diğer üslupların yaptığınca- karşılamadığı gerekçesiyle eleştirildi. Öte yandan, Minimalizmin geometrik soyutlaması, özünde basitleştirilmiş dekor olarak değerlendirilebilir. Kendisini çevreye dayattırmayan onun parçası olan bir dekor.

"Az, çoktur" kavramı,
düzenlemede, planlamada ve binanın detaylandırılmasında yansıtılan rasyonel bir mimari yaklaşıma dönüşmüştür. Terim, gereksiz mimari ögelerin fazlalık olarak görüldüğü mimari gereklilik kavramını içerir: Bir binanın, iç duvarlardan vazgeçerek, yapısal çatkısının/çerçevesinin yalınlaştırılıp vurgulanması; açık-plan mekânın benimsenmesidir. Bu nedenle, çoğu kez mimar Adolf Loos'un savunduğu süsün reddiyle karşılaştırılır ancak Mies van der Rohe'nin Minimalizm formu bu kadar uçta değildir ve genel tasarımı zedelemediği sürece bir dereceye kadar bezemeye olanak tanır. Mies buna, "deri-kemik" mimarisi der ve yapı şeffaf, güçlü ve zarif bir deriye büründürülür. Bu yaklaşımı savunanlara göre düzen ve anlam, temel geometrik formlarla; basit malzeme kullanımıyla, bezemesiz ögelerle ve yapının tekrarlarıyla elde edilir. Kökleri, malzemelerin, derin ve yaratılıştan gelen doğal özelliklerini yansıtacak şekilde hile katılmadan dürüstçe kullanılması anlamına gelen "malzemeye sadakat"ı ilke edinen Sanat ve Zanaat akımında bulunabilir.

İLGİLİ KONULAR
Bkz
SANAT VE ZANAAT
sayfa 104

AVANGARD
sayfa 106

MODERNİZM
sayfa 108

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

WALTER GROPIUS
1883–1969
Alman mimar ve Bauhaus Okulu'nun kurucusu

LUDWIG MIES VAN DER ROHE
1886–1969
Alman-Amerikan mimar ve modern mimarinin öncüsü

OSCAR NIEMEYER
1907–2012
Brezilyalı mimar; ilk modernist mimarlardan biri

30 SANİYELİK METİN
Dragana Cebzan Antic

Kavram, süslemesiz; düz çizgili, güçlü bir geometrik üslubu olan cephelerle gösterilir.

3 Eylül 1856
Massachusetts, Boston'da doğdu.

1872
Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'ne girdi.

1873
Mimar Frank Furness'la çalışmaya başladı.

1873
Chicago'ya taşındı ve mimar William Le Baron Jenney'le çalıştı.

1874
École des Beaux-Arts'da okumak için Paris'e gitti.

1875
Mimar Joseph S. Johnston ve John Edelman'ın ofisinde teknik ressam olarak çalışmak için Chicago'ya döndü.

1879
Denkmar Adler'le çalışmaya başlayarak onunla ortak oldu.

1886–1890
Adler ve Sullivan, Chicago Auditorium Binası üzerinde çalıştılar.

1891
Adler ve Sullivan dünyanın ilk gökdelenlerinden olan Missouri, St Louis'taki Wainwright Binası'nı tasarladılar.

1892
Missouri, St Louis'deki Wainwright Mozolesi'ni tamamladı.

1893
Chicago Dünya Fuarı: Sullivan katkı yapan 10 mimardan biri seçildi.

1894
Chicago Borsa Binası ve New York, Buffalo'daki Prudential (Guaranty) Binası tamamlandı.

1894
Adler ve Sullivan ortaklıklarını bozdular.

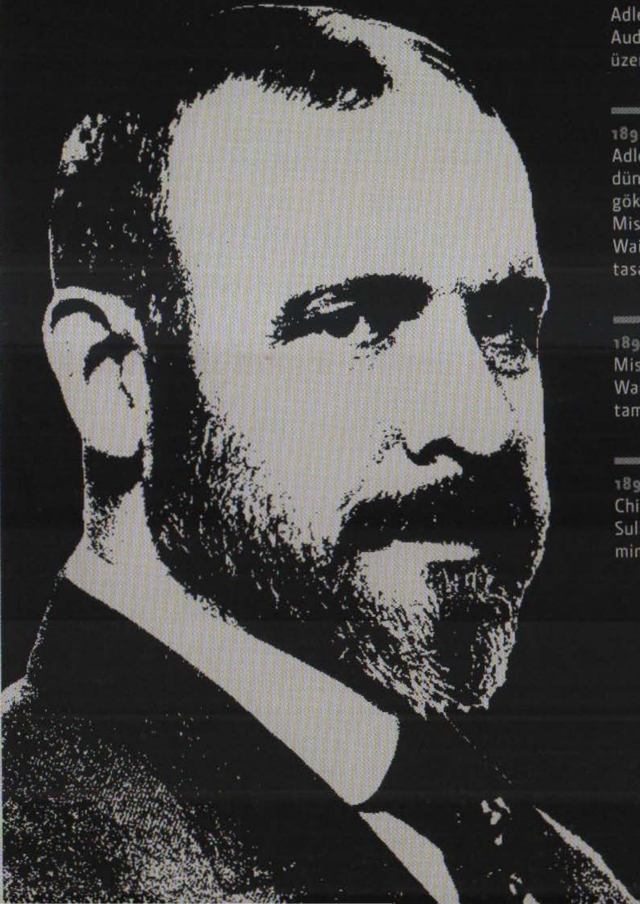
1897–1899
New York Manhattan'daki tek binası olan Bayard-Condict Binası'nı yaptı.

1899–1904
Chicago'da bir mağaza binası olan Carson ve Scott Binası üzerinde çalıştı.

1908
Minnesota, Owatonna'daki Ulusal Çiftçi Bankası üzerinde çalıştı.

1912–1914
Iowa, Clinton'da bir mağaza olan Van Allen Binası'nı tasarladı.

14 Nisan 1924
Chicago'da öldü.

LOUIS SULLIVAN

Boston'da doğan Henry Louis

Sullivan her zaman Chicago'nun güvenli, güçlü mimarisiyle ilişkilendirilecektir. Şimdi hem gökdelenlerin hem de Modernizmin kurucu babalarından biri olarak bilinen Sullivan her modern mimarın kalbine işlemiş "biçim işlevi izler" ilkesinin yaratıcısıdır. Aslında Sullivan, "Biçim hep işlevi izler" demiştir ve her ne kadar daha sonraki mimarlar, özellikle Uluslararası Okul, bundan, binaların tüm süslemelerden arındırılması gerektiği anlamını çıkarmışlarsa da Sullivan'ın kendisi süslemeye -özellikle ince Arnuva çiçek motiflerine- bir işlev vererek yeni kule binaların gramerinde bunu paha biçilmez bir noktalama işaretine dönüştürmüştür. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nde (Institute of Technology) bir yıl okuduktan sonra çeşitli mimarlık firmalarında yaklaşımını uyguladı; Paris'te École des Beaux-Arts'da bir yıl ögrenim gördü ve sonunda Chicago'daki dinamik mimar Dankmar Adler'le bir ortaklık kurdu. Önce tiyatro binalarında ardından da ofis binalarında uzmanlaşan ikili, Chicago'daki ünlü Auditorium Binası, New York, Buffalo'daki Prudential (Guaranty) Binası ve Missouri, St Louis'deki Wainwright Binası'nı içeren 256 projeye ve işe imza attılar.

Sullivan, Klasik üslubun ağır duvar işçiliğini hor gördü ve onun yerine çeliğin getirdiği özgürlüğe kucak açtı: Çeliğin potansiyelini görerek kule binaları ne kadar ince bir şekle sokacağını anladı.

1983'teki zor ekonomik şartlar Adler ile Sullivan ortaklığının sonunu getirdi. Yalnız çalışan Sullivan, en büyük yapıtlarından biri olan Chicago'daki Carson Pirie Scott Mağazası'nı bitirdi. Bunun ardından, dışarıdan gelen işleri yapmaya devam ederken -hâlâ ayakta duran Midwest'teki dokuz inanılmaz banka binasıyla bu dönem "altın devri"ydi- hayat ve iş Sullivan'a ağır geldi ve 1924'te yoksulluk içinde öldü.

20. yüzyıl ortalarında bütün üslubu gözden düştü; pek çok yapıtı yıkıldı ve ancak 70'lerden sonra kalan binalarını korumak ve yıkılanlardan arta kalanlardan–Chicago Sanat Enstitüsü'nde olağanüstü bir şekilde yeniden yapılan Chicago Borsa Binası'nın döşemesi dâhil- olabildiğince çok toplamak için çaba gösterildi. Sullivan ardında silinmez bir mimarlık mirasıyla kendisini de aşan özgün ve güçlü bir mimari sözdağarcığı bıraktı.

ESTETİK

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Estetik, sanatlarda ve doğadaki güzellik sorunlarının yanı sıra bir şeyi nasıl güzel olarak niteleyebileceğimiz sorunuyla uğraşır.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Mimarlık tarihçisi Nikolaus Pevsner Outline of European Architecture (1943) (Avrupa Mimarlığının Anahatları) adlı kitabına, "Bisiklet sundurması bir binadır; Lincoln Katedrali bir mimarlık eseridir" diyen ünlü cümlesiyle başlar. Yalnızca "estetik cazibeye sahip bir görünümle tasarlanan" binaların mimarlık olarak adlandırılabilecek nitelikte olduklarını iddia ederek devam eder. Bu açıdan mimarlık, güzel diye tanımlanabilme potansiyelini -ve niyetini- göstermelidir.

Estetik terimi, Yunanca "algılanabilir" sözcüğünden gelir ve geniş anlamıyla güzelliğin algılanmasıyla ilgili felsefe dalını tanımlar. 18. yüzyıl boyunca, Immanuel Kant ve Edmund Burke gibi Alman ve İngiliz filozoflar duyusal takdiri, akıl ve zekâdan ayırmaya başladılar. Estetik yargıyı belirleyen ayrı bir zihinsel yetenek olarak zevk düşüncesi, etkili estetik ideallerin önünü açtı. Burke, korku ve acı duygularını harekete geçiren nesne ve düşüncelerden sakin ve kontrollü zevki uyandıranları ayırt etmek üzere "yüce ve güzel" kavramını geliştirdi. Çoğu kez William Gilpin'le ilişkilendirilen "pitoresk", çeşitlilik, düzensizlik ve imgelemi kışkırtma yeteneğine dayanan daha nazik bir zevk standartıyla bu düşüncelere karşılık vermeye çalıştı. Bu tür estetik idealler heykelde, mimaride, edebiyatta, resimde ve daha da önemlisi peyzaj tasarımı da dâhil tüm sanatlarda uygulandı. Binalar, estetik olarak konumlanan resim, heykel gibi diğer görsel sanat formlarından ayrılarak işlevsel olarak tasarlanırlar, dolayısıyla mimaride estetik yargı söz konusu olduğunda işin içinden çıkılmaz hale gelinebilir. Bugün, mimarlıkta, işlev ve güzellik çelişen ilkeler olarak görülür.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
SİMETRİ
sayfa 62

ORAN VE ALTIN ORAN
sayfa 76

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

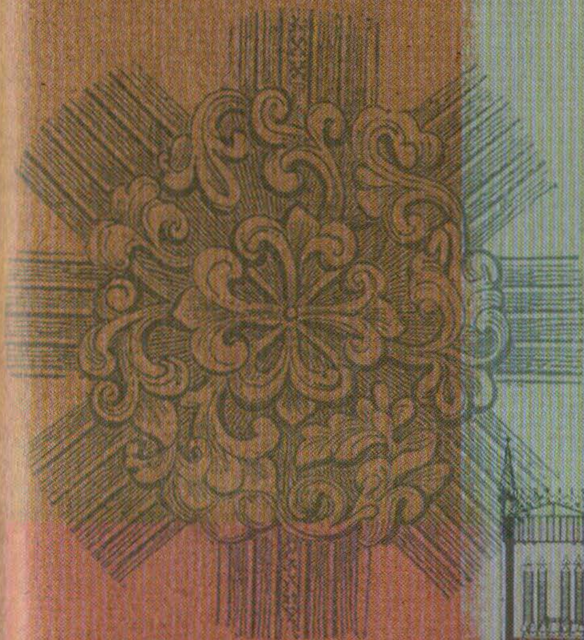
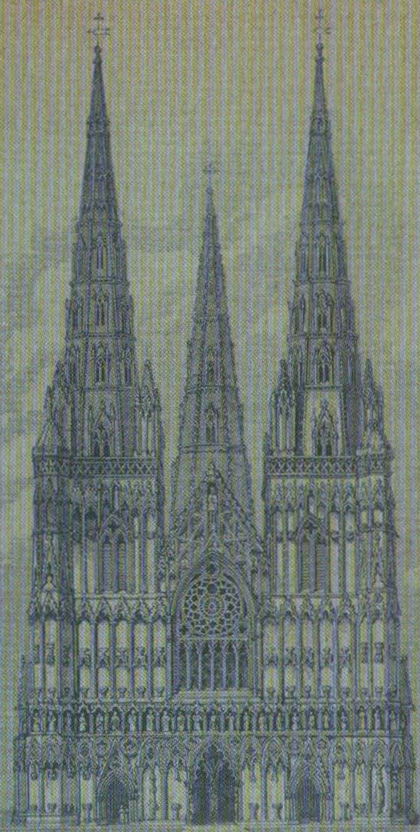
EDMUND BURKE
1729–1797
İngiliz filozof ve A Philosophical Enquiry into the Origin of our Ideas of the Sublime and Beauty (1757) kitabının yazarı

IMMANUEL KANT
1724–1804
Alman filozof ve güzellik duyusunun insan zihninin özel bir yeteneği olduğunu öne süren ilk kişi

WILLIAM GILPIN
1724–1804
İngiliz ressam ve pitoreskin yaratıcılarından biri

30 SANİYELİK METİN
Anne Hultzsch

Süsleme, yerinin ve zamanının ana temasına bağlı olarak, bakan kişide bir estetik etki uyandırmak için kullanılır.

TARİHSELCİLİK

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
"Tarihselcilik" terimi, geçmişten kalan tarihi binalara göndermede bulunan ve kimi zaman da onları taklit eden mimari üslupları tanımlar.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Modernistler "tarihselcilik" terimini, tarihselci üslupların, yaratmaktan çok taklit ve kopya ettiklerini vurgulamak için özellikle küçük düşürücü bir anlamda kullanırlar. Aslında Modernizm bilinçli olarak kendini, tüm tarihsel referans ve süslemeleri reddetme yoluyla tanımlar. Yeni ve daha iyi bir dünya yaratma arzusu, gerçek anlamda yeni bir üslup yaratmak için tarihsel sürecin ciddi bir şekilde kırılması gerektiği düşüncesine götürür.

Mimaride tarihselcilik, kökenleri geçmişte olan tarihsel üslupların bir taklit ya da yeniden yorumlanması yoluyla yapılan binaları işaret eder. Klasik Yunan ve Roma'nın sanat ile edebiyatının, 14. yüzyıldan itibaren diriltilmesiyle başlayarak, 18. ve 19. yüzyıldaki büyük Diriltmecilik döneminden geçerek, 20. yüzyılın sonlarındaki Postmodern Tarihselciliğe kadar devam eder. Çoğu kez, yazıların, çizimlerin ve doğrusu geçmişteki bir üslupta yapılmış binaların yeniden keşfedilmesiyle canlanan Tarihselcilik eski eser merakı ve arkeolojik uygulamalarla yakın ilişki içindedir. Örneğin, Antik dönem düzenlerini gözler önüne seren ve böylelikle Rönesans mimarisinin temellerini atan Alberti'nin De Re Aedificatoria (Yapı Sanatı Üstüne, 1452) adlı kitabı, mimari üzerine günümüze kalan tek Antik Çağ yapıtı olan Vitruvius'un yazılarına dayanır. 18. yüzyılın ortalarında, çoğunlukla Romantizm olarak bakılan ve özellikle katedrallerde olmak üzere kılı kırk yaran Orta Çağ mimarisi araştırmalarının eşliğinde gelen Orta Çağ ile Orta Çağ yaşam biçiminin arkeolojik incelemelerinde izlenen benzer bir yükseliş Gotik Diriltmeye yol açmıştır. 19. yüzyıl, günümüzde; Yunan'dan ve Gotik'ten Bizans'a, Erken Hıristiyanlık Dönemine, Romaneske, İtalyan tarzına, Elizabeth Dönemine, Tudor ya da Jakoben Döneme kadar bir diriltmeler cümbüşü olarak görülüyor.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
KLASİKÇİLİK
sayfa 98

RÖNESANS
sayfa 100

DİRİLTMECİLİK
sayfa 102

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

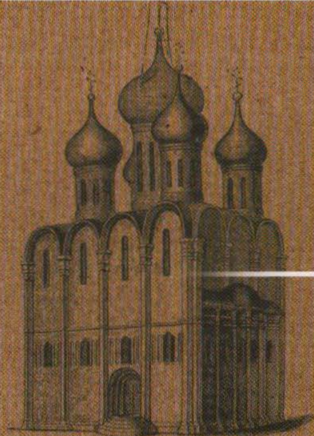
LEON BATTISTA ALBERTI
1404–1472
Klasik mimari kuramını dirilten İtalyan hümanist yazar

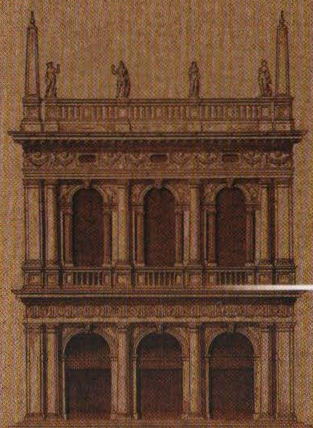
A. W. N. PUGIN
1812–1852
İngiliz mimar ve Gotik Diriltmenin kuramcısı

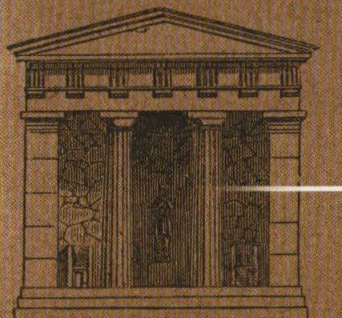
JOHANN WINCKELMANN
1717–1768
Klasik Yunan mimarisinin diriltilmesini ciddi ölçüde etkileyen Alman arkeolog ve tarihçi

30 SANİYELİK METİN
Anne Hultzsch

Tarihselci binalar gücünü geçmişten olarak, kilit öncellerini kopyalar ya da yorumlar.

KÂĞIT MİMARLIĞI/ DÜŞÜNSEL MİMARLIK

30 saniyede mimarlık

"Kâğıt Mimarlığı" genellikle bir mimari tezi ya da kültürel/politik konumu keşfetmesi düşünülen ütopyacı, inşa edilemez ya da öyle değilse de hayali olan yapılara uygulanabilir; Savaş sonrası Sovyetler Birliği'nde, devletin işlevsel estetiğinden memnun olmayan mimarların yapıtlarını tanımlamak için kullandığı küçümseyici bir terimdi. 1980'lerde Moskova çıkışlı bir grup mimar, yapıtlarını "Kâğıt Mimarlar" adı altında sergilediler. Sergi, Alexander Brodsky ve Ilya Utkin'in oyuncak şeklinde ve olağanüstü güzel çizilmiş yapıtlarını da içeriyordu. Ne var ki terim, Pieter Bruegel'in cennete yükselen hayali bir yapıyı anlatan The Tower of Babel (Babil Kulesi, 1563) resmi ile Giovanni Battista Piranesi'nin 18. yüzyıl ortalarına ait labirent şeklindeki "Hayali Hapishaneler" (carceri d'invenzioni) serisi dâhil olmak üzere çok daha eski tasvirlere uyarlanabilir. Fransız Neoklasik mimar Étienne-Louis Boullée, devasa küreler ve başka yalın formlara dayanan dev gibi, olanaksız ölçeklerde yapı tasarımları hazırladı. Bu tür büyük ölçekte ütopyacı hayaller 20. yüzyılda da yankısını buldu: Örneğin Frank Lloyd Wright'ın 1956 tarihli tasarımı -atom enerjisiyle çalışan asansörleri olan bir 1,6 km yüksekliğinde bir gökdelendi- ve Buckminster Fuller'in 1962 tarihli, orta Manhattan'ın üstüne bir jeodezik kubbe yerleştirme önerisi bunların arasında sayılabilir.

3 SANİYEDE DARALMA

"Kâğıt mimarlığı" kabul gören uygulamayı eleştirmek ya da yeni mimari olasılıkları önermek üzere tasarlanan çoğu kez fantastik, inşa edilmemiş binaları tanımlamak için kullanılan bir terimdir.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

Kâğıt mimarlığı, tasarımcıların bir tatmini olarak bir kenara atılmamalı. Bilimkurgu gibi, toplumsal bir yorum ya da olası geleceklere işaret eden bir yol gösterici olarak okunabilir. Paris'teki Pompidou Centre ve Londra'daki Lloyd Binası, bu tür mimari yenilikleri ortaya koyan Archigram adıyla bilinen bir grubun yapıtlarından esinlenmiştir. Benzer şekilde 1960'larda ve 1970'lerde İtalyan Superstudio grubunun yapıtları ve Metropolis (1927) gibi filmler kentleşme ve mimarinin iktidarla ilişkini yorumlar.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
AVANGARD
sayfa 106

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

ÉTIENNE-LOUIS BOULLÉE
1728–1799
Fransız mimar ve kuramcı

RICHARD BUCKMINSTER FULLER
1895–1983
Amerikalı mühendis ve jeodezik kubbenin tasarımcısı

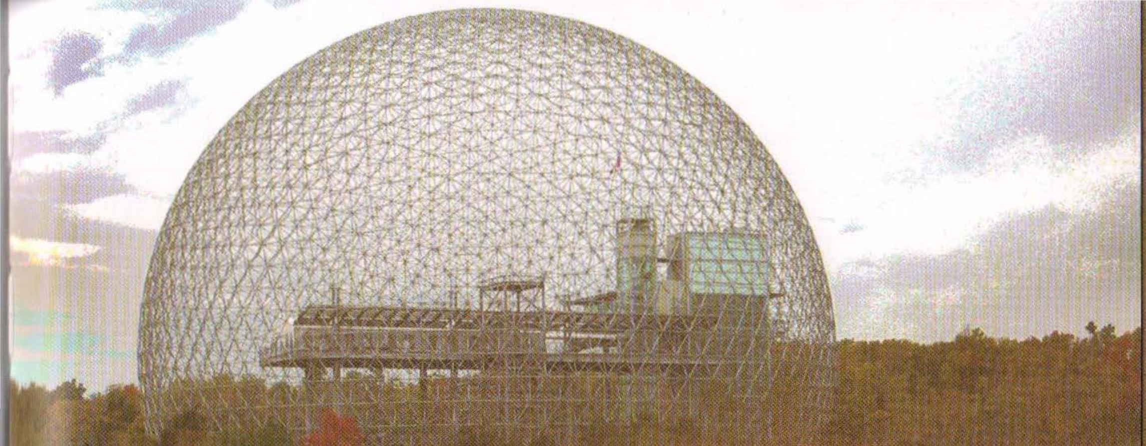
ARCHIGRAM
1960–
Yenilikleri ve teknolojik olanakları göklere çıkaran İngiliz mimar grubu

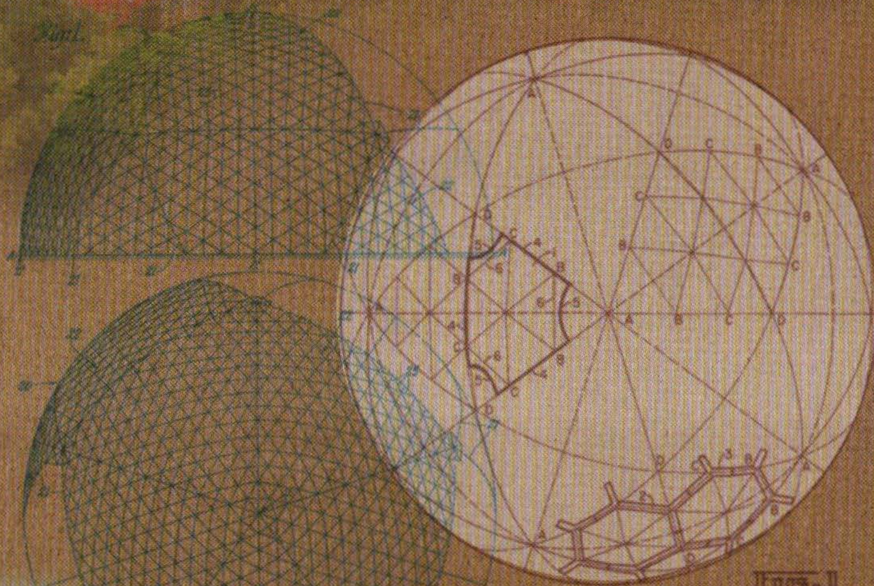
GIOVANNI BATTISTA PIRANESI
1720–1778
İtalyan mimar ve "carceri d'invenzioni"nin yaratıcısı

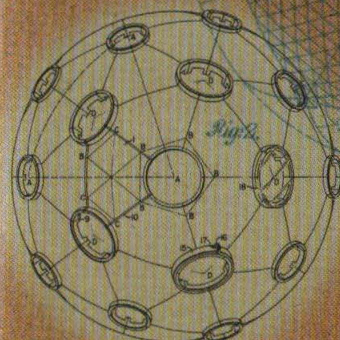
30 SANİYELİK METİN

David Littlefield

Çoğunlukla gerçekleştirilmemiş ve hatta olanaksız olan kâğıt mimarlığı, daha sonra inşa edilecek yapıtlara esin olabilir.

FIG. 1
INVENTOR
RICHARD BUCKMINSTER FULLER
BY
ATTORNEY
20 PER SPHERE
SPHERICAL ICOSAHEDRON
12 PER SPHERE
SPHERICAL DODECAHEDRON
30 PER SPHERE
SPHERICAL TRICONTAHEDRON
FIG. 2
INVENTOR
RICHARD BUCKMINSTER FULLER
BY
ATTORNEYS

FIG. 3

ELEŞTİREL BÖLGESELCİLİK

30 saniyede mimarlık

Eleştirel Bölgeselcilik, bir mimari üslup ya da akım değildir. Ama malzeme ve uygulama teknolojisindeki gelişmeler gibi ilerlemenin faydalarıyla; iklim, malzeme, bilgi ya da görenekler gibi yerel konumun özelliklerini birleştirmeye girişen bir yaklaşımdır. Savunucusu Kenneth Frampton'ın sözleriyle, "Bir yandan köklü kültür, öte yandan evrensel uygarlığın melez bir aşılaması"dır. Bu terimi ilk kez 1981'de Sör Alexander Tzonis ve Liane Lefaivre kullandı; Frampton, bunu, modern mimarinin homojenliğine karşılık ve Postmodernizmin yapaylığı diye gördüğü şeye alternatif olarak geliştirdi. Bu yüzden, belli bir yerin özellikleriyle uyum içinde olan daha anlamlı bir Modernizm çağrısını amaçlıyordu. Bu anlamda, Eleştirel Bölgeselcilik, deneyimi ve genius loci'yi (ya da yerin ruhunu önemseyen) yer-yapan bir yaklaşımla ilişkilendirilmiştir. Bu şekilde çalışmalarıyla tanınan mimarlar, Finlandiya'da Säynatsalo Şehir Binası'yla Ayvar Aalto; Danimarka, Kopenhag'ta Bagsværd Kilisesi'yle (1976) Jørn Utzon; Marika Alderton Evi (1994) dâhil Avustralya'da bir dizi ev yapan Glenn Murcutt'tur.

3 SANİYEDE DARALMA

Eleştirel Bölgeselcilik, Modernizmin evrenselleşen eğilimine direnmek için, özel coğrafi ve/veya kültürel durumlara cevap vermenin yollarını arayan bir mimarlık tipidir.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

Bölgeselcilik kavramı, Avrupa'nın sömürgelerini terk etmesi sırasında popülerlik kazandı; İngiliz Yeni Brutalistlerin "olduğu gibi" kavramıyla ve Ernesto Roger'ın İtalya'daki "önceden varolan koşullar" anlayışıyla aynı kaygıları paylaşan savaş sonrası pek çok mimari akımda bulunabilir. Her ne kadar kendisini, modernite ve yöresel estetiğin birleşmesiyle sınırlamış olsa da Architectural Review'un "Townscape" kampanyası, belki de bu anlayışa en yakın olanıydı.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
MODERNİZM
sayfa 108

POSTMODERNİZM
sayfa 118

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

JØRN UTZON
1918–2008
Danimarkalı mimar

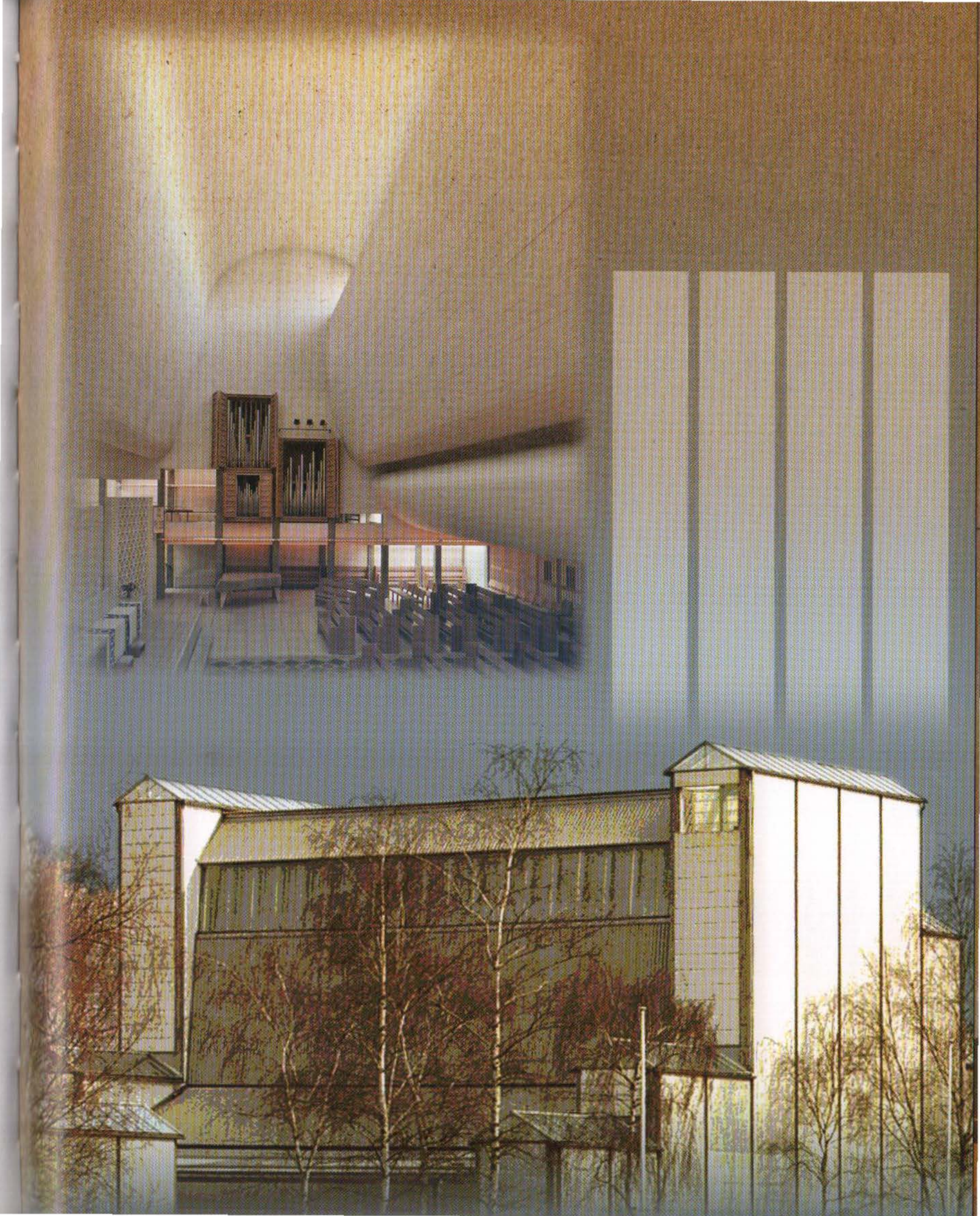
KENNETH FRAMPTON
1930–
İngiliz mimarlık eleştirmeni; Eleştirel Bölgeselciliği desteklemesiyle bilinir

GLENN MURCUTT
1936–
Avustralyalı mimar

30 SANİYELİK METİN

Steve Parnell

Utzon'un Bagsværd Kilisesi, endüstriyel bir dış görünümün içinde doğal yollarla ışıklandırılmış bir iç mekân elde etmek için uygulanan modern teknik örneği olan eşsiz dalgalı tavan kullanır.

FİKİRLER/AKIMLAR

Antroposofist felsefe (anthroposophist philosophy) Rudolf Steiner (1861-1925) tarafından kurulan felsefe okulu. Entelektüel olarak da inanılabilecek, tinsel bir dünya bilgisinin arayışındadır. Mimaride, Organik Mimarinin tinsel ve armonik yanlarında ifadesini buldu.

Dekonstrüktivizm (Deconstructivism) Modernizmin düz çizgileri ve düzenine bir tepki olarak gelişen, "yapıyı bölen", parçalara ayıran üslup. Frank Gehry'nin Bilbao'daki Guggenheim Müzesi (1997) ve Daniel Libeskind'ın Berlin'deki Yahudi Müzesi (1999) örneklerindeki gibi akıcılık ve şaşırtıcı formların kontrollü kullanımı üslubu anlatır.

Ekspresyonizm (Expressionism) Art Nouveau'dan geliştirilen ve 1905-25 arasında Avrupa'da hâkim olan bir üslup. Bazı açılardan İşlevselciliğin antitezi olan akımda sanatsal dışavurum üslubun özüdür. Antoni Gaudi'nin Barcelona'daki olağanüstü Sagrada Familia (yapımına 1882'de başlandı, Gaudi, bir yıl sonra 1883'te projeyi devraldı. 1926'da 73 yaşında öldüğünde projenin dörtte biri ancak tamamlanmıştı) yapıtı mükemmel bir örnektir.

Enformatik (informatics) Mimarlıkta ve planlamada, bilgi ile iletişim teknolojisinin, yapılanmış çevrenin yaratılması ve yönetilmesinde nasıl kullanılacağına ilişkin genel bir terim.

Fütürizm (Futurism) 1909'da İtalya'da çıkan bir akım. Modernite, teknoloji ve gelecek fikirleriyle ilgilenerek onları yüceltir. Bazı Fütürist binalar Mussolini yönetiminde inşa edilmiştir ve üslup İtalyan Faşizmiyle ilişkilendirilir.

İngiliz Baroğu (English Baroque) İngiltere'de Kıta Avrupası Baroğuyla paralel gelişen İngiliz Baroğu, Sör Christopher Wren'le -Londra'daki Aziz Paul Katedrali (1675-1711)- başlar ve pek çok Kıta Avrupası örneklerinden daha coşkun şekilde incelikli bir Klasizmle işlenir. Nicholas Hawksmoor ve Sör John Vanbrugh diğer iki önemli uygulayıcısıdır.

Konut Üniteleri (Unités d'Habitation) Le Corbusier'nin, her şeyin tek bir bloğun içinde yer aldığı "dikey köy" için kullandığı kavram. En ünlüsü Marsilya'dadır. Bir park alanı tarafından çevrelenen yerleşkenin 1600 sakini vardır ve içeride bir alışveriş sokağı, bir dinlenme alanı ve çatıda da anaokulu vardır.

Maniyerizm (Mannerism) Temelde İtalyan olan 1520-1620 arasındaki üslup. Kökenleri Klasikçiliğe dayanan Maniyerizm, kendisini Rönesans ve Baroktan ayıran belirgin özellikler gösterir: Çarpıtılmış ve eğilip bükülmüş insan figürlerinin -çoğu kez kasları vurgulayarak- ve canlı renklerin kullanılmasını içerir.

Pürizm/arıtmacılık (Purism) 1918'de geç Kübizmin algılanan dekoratif doğasına bir tepki olarak Amadée Ozenfant ve Le Corbusier'nin kurduğu bir sanat akımı. Sonuç olarak bu duruş Le Corbusier'nin mimarisinde kendini gösterdi.

Yeni Şehircilik (New Urbanism) Avrupa'daki Kentsel Köy hareketiyle ilgili olarak 1980'lerde Amerika'da çıkan hareket. Çoğu savaş sonrası kentsel yayılmacılığına bir panzehir olarak, özellikle yürüyerek dolaşılan, daha insani ölçekte bir kentsel gelişim formunu savunur.

KLASİKÇİLİK

30 saniyede mimarlık

Rönesanstan önce Roma

formlarının kullanılmasına rağmen, ortalıkta görünen ve hatta baskın mimari bir dil olarak bu tür form ve üslupların yeniden oluşturulması için 16. yüzyıla kadar beklemek gerekti. Klasik düzenlerin -Dor, İyon, Korint, Toskana ve Komposit- uyarlanması bu akıma destek verdi: Tam kod ve formlara uydurulan bina yapıları, dikey ve yatay ögelerden (sütun, başlık ve saçaklık gibi) meydana geliyordu. Klasikçilik çeşitli aşamalardan geçti: Maniyerizm, Barok, Rokoko, Palladyanizm, Neoklasikçilik, Yunan Diriltmeciliği ve Güzel Sanatlar. Her bir akım Yunan ve Roma örneklerini özel bir duruşla ya da yorumla uyarladı. Örneğin, Maniyerizm ve Barok, 17. yüzyıl ortasının Yunan Diriltmeciliğinin sertliğine karşıt gelecek şekilde belli bir sanatsal özgürlük ve deneysellik sergiledi. Bu dönemde mimarlar, Rönesans metinlerinin ötesine bakmaya başladılar; Yunanistan'ın yanısıra Pompey ve Herkulaneum'daki (Ercolano) arkeolojik bulgular aracılığıyla Antik Çağ'dan malzeme aramaya koyuldular. Ayrıca, dönemin mimarları (başta Claude-Nicolas Ledoux) yapıtlarına bir Mısır havası katan, piramit ve küre gibi saf formun olanaklarını keşfetti. Klasik mimari, 19. yüzyıl boyunca, çoğu kez Roma'nın emperyal gücünü uyandıracak şekilde tasarlanan bir ölçekte bolca görüldü.

3 SANİYEDE DARALMA

Klasikçilik bina tasarımında Antik Çağ'dan gelen ilke ve örneklerin kullanılmasıdır. Geniş anlamda düzen, armoni, imparatorluk ve iktidar düşüncelerine işaret eder.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

Klasikçilik uzun süre banka, müze ve tren istasyonları gibi devlet ve kamu binalarının mimari diliyle özdeşleştirildi. Klasikçiliği, 19. yüzyılda Prusya'da, Karl Friedrich Schinkel anıtsal bir etki yaratmak için kullandı; McKim'in firması Mead & White A.B.D.'de Neoklasikçiliğin önde gelen savunucularından biri olarak kabul edilir. Büyük yapıtlar üretti. Bunların arasında Roma'daki Caracalla Hamamları'nı temel alan ve günümüzde yıkılmış olan New York'taki Pensilvanya İstasyonu da vardır.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.

KLASİK YUNAN
sayfa 18

ROMA
sayfa 20

SÜTUN
sayfa 46

SİMETRİ
sayfa 62

RÖNESANS
sayfa 100

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

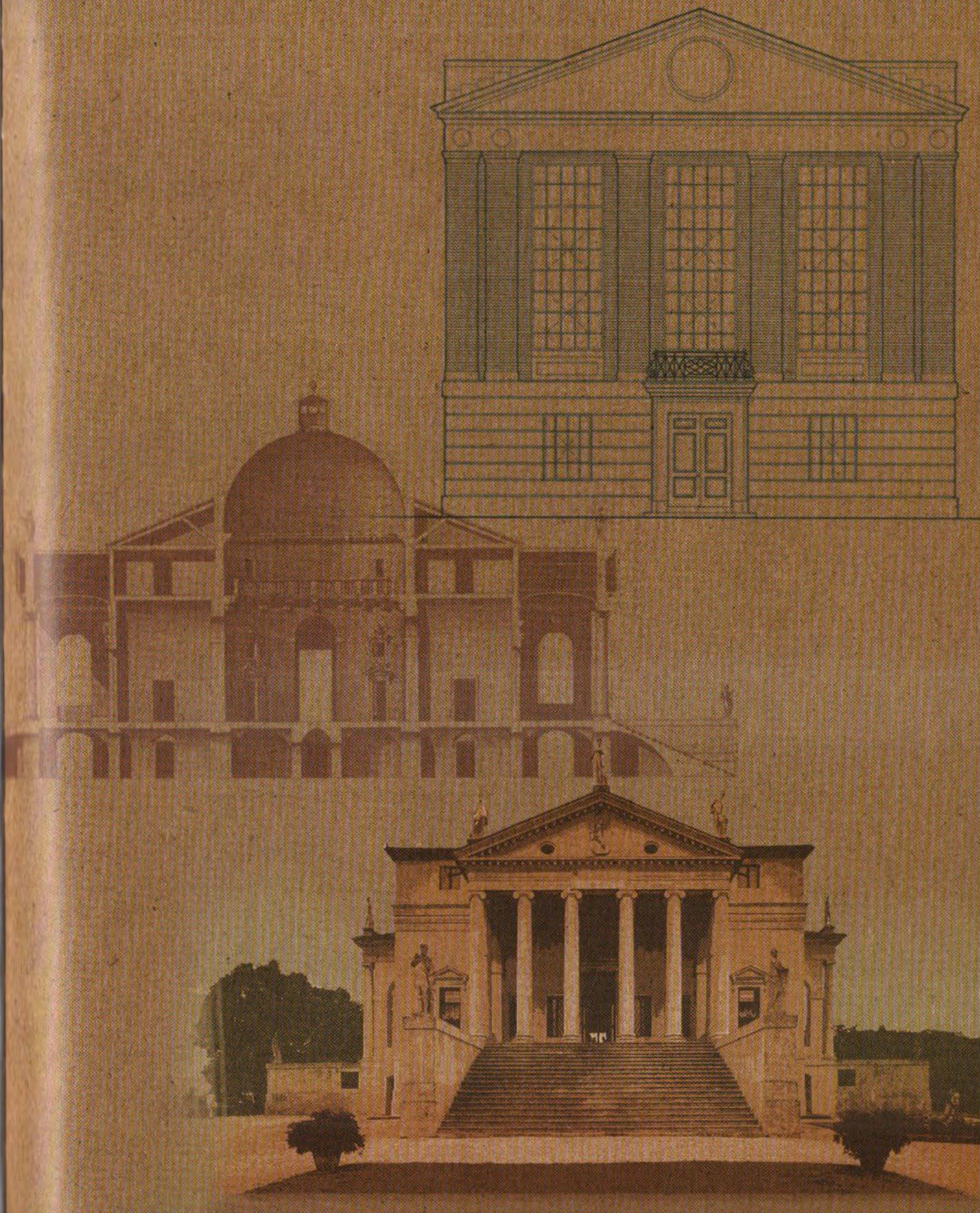
SÖR CHRISTOPHER WREN
1632–1723
İngiliz mimar ve İngiliz Baroğunun önderi

CLAUDE-NICOLAS LEDOUX
1736–1806
Yapıtları günümüze kadar gelmiş ünlü Fransız Neoklasikçi

30 SANİYELİK METİN

David Littlefield

Klasikçilik, Yunan ve Roma mimarisinin araçlarını kullanır.

RÖNESANS

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
"Rönesans" terimi, mimarlığı, heykeli, resmi ve mükemmellik fikrini kucaklayarak, 15. ve 16. yüzyıl boyunca sanatın gelişerek gözde hale gelmesine işaret eder.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Rönesans düşüncesi, tek tek binaların tasarımını belirlemesinin yanında kentsel tasarım ve planlamasını da etkiledi. 1458'de Papa II. Pius, Rönesans değerlerine dayalı olarak doğduğu kent olan Pienza'nın yeniden inşa edilmesini istedi. Belki de Francesco Laparelli'nin 1566'da tasarladığı Malta'daki Valetta, yalın geometrik çizgilerle düzenlenmiş tek şehirdir. Piero della Francesca'nın The Ideal City (İdeal Şehir, 1470) adlı resmi, bu kentsel saflığın güçlü bir imgelemidir.

Yeniden doğuş anlamına gelen "Rönesans", en erken başlangıcı Giotto'nun (1266-1337) zamanına giden; Raphael (1483-1520) ve Palladio'nun (1508-1580) zamanları boyunca devam eden kültürel akıma verilen addır. Bu akım, bir kuzey İtalyan olgusu olarak başlayıp Floransa ve Siena kentlerini kendine merkez yaptı. Rönesans, başta kilise olmak üzere, Mediciler'in aralarında olduğu güçlü aileler gibi hamilerin rollerini önemli kılan artan zenginlik ve ticaretle desteklendi. Bir başka önemli konu, bu dönemin, devrin yazarı Vasari tarafından "barbar" olarak tanımlanan geleneksel Orta Çağ ve Gotik mimariden bir kopmaya işaret etmesidir. Bunların yerine sanatçı ve mimarlar Klasik geçmişin kalıntılarını incelemeye koyuldular. Örneğin, Brunelleschi, Roma'nın kutsal yapıtlarını ölçmek ve çizmek için uzun zaman harcadı. Binalarda, yuvarlak kemerler; kubbeler; üçgen alınlıklar ve Klasik sütunlar göze çarpmaya başladı. Daha sonraları binalar (plan ve cephede), bir armoni -hatta- mükemmellik duygusunu elde etme çabasıyla kare ve daire gibi yalın geometrik şekiller aracılığıyla tasarlanır hale geldi. Bu tür tekniklere, binaların resim ve tasvirlerine canlıymışcasına bir derinlik duygusu vermesine olanak tanıyan perspektif matematiğindeki buluşlar eşlik etti.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
KLASİKÇİLİK
sayfa 98

BAROK
sayfa 124

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

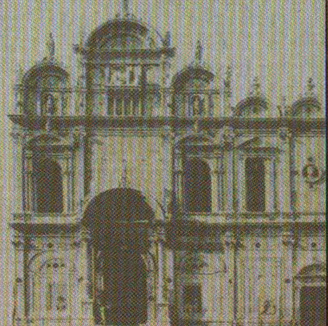
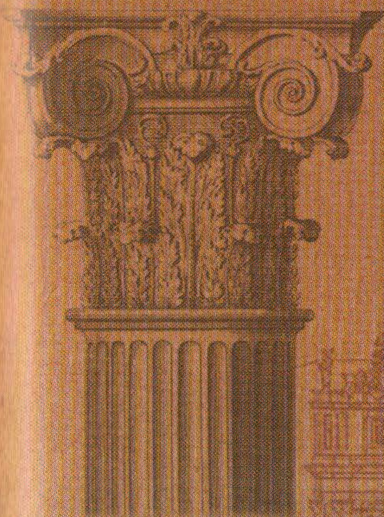
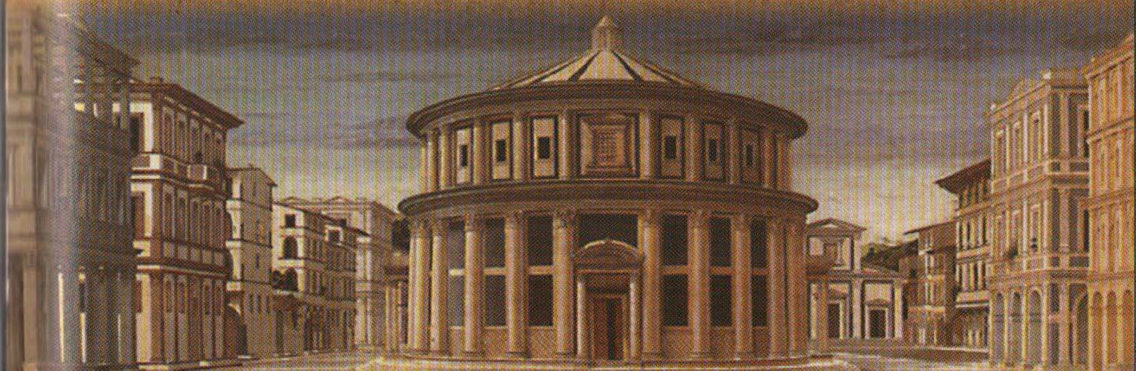
FILIPPO BRUNELLESCHI
1377–1446
Mimar ve heykeltıraş; Floransa Katedrali'nin tepesindeki Cupola'nın (kubbe) mimarı

MICHELANGELO BUONARROTI
1475–1564
Ressam, heykeltıraş; Laurentian Kütüphanesi, Palazzo Farnese ve Porta Pia'nın mimarı

LEON BATTISTA ALBERTI
1404–1472
Mimar ve mimarlık kuramcısı

30 SANİYELİK METİN
David Littlefield

Rönesans mimarları bir armoni izlenimi yaratmak amacıyla, eserlerine klasik çizgileri ve yalın geometrik formları yerleştirdiler.

DİRİLTMECİLİK

30 saniyede mimarlık

Batı'nın ilk önemli diriltmesi

Klasik Yunan ve Roma mimarisinden canlandırılan 14. yüzyıl İtalyan Rönesansıydı. Rönesansın kendisi daha sonra İngiltere'deki Palladyanizm gibi çoklu diriltmelere ilham verdi. Yunan Diriltmeciliği mimarisi 18. yüzyıl ortalarında tanınmaya başlandı -ilk destekçileri, Fransa'da Claude-Nicolas Ledoux, İngiltere'de Sör John Soane ve ABD'de Thomas Jefferson'dır- ve 19. yüzyılda doruğa çıktı. Bu, daha sonraki Roma formlarıyla büsbütün karşıtlık oluşturan Dor tapınağının yalınlığından ve ciddiyetinden esinlendi. Hatta daha da önce 18. yüzyılda, sivri uçlu kemer, kaburgalı tonoz ya da camlı pencereler gibi Orta Çağ formlarının tam olarak kullanıldığı Gotik Diriltmecilik ortaya çıktı. 19. yüzyılda A.W.N. Pugin, Gotiğe, Orta Çağ yaşamının romantik bir yorumundan gelen üstün ahlaksal ve dinsel idealler atfettiğinde, üslup seçimleri gerçek bir savaşa döndü. 19. yüzyılda doruğa çıkan Gotiğin uygulandığı kamu binaları giderek çoğaldı. Bunların arasında, Londra'daki Westminster Sarayı (Sör Charles Barry ve A.W.N. Pugin, 1865), Viyana'daki Belediye Sarayı (Friedrich von Schmidt, 1883) ve Amsterdam'daki Rijksmuseum (Pierre Cuypers, 1871) vardır.

3 SANİYEDE DARALMA

Diriltmeci mimari, geçmiş mimari üsluplardan ilham alan ya da bunları yeniden yorumlayan binalara işaret eder; özellikle 19. yüzyılda popüler olan bir değerler dizisidir.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

Üslubun bir seçim sorunu olduğu Erken Diriltmeci dönemde, üslup çeşitliliği aynı bina içinde garip üslup kombinasyonlarına yol açtı. Örneğin, Nicholas Hawksmoor'ın tasarladığı Oxford'taki All Souls College'ın (1740) dışı için Gotik tercih edilirken, binanın içi için Barok üslup seçildi. 19. yüzyılda bu tür üslupsal karmalar eklektik binaların özelliği haline geldi. Neoklasik ve Gotik ögeler gösteren Joseph Poelaert'in Brüksel'deki Adalet Sarayı (1883) da bunlardan biridir.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
GOTİK
sayfa 28

TARİHSELCİLİK
sayfa 88

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

NICHOLAS HAWKSMOOR
1661–1736
Klasik ve Gotik ögelerden kendi Barok üslubunu geliştiren İngiliz mimar

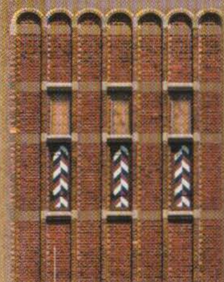
THOMAS JEFFERSON
1743–1826
Amerika'nın üçüncü başkanı ve Yunan Diriltmeciliğini ABD'ye getiren alaylı mimar

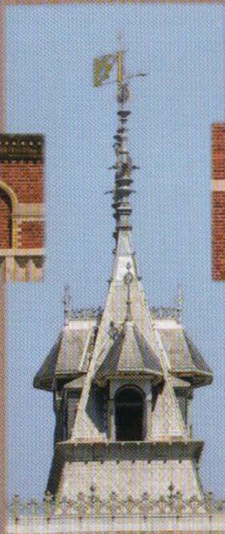
SÖR JOHN SOANE
1753–1837
İngiliz mimar ve Neoklasikçiliğin en önemli savunucularından ve yorumcularından biri

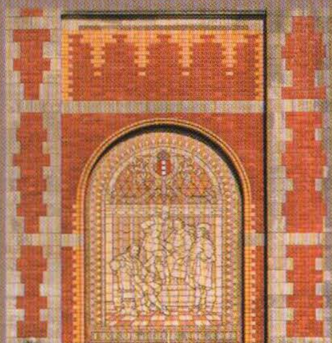
30 SANİYELİK METİN

Anne Hultzsch

Mimarlar, geçmiş bir zamanın hem ruhunu hem de tasarım kompozisyonunu diriltirler.

SANAT VE ZANAAT

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Sanat ve Zanaat akımı İngiltere'de Victoria döneminin ortalarında endüstriyel ve ticari gelişmelere bir tepki olarak başladı; süsleme sanatları ve mimarlığın zanaat üretimi yanını yüceltti.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Sanat ve Zanaat akımı, en çok binaların yapım metodunu değiştirme arzusundan etkilendi. Endüstriyel üretim, bir binanın görünüşüne karar veren tasarımcı ile nasıl ve neyle yapılacağına karar veren müteahhit (inşaat firması) arasında bir bölünmeye yol açtı. Sanat ve Zanaat dünyasındaki pek çok kimse için ideal olan, mimar ile binayı yapanın tek ve aynı kişi olmasıdır.

Sanat ve Zanaat mimarları, yapıtlarında bilinçli olarak yerel gelenekleri vurguladıklarından Sanat ve Zanaat mimarlığı birtakım yöresel özelliklerle tanımlanır: düşük, eğimli çatılar, bezemeli tuğla işi, uzun bacalar, düzensiz pencere-kapı modelleri ile ahşap, taş, tuğla, çini, kurşun, demir ve saz içeren farklı malzeme karışımları. Bunlar yalnızca üslupsal etkiler olmakla kalmayıp iki önemli ilkenin sonucudur: Birincisi, tasarımcı, binayı yapanın malzeme ve zanaat tekniklerine dayanarak ve bu teknikleri destekleyerek binayı yapanla işbirliği içinde olmalıdır. İkincisi, ortaya çıkan bina konforlu olmalı ve içinde bulunduğu kentsel doku ile uyumlu olmalıdır. Sanat ve Zanaat mimarisinin en ünlü örnekleri bir komünal çekirdek etrafında -ateş ve ocakbaşı, yani bir ocak etrafında yarı kuşatılmış bir oturma alanı-düzenlenen ev yapılarıdır. Evlerin içi gelişigüzel ve rahat görünür; bina ile mobilyalar kullanılan malzemelerdeki zanaatı sergiler.
İngiltere'de başlayan Sanat ve Zanaat akımı uluslararası bir etkiye sahip oldu. Alman tasarımcılar ev tasarımlarıyla özel olarak ilgilendiler, ancak en ateşli uygulayıcıları, Sanat ve Zanaat ilkelerinin doğa, peyzaj ve toplumun ideallerine tamı tamına oturduğu Kuzey Amerika'da çıktı.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
GOTİK
sayfa 28

BİÇİM/FORM İŞLEVİ İZLER
sayfa 78

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

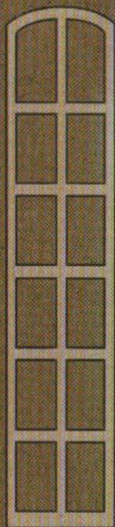
WILLIAM MORRIS
1834–1896
İngiliz sosyalist, tasarımcı ve Sanat ve Zanaat akımının önde gelen kuramcılarından

WILLIAM R. LETHABY
1857–1931
İngiliz mimar; Sanat İşçileri Loncası'nı kuranlardan biri ve Sanat ve Zanaat akımının önde gelen bir uygulamacısı

CHARLES SUMNER GREENE & HENRY MATHER GREENE
1868–1957 & 1870–1954
Etkili Amerikan Sanat ve Zanaat mimarları

30 SANİYELİK METİN
Nick Beech

Sanat ve Zanaat evleri, duvarlardan ahşap çatkılara, halılara ve duvarkâğıdı tasarımına kadar tamamen sanat yapıtlarıdır.

AVANGARD

30 saniyede mimarlık

Avangard mimarlık, ana akım düşünceleri reddeden ve geleneksel mimari anlayışının sınırlarını zorlayan mimari ayrılıkçılığı kapsar. Tarihsel olarak bu, 20. yüzyılın başlarında, kendini beğenmiş burjuva değerlerinin ve kurumlarının; geleneksel sanat ve geleneksel mimarinin üslup savaşlarının yerine yeni bir mimarlığın makine çağına daha uygun olduğunu işleyen çok sayıda ikon kırıcı Avrupalı grup ve kişileri işaret eder. Modern mimari, bu yenilikçi fikirlerden gelişmiştir: En önemli erken gruplar arasında I. Dünya Savaşı'ndan hemen önce Fütüristler (Gelecekçiler) ve Savaş'tan hemen sonra da Konstrüktivistler sayılabilir. Fütürizm hıza, teknolojiye, şiddete, makinenin, kitlesel endüstrileşmenin ve savaşın estetikleştirilmesine vurgu yaparken; Konstrüktivistler, toplumsal ve siyasal ilerlemeyi sağlamak için endüstri aracılığıyla sanat ve yaşamın birleşimini savundular. 1900'lerin çalkantılı erken yıllarında Fütürizm, İtalya'daki Faşizmle, Konstrüktivizm de SSCB'deki Komünizmle ilişkilendirildi. Üçüncü Enternasyonal için Vladimir Tatlin'in Anıtı (1919) gibi Avangard mimari çoğu kez sadece kâğıt üzerinde ya da maketlerde görünmüş olsa da, her iki akım da, Hollanda'daki De Stijl ile Almanya'daki Bauhaus'u içeren daha sonraki ilerlemeci akımlar üzerinde epeyce etkili olmuştur.

3 SANİYEDE DARALMA

"Avangard" sözcük anlamıyla askeri bir ilerlemenin en öndeki parçasıdır ancak, kültürel olarak yenilikçi ve deneyselci sanatçılara ya da yapıtlara işaret eder.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

"Yeni avangard" terimi, Yeni Brütalistler, İngiltere'deki Archigram ve Japonya'daki Metabolistler gibi yenilikçi ama öncelleri gibi devrimci olmayan savaş sonrası grupları kasteder. Bazıları Avangardın, Modernizmden kalan bir miras olduğunu ve başlangıçta varlığını ortaya koyan ama sonunda ana akımın doğal bir parçası haline gelen diyalektik sürecin getirdiği bir ilerleme motoru olduğunu öne sürerler. Avangard mimarlar çoğu kez yaptıkları işlerden çok, manifestolarıyla özdeşleştirilirler.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
MODERNİZM
sayfa 108

METABOLİZM
sayfa 114

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

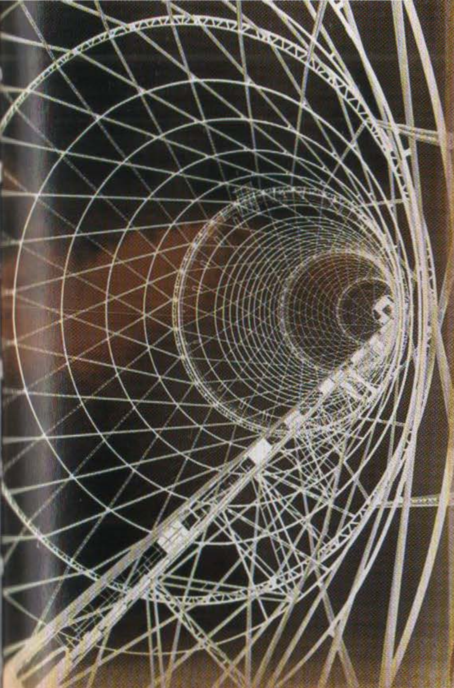
ANTONIO SANT'ELIA
1888–1916
Etkili İtalyan Fütürist mimar; yalnızca kâğıt üzerinde görünen Città Nuova'yı (1912-14) tasarladı

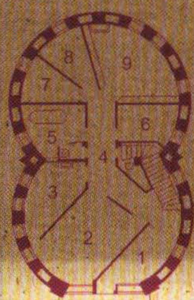
VLADIMIR TATLIN
1885–1953
Rus/Sovyet Konstrüktivist mimar ve Üçüncü Enternasyonal Anıtı'nın tasarımcısı

30 SANİYELİK METİN

Steve Parnell

Rus Konstrüktivizmi, mühendislikten esinlenerek süslemesiz, geometrik yapılar üreterek Avangardın en ilerlemeci akımlarından biri olmuştur.

8
9
7
6
5
4
3
2
1

11
10

12
13

MODERNİZM

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Modernizm, modernitenin kültürel ve artistik bir manifestosudur; bilimsel rasyonelleşmeyle daha iyi bir geleceğe doğru ilerlemeyi savunarak 20. yüzyıl düşüncesine hâkim olmuştur.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
"Modern", "çağdaş" ile karıştırılmamalıdır. Modernizm, tarihi reddeden ve ilerlemeyle ilişkilendirilen bir düşünce ve dünya görüşü dizisidir. Postmodernizmin, Modernizmin yerine geçen bir şey mi, yoksa sadece onun bir uzantısı mı olduğu belirsizdir. Modern mimariyi bir üslup olarak örneklediği düşünülen ve aynı zamanda çelişkilerini açığa vuran motif, düz çatıdır ve "Biçim/Form işlevi izler" anlayışına ters düşer.

Mimari Modernizm, soyut, seri üretim, endüstriyelleşme, bilimsel rasyonelleşme, evrensellik, geleneğin reddi ve "Biçim/Form işlevi izler" düşüncesine genel bir inanç gibi üslupsal ve teknik özellikleri paylaşan çok sayıdaki 20. yüzyıl akımını kucaklar. 1920'lerde, pek çok avangard akım, herkesin gündelik yaşamını kolaylaştırmak için teknolojiyi kullanmanın yollarını arayan makine çağı için yeni inşaat yöntemleri buldu. İtalyan Rasyonalizmi (Akılcılık) süslemesiz, mantıklı ama klasik bir modern mimari geliştirdi. Rus Konstrüktivizmi mimari ögelerin ifadesi aracılığıyla sanat ve yaşamı birleştirmeyi amaçladı; Hollanda'dan De Stijl ve Fransız Pürizmi, Kübist resmi, mimariye aktarmaya çalıştı ve Alman Bauhaus Ekolü endüstriyel üretimi iyi tasarımla buluşturmanın yolunu aradı. Modern mimari, ABD'de, yeni Avrupa mimarisini gösteren 1932'deki bir sergiden sonra Uluslararası Üslup olarak bilinir oldu. Hızı, ölçeği ve görece ucuzluğu nedeniyle savaş sonrası yeniden inşa için hemen hemen evrensel bir kabul gören Modernizm baskın tasarım dili olarak kalmıştır. En etkili kahramanı tartışmasız Le Corbusier'dir; yazıları, fikirleri ve binalarıyla -aralarında Paris'teki Villa Savoye (1931), çeşitli Unités d'Habitation ev üniteleri ve Hindistan'daki Chandigarh şehri (1959) vardır- mimar kuşaklarını etkilemiştir.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
BİÇİM/FORM İŞLEVİ İZLER
sayfa 78

AVANGARD
sayfa 106

POSTMODERNİZM
sayfa 118

ULUSLARARASI ÜSLUP
sayfa 130

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

LE CORBUSIER
1887–1965
İsviçre doğumlu mimar, en çok Modernizmle ve Modernizme yaptığı etkiyle ilişkilendirilir

WALTER GROPIUS
1883–1969
Almanya'da doğan mimar ve Bauhaus'un kurucusu; daha sonra ABD'de çalışmıştır

30 SANİYELİK METİN
Steve Parnell

Unités d'Habitation, bir Modernist mimarlık simgesidir. Tek binanın içindeki bir köy olarak savaş sonrası konut mimarisini ciddi ölçüde etkilemiştir.

ORGANİK MİMARİ

30 saniyede mimarlık

Organik mimari, çoğu mimari dilin daha düzenli geometrisinden ayrılarak, ilhamını doğal formlardan alır. 19. yüzyılın Sanat ve Zanaat ile Art Nouveau akımları organik mimarinin kimi kaygılarını sergiler: yerel malzemeyi kullanma arzusu, seri üretimin tekdüzeliğinden çok, el sanatına ve çevredeki doğal özelliklerle uyum içinde olacak akışkan, asimetrik formlara bağlılık. Metal işindeki yeni teknolojiler ve betonarme buna olanak sağlamıştır: Art Nouveau'nun bitkisel kavisleri ve kıvrımları dövme demirde sergilenirken -Hector Guimard'ın Paris Metro İstasyon Girişleri- Erich Mendelsohn'un Potsdam'daki Einstein Kulesi'nin kavisli, heykelsi formu betonu kullanmıştır. Önemli erken uygulayıcıları Amerika'da Frank Lloyd Wright ve Louis Sullivan; Avrupa'da Hugo Häring, Rudolf Steiner ve Hans Scharoun'dur. 20. yüzyıl ortalarından sonra, Organik mimari kavramı, aralarında özgür formlu Jørn Utzon'un Sidney Opera Binası (1957'de tasarlandı ve 1973'te yapıldı) ve JFK Uluslararası Havalimanı'ndaki TWA Uçuş Merkezi de dâhil olmak üzere yeni Ekspresyonist uçlara taşındı. Ayrıca, Buckminster Fuller'in araştırdığı gibi sibernetik, enformatik modellere dayanan Fütüristik tasarımlara ve biyomimetik (doğayı taklit eden) tasarıma doğru giden çağdaş harekete yöneldi.

3 SANİYEDE DARALMA

Organik mimari birleşik, uyumlu, içiçe geçen bir binalar bütünü ve çevre yaratmak için mücadele eder; biçim ile işlevi üsluptan bağımsız olarak sentezler.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

"Organik mimari" Frank Lloyd Wright'ın kullandığı bir terimdir: Binalara, her bir ögenin -plan çizimleri ve teknik detaylardan pencerelere, mobilya süslemelerine kadar- bir diğer ögeyle ilişkide olduğunu ifade eder. Ünlü bir örnek Pensilvanya'daki Şelale Evi'dir (Fallingwater, 1935); Lloyd Wright evi doğrudan şelalenin üzerine yerleştirmiştir, böylelikle eğimli arazi ile evin çıkma terasları arasında bir diyalog yaratmayı amaçlamıştır.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
SANAT VE ZANAAT
sayfa 104

ART NOUVEAU
sayfa 128

BİYOMİMETİK
sayfa 148

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

RUDOLF STEINER
1861–1925
Avusturyalı antroposofist, felsefeci, mimar ve yazar

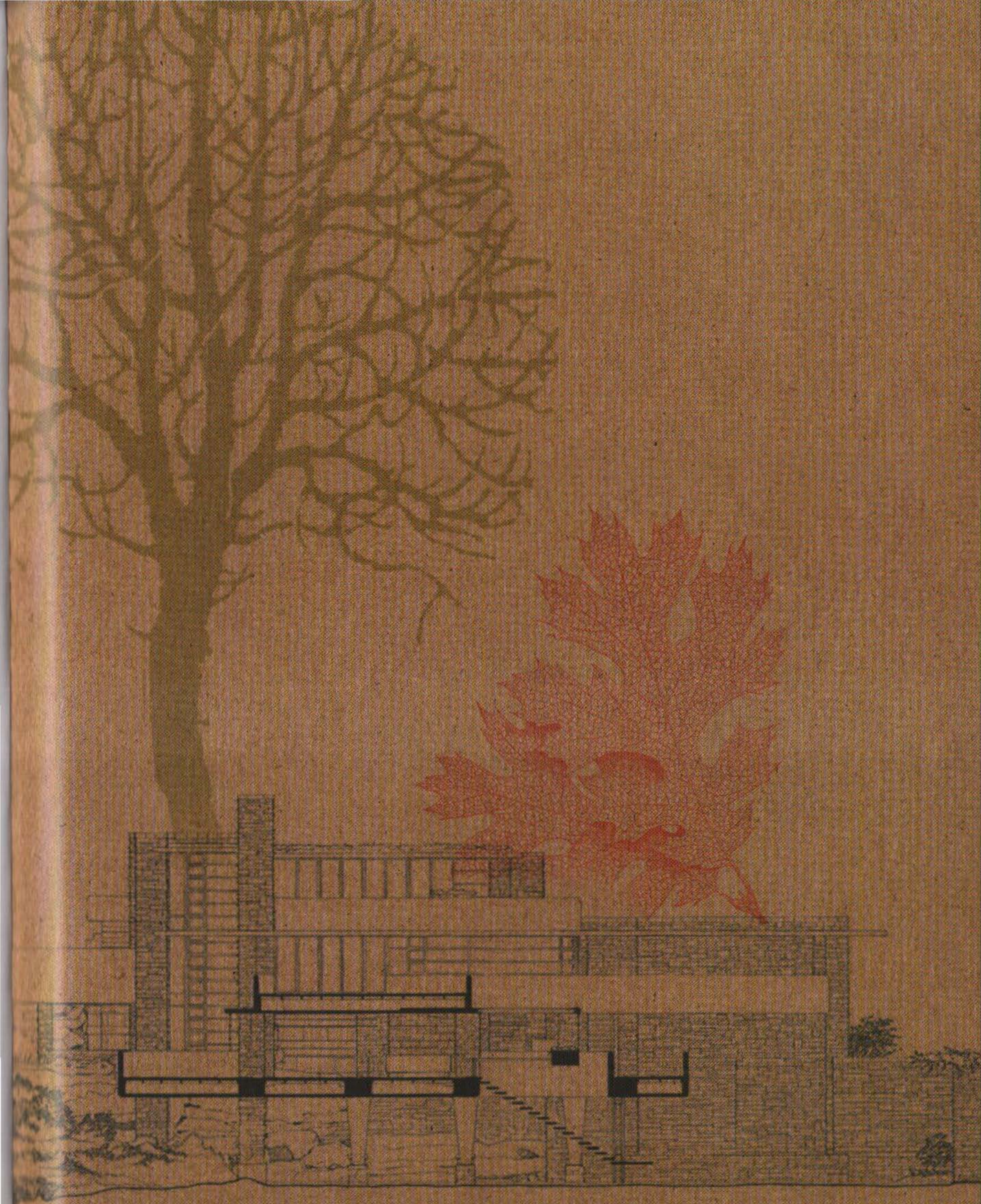
BRUCE GOFF
1904–1982
Amerikalı mimar, ekzantrik, eklektik organik mimarisi ile tanınır

IMRE MAKOVECZ
1935–2011
Macar mimar; organik mimarinin önde gelen savunucularından

30 SANİYELİK METİN

Marjan Colletti

Mimarlık, doğanın organik işlevleriyle formlarından gelen ilhama her zaman kapılmıştır.

8 Haziran 1867
Frank Lincoln Wright -Lloyd, babası aileyi terk ettikten sonra aldığı annesinin kızlık soyadıdır- Wisconsin, Richland Centre'da doğdu.

1886-7
Madison-Wisconsin Üniversitesi'ne gitti.

1887
Chicago'daki mimar Joseph Silsbee'nin yanında çalıştı.

1888-93
Dankmar Adler ve Louis Sullivan'ın yanında çalıştı.

1893
Chicago'da kendi yerini açtı.

1893
İlk bağımsız işi; Illionois, River Forest'taki Winslow Evi.

1900-2
Kır Okulu olarak bilinen ekolün ilkelerine göre ilk dört ev yaptı.

1905-8
Illionois, Oak Park'taki Oak Parkı Kilisesi'ni yaptı.

1908-10
Chicago'daki Robie Evi'ni yaptı.

1911
Wisconsin, Spring Green'deki Tailesin evi üzerine çalışmaya başladı. Ev 1914'te yandı.

1915
Tokyo'daki Emperyal Oteli'ni tasarladı.

1926-31
New York, Buffalo'daki Graycliff Estate binasını tasarladı.

1932
Yeniden inşa ettiği Tailesin'in açılışını yaptı.

1935
Pensilvanya'daki ünlü Şelale Evi'ni tasarladı.

1936-7
İlk Usonyan (çn. United States'den gelen kısaltma) ev olan Johnson Evi'ni yaptı.

1936
Wisconsin, Racine'deki Johnson Wax Araştırma Binası üzerinde çalıştı.

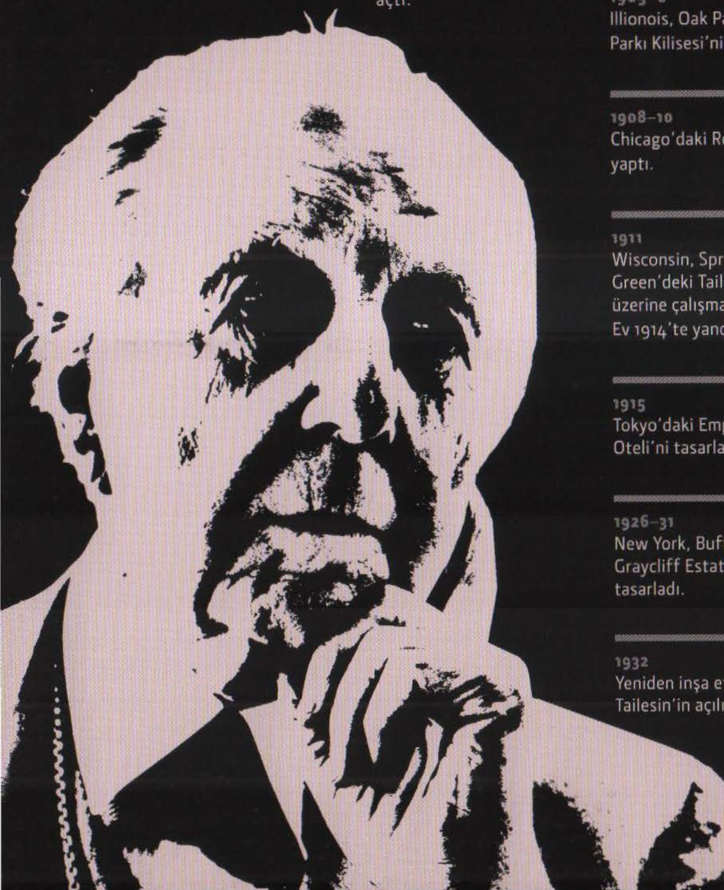
1937
Arizona, Phoenix'e taşındı ve Batı Taliesin'i yaptı.

1943
New York'taki Solomon R. Guggenheim Müzesi'nin tasarımına başladı.

1952-6
Oklahoma, Bartlesville'deki Price Kulesi'ni yaptı.

1959
Son projesi olan Texas, Dallas'taki Kalita Humphreys Tiyatrosu'nun açılışını yaptı.

9 Aralık 1959
Arizona, Phoenix'te öldü.

FRANK LLOYD WRIGHT

Tüm zamanların en büyük

Amerikan mimarı olarak bilinen Frank Lloyd Wright uzun, başarılı ve çok yönlü bir kariyer izlemiştir. Mimar, iç tasarımcı, yazar, eğitmen, Organik Mimarinin babası, Kır Okulu'nun önderi, Usonyan (ç.n. "usonian", US'den türetilen ilk kez James Duff Law'ın ABD'liler için kullandığı terim) evlerinin savunucusu ve yaratıcısı, serbest plan yaşam biçiminin öncüsüdür. 1000'in üzerinde ürettiği tasarımlarının yarısından çoğu gerçekleştirilmiştir ve başyapıt niteliği taşıyan Şelale Evi'yle (Fallingwater) Büyük Amerikan Romanı'na eşdeğer bir Amerikan ikonu yaratmıştır.

Wright, 20 yaşındayken Chicago'da çalışmaya başlayarak, büyük maharetle annesinin yakın çevresini kullanarak hızla ilerledi. Kısa sürede Dankmar Adler ve Louis Sullivan tarafından işe alındı ve Sullivan'ın fikirlerinden büyük ölçüde etkilendi ama ek gelir için başka binalarda çalıştığı ortaya çıkınca Sullivan'la kavga etti. Wright, Kır Okulu diye bilinen ekole önderlik ederek, boyanmamış organik malzemeler; alçak yatay yapılar; dışarıya açılan pencereler; merkezde bir ocak ve içeride serbest planlı mekânlar kullanan tasarımlara imzasını attı. Aynı zamanda yaptığı evlere mobilya, aksesuar ve pencere camı tasarlayarak birleşik bir bütün sundu. Wright'ın binaları, organik yapı ve doğal formların taklidinin yanı sıra binanın malzemesi ve yerine kenetlenme biçimiyle kendilerini ifade eder.

Örneğin, Oklahoma, Bartlesville'deki Price Kulesi (Price Tower, 1953-1956), ağaç formunda bir binadır: Tesisatı ana gövdede, odalarıysa konsollu (çıkma) yapı olarak dallara konmuştur. Solomon R. Guggenheim Müzesi (1959'da açıldı) ise New York'un ortasına büyük bir salyangoz gibi yuvalanır.

Taliesin'de, sevgilisi Martha Cheney ile çocuklarını ve evde görevli hizmetli beş kişiyi kaybettiği 1914'teki korkunç yangından sonra Japonya'ya gitti. Tokyo'da Emperyal Otel'in yapım işini aldı. Japon sanatından, yalın malzeme kullanımından ve peyzajdan çok etkilendi. Graycliff Estate (1926-31) binasının tasarımında bu etkiler açıkça görülür. Taliesin'i yeniden (ikinci kez) yaptı ve 1932'de mimarlık atölyesi olarak açtı. Burada, Broadacre City (ç.n. LLoyd'un Amerika için kişi başına düşen toprak hesabını temel aldığı şehir tasarısı) kavramını yarattı; çeşitli Usonyan evleri, Wisconsin, Racine'de Johnson Wax Araştırma Binası'nı (Johnson Wax Research Tower) ve Şelale Ev'i (Fallingwater) yarattı. 1937'de Arizona, Scottsdale'da Batı Taliesin'i (1944-51) inşa ederek orada Frank Lloyd Wright Vakfı'nı kurdu; R. Guggenheim Müzesi, Price Kulesi, çeşitli sosyal konut projeleri ile Usonyan evleri ve son olarak Dallas'taki Kalita Humphreys Tiyatrosu'nu (1959'da açıldı) tasarladı.

Başkalarının çok az etkisinde kalmış Frank Lloyd Wright'ın kendinden sonra gelen mimarlar üzerinde gerçekten de derin bir etkisi olmuştur.

METABOLİZM

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Metabolizm; şehirleri, yaşayan ve zamanla ögelerini farklı metabolik döngülerle uzlaştıran bir organizma olarak gören bir Japon akımıdır.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Grubun son eseri, Tange'nin nazım planını yapıp binalar içinse Metabolistlere katkı çağrısı yaptığı 1970'deki Tokyo Expo'dur. Birçok etkileyici köşkler ve yapılar inşa ettiler ama akımın toplumsal düşüncesi, modern Japon tasarımıyla teknolojisini yaymak niyetinde olan bir eylemin kaçınılmaz tüketici ve sergileyici doğasında kaybolup gitti. Nakagin Kapsülü'nün geleceği şu an tartışılıyor. Tartışma, mimari niteliğinden çok, emlak fiyatları etrafında dönüyor.

Metabolistler kendilerini

Metabolizm manifestosuyla duyurdular: Tokyo'daki 1960 Dünya Tasarım Konferansı'nda Yeni Şehircilik Önerilerini sundular. Bu öneriler, Kisho Kurokawa ve Kiyonori Kikutake'yi de içeren bir grup mimarın gelecekteki şehirler üzerine birtakım düşüncelerinden oluşuyordu. Metabolistler, savaş sonrası şehirlerin yeniden yapımı konusunda etkili olan CIAM'ın (Congrès Internationaux d'Architecture Moderne/ Uluslararası Modern Mimarlık Kongreleri) savunduğu mekanik düşünce biçimini reddettiler ve su geçirmezlik, taşınabilirlik ve gelişmiş esnekliğe olanak tanıyan daha biyolojik dönüşümleri önerdiler. Grubun önerilerinin pek çoğu, sıklıkla biyomorfik hayallerle, denizin üzerinde megayapılar ya da gökyüzünde dev kuleler inşa etmeyle ilgiliydi. Grubun üyesi olmayan ama gruba önderlik eden Kenzo Tange'nin yaptığı Tokyo Koyu Planı (1960) bu anlayışın erken bir örneğidir: Suda yüzen bir devasa bina ve otoyol altyapısı koyda boylu boyunca uzanır. Geniş bir çatkıda kolayca alınıp yerine yenisinin konulabileceği mimimalist bir yaşama ünitesi özelliği taşır. Metabolist mimarinin inşa edilmiş az sayıdaki örneğinden biri Kisho Kurokawa'nın Nakagin Kapsül Kulesi'dir (1972); daha kalıcı bir çekirdek üzerinde yalnızca 25 yıl dayanacak şekilde tasarlanan kapsüllerden oluşur.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
AVANGARD
sayfa 106

MODERNİZM
sayfa 108

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

KENZO TANGE
1913–2005
Japonya'nın en ünlü mimarı olarak kabul edilen, Metabolist grubun öncüsü

KISHO KUROKAWA
1934–2007
Metabolistlerin kurucu üyesi Japon mimar ve Nakagin Kapsül Kulesi'nin tasarımcısı

30 SANİYELİK METİN
Steve Parnell

Nakagin Kapsül Kulesi, Metabolist mimarinin inşa edilmiş az sayıdaki örneklerinden biridir. Prefabrik kapsüllerin yeniden düzenlenmesi ya da zaman içinde yerlerinin başka kapsüllerle değiştirilmesi amaçlanmıştır.

YÜKSEK TEKNOLOJİ

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
1970'lerin başlarında çıkan Yüksek Teknoloji mimarisi, prefabrikasyon ve standartlaştırmayı içeren en son yapım yöntemlerini ve teknolojilerini kullanarak yapısal ve işlevsel bir estetik yaratır.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Yüksek Teknoloji'nin ortak özellikleri, sergilenmiş bir yapı ve açık tesisattır. Esas estetik, pahalı yapı kalitesinde görülür. Yapısal bir iskelet ya da destekleyici düzenek olarak geniş ölçüde çelik kullanır. Çelik, yanı sıra çelikle güçlendirilmiş betonarme, yapısal hafifliğe ve işlevsel serbest-plan iç mekânlara olanak tanıması sebebiyle tercih edilir.

Yüksek Teknoloji mimarisinin kilit özelliği metal ve camın kullanılmasıdır. Estetik bakımdan tersyüz edilmiş bir yaklaşımın formunu önerir. İfadenin dürüstlüğü, hatta binanın iskeleti ve içyapısını açığa çıkarma anlamında, arzulanan bir şey olarak algılanır. Bu yaklaşım, binanın ögelerinin -her zaman olmasa da- yerinde biraraya getirilmeden evvel, bir fabrikada standart forma sokulup üretilmesine olanak tanıyan endüstriyel ve seri üretim konusundaki düşüncelerden oluşur. Yüksek Teknolojinin önceliklerinden biri, kullanım esnekliğidir. Bu da, Richard Rogers ve Renzo Piano'nun Pompidou Centre'da örneklediği gibi, mekânın toplumsal ve sanatsal ayrıcalıklarından çok işlevselliğine yapılan vurgu anlamına gelir. Bu yüzden, Yüksek Teknoloji binaları, belli bir amaca yönelik olmaktan çok yeterli ve işlevsel olmak üzere tasarlanır. Le Corbusier'nin, evi "yaşam makinesi" olarak tanımlayıp, bir yandan da bunun bir tür estetiğini tam anlamıyla yakalamaya çabalaması gibi, Yüksek Teknoloji de bu düsturun potansiyelini sergiler. Yüksek Teknoloji mimarisinde "makine", uygulanan teknolojiyi gösteren; ilham ve hayal kaynağı olarak hizmet eden bir mecazdır. Böyle binaların, içeriğiyle ilintisi çok azdır ve estetiği içeride olup biteni yansıtmaz.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
KÂĞIT MİMARLIĞI/DÜŞÜNSEL MİMARLIK
sayfa 90

MODERNİZM
sayfa 108

POSTMODERNİZM
sayfa 118

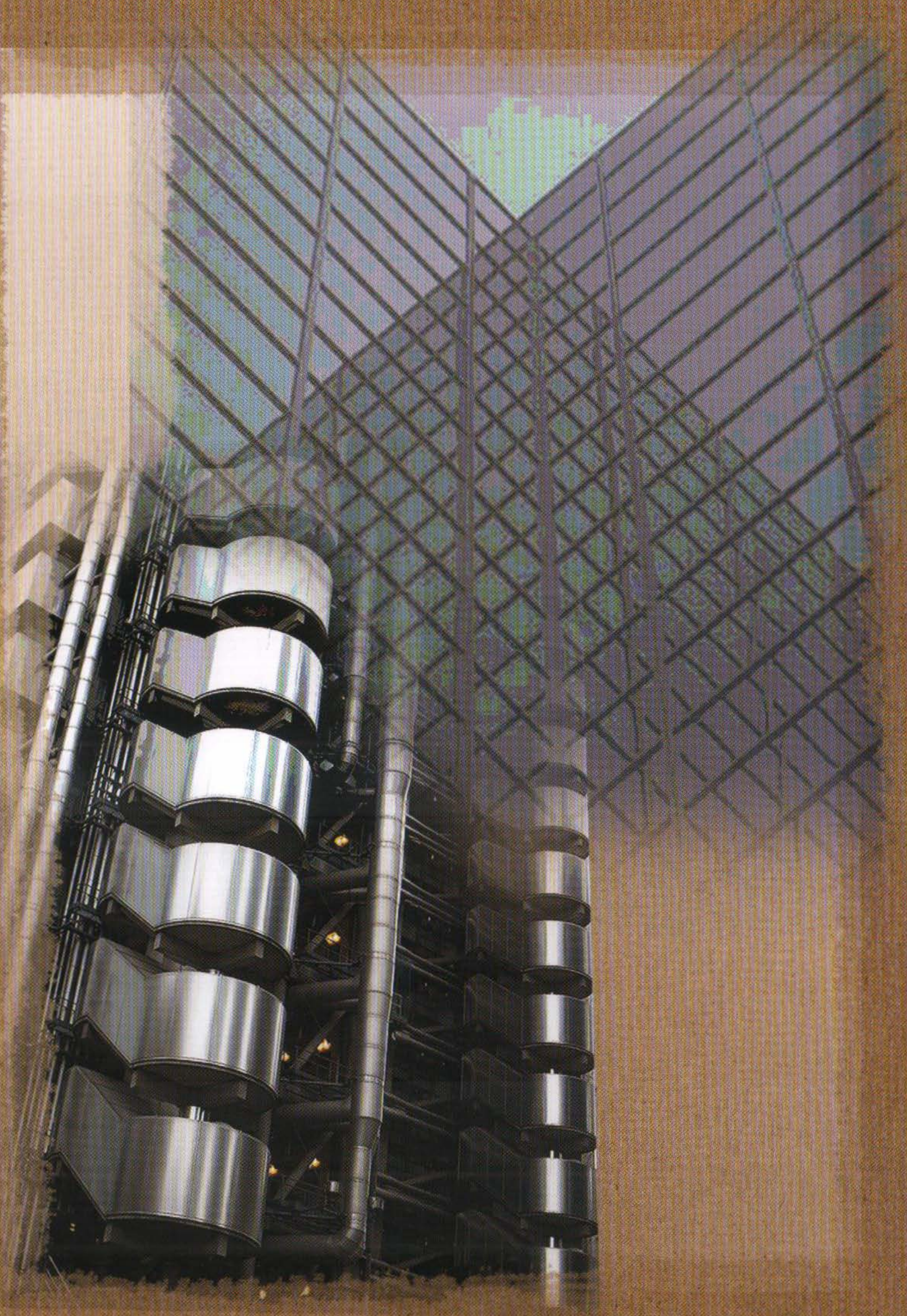
CAD/BİLG. DESTEKLİ TASARIM
sayfa 142

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER
SÖR NORMAN FOSTER
1935–
İngiliz mimar, İngiltere'deki Yüksek Teknoloji'nin öncülerinden biri

RENZO PIANO
1937–
İtalyan mimar, Paris'teki Pompidou Centre'ın iki tasarımcısından biri ve The Shard'ın mimarı

30 SANİYELİK METİN
Dragana Cebzan Antic

Cephe malzemelerinin dürüstlüğü Yüksek Teknoloji mimarisinin tanınabilen bir özelliğidir.

POSTMODERNİZM

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Postmodernizm, hem mimarların hem de halkın 1960'larda hissettiği, modern mimariyle gelen yabancılaşma ve artan yanılsamaya karşı doğrudan bir tepkidir.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Postmodern mimari, Püristler tarafından zevk yoksunluğu; iki-boyutluluk; gericilik hatta açıkça sahtekârlık olarak görülür. 1980'ler boyunca Postmodernizm hızla büyük iş çıkarlarıyla ilişkilendirildi. Bunların arasında Michael Grave'in Paris'teki Disneyland tasarımı ve César Pelli'nin Londra'daki Docklands yapıtı vardır. Postmodern etiket, ticarileşmeye satıldığı için sahiplenilmedi.

Postmodernizmin Anglo-Amerikan çizgisinin babası, eleştirmen Charles Jencks, sevimsiz Pruitt-Igoe (ç.n. Siyahların yaşadığı bir mahalle) plak-ev bloklarının yıkımı yapıldığı zaman, "Modern mimarinin 15 Temmuz 1972'de saat 15.32'de Missouri, St Louis'de öldüğünü" ilan etti. Postmodernizm, tek başına bir üsluptan ve akımdan çok, bir duyarlılık olarak değerlendirilmelidir; Çoğulculuk Dekonstrüktivizm dâhil olmak üzere Modernist dogmaya direnen pek çok akımı kapsar. Postmodern mimarinin zirvesi 1977-92'dir. Bu, mimari bir elitin yanı sıra genel halkla (sözde "çifte kodlu") iletişime geçecek mimari kabiliyet ve zevk sorunlarıyla uğraştığı zaman dilimidir. Robert Venturi ve Denise Scott Brown, Learning from Las Vegas (1972) kitabında bunu tartışırken, Las Vegas Strip'in reklamını yapmanın "neredeyse doğru" olduğunu gösterme çabasına kadar vardırmışlardır işi. Diğer iletişim aygıtları, çoğunlukla ironik ve parodi olarak tarihsel refaransları kullanmak ve cephede binanın iç düzenlemesine ilişkin hiçbir gönderme bulunmamasını dayanak almaktır. Özgün Postmodern yapıtlar, Michael Grave'in Oregon, Portland'taki Portland Binası (1982); Philip Johnson'ın New York'taki AT&T Binası (1984) ve James Stirling'in Stuttgart'taki Staatsgalerie'sidir (1984). Leon Krier'in Florida, Seaside'taki ve İngiltere Dorset'teki Poundbury tasarımlarındaki Yeni Şehirciliği de Postmodern olarak algılanır.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
ELEŞTİREL BÖLGESELCİLİK
sayfa 92

MODERNİZM
sayfa 108

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

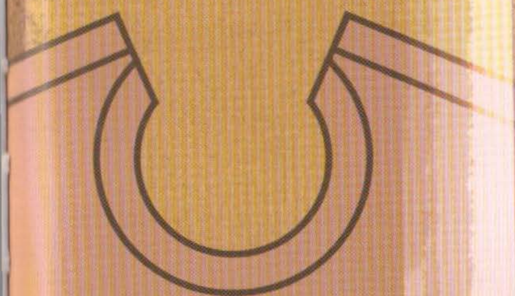
ROBERT VENTURI & DENISE SCOTT BROWN
1925– & 1931–
Mimari kodlar üzerine incelemeler yazan Amerikalı mimarlar

MICHAEL GRAVES
1934–
Mimari "Disneyleştirme"yle ilişkilendirilen Amerikan mimar

CHARLES JENCKS
1939–
Anglo-Amerikan mimarlık eleştirmeni, "The Language of Post-Modern Architecture"ın yazarı

30 SANİYELİK METİN
Steve Parnell

New York'taki AT&T (şimdiki Sony) Binası ve Portland Binası, özgün Postmodern binalardır.

ÜSLUPLAR

Alman Art Nouveau'su (Jugendstil) "Genç üslup", Art Nouveau'nun Almanca adı.

Aydınlanma (Enlightenment) Aynı zamanda Akıl Çağı: 17. yüzyıl sonunda başlayıp 18. yüzyıla kadar süren entelektüel bir akımdır. Bilginin ilerlemesine ve "aydınlanmış" çizgilerde toplumun reformuna adanmıştır.

Bağımsız Grup (Independent group) Zamanın Modernist hegemonyasına meydan okuyan disiplinler arası İngiliz ressam ve mimarlardan oluşan bir gruptur. "Olduğu gibi" felsefesini benimseyerek, popüler sanat, yüksek sanat ve kültürün bir karmasını savundular. Bilim kurgu dergilerinden Hollywood'a, Soyut Ekspresyonist ressam Jackson Pollock'a kadar geniş bir yelpazeyi kaynak edindiler. Ana mimari katkı Alison ve Peter Smithson çiftinden geldi.

Çinişi (Chinoiserie) Çin sanat formlarının taklidi olarak ya da etkisiyle yapılmış yapıtlar. İlk kez 17. yüzyılda ortaya çıkmış, 19. yüzyıla kadar da etkileri devam etmiştir. Mimari olarak peyzaj düzenlemesinde, çayhanelerde, köşklerde, pagodalarda, özellikle Londra Kew Bahçeleri'ndeki Çin Pagodası'nda (1759) ifadesini buldu.

Günışığı deseni (sunburst) "Işınlar"ın merkezi bir diskten patlayarak yayıldığı süsleme motifi. Böylelikle günışığını temsil eder. Barok mimaride, bulunur ve aynı zamanda Art Nouveau ve Art Deco'nun bir özelliğidir.

Hint üslubu (Hindoo style) Avrupa'nın Hindistan'la ilişkisinin kapsamının genişlediği 19. yüzyıl boyunca İngiltere'de ilgi gören, özel olarak olmasa da, ilkesel olarak Oryantalizmin bir formudur. Hint motifleri ile Hint detaylarını kullanır ve Brighton'daki Kraliyet Köşkü (Brighton Köşkü 1823) gibi binalarda görülür. Aynı zamanda, Bombay'daki Chhatrapati Shivaji (1888, önceki adı, Victoria) Terminali'nde görüldüğü üzere yerli ögelerle dışardan gelen Gotik Diriltmeciliği birleştiren Hindistan'daki İngiliz mimarların Hint-Gotik mimarisine de işaret eder.

Japonişi (Japonism) Japon sanat-formlarından esinlenen ve 19. yüzyılda popülerleşen bir Oryantalizm formu. Mimarideki Japon etkisi İskoçya'da Charles Rennie Mackintosh'un ve Amerika'da Frank Lloyd Wright'ın yapıtlarında görülebilir.

Modernizmo (Modernismo) Art Nouveau'nun İspanyolca adı –Katalan dilinde "Modernisme" denir. Akımın ana merkezi, özellikle Antoni Gaudi'nin yapıtlarıyla Barcelona'dır.

Oryantalizm (Orientalism) Doğu'nun -Orta Doğu'dan Japonya'ya kadar herhangi bir yer anlamında- etkilerini gösteren Batı sanatını tanımlamak üzere sanat ve mimarlık tarihinde kullanılan geniş kapsamlı bir terim. Mimaride Çinişi, Japonişi, Türkişi, Mısır Diriltmeciliği ve Hint Gotiği üsluplarıyla 18. yüzyılda görülmeye başlanan Hint üslubunu içerir. Terim, özellikle, Edward Said'in 1978 tarihli kitabı Orientalism'den itibaren geçtiğimiz son birkaç 10 yılda daha negatif çağrışımlar edindi. Kitap, oryantalizmi, "egzotizm" ve kültürel üstünlük kavrayışlarına kök salmış Batı emperyalizminin bir semptomu olarak görür.

Postkolonyal kuram (postcolonial theory) Dünyanın -ve özellikle daha önceden sömürgeleştirilmiş halklar ve onların sömürge hâkimlerinin- postkolonyal bir dönemde daha eşit bir temelde kültürel ve siyasal olarak nasıl ilerleyeceğinin keşfi. Bkz. Oryantalizm.

Stile Floreale "Çiçek üslubu", Art Nouveau'nun İtalyanca adı. Tasarımcılarının sahibi olduğu üslubun popülerleşmesine yardımcı olan Londra'daki Liberty & Co. Mağazası nedeniyle, Stile Liberty (Özgürlük Stili) diye de bilinir.

Takım 10 (Team X) İlk kez 1953'te dokuzuncu CIAM (Uluslararası Modern Mimarlık Kongreleri) Konferansında toplanan grup. 1959'da dağıldı. İngiltere'deki Yeni Brütalizmin ve Hollanda'daki Yapısalcıların (Strüktüralist) yolunu açtı.

Yerinde dökme beton (in-situ concrete) Betonarme döşemeli binalara beton üretmek için kullanılan iki metottan biri. Yerinde dökme beton metodu, inşaat alanında, yani "in-situ" olarak kalıplar vasıtasıyla sıvı betona form verilmesidir. İkinci metot, önceden dökülmüş yani prekast betondur ve bina bileşenlerinin alanın dışında üretilerek inşaat alanına hazır olarak taşınması ve orada biraraya getirilmesidir.

BAROK

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Barok terimi, biçimciliğin yerine daha özgür ifade ve deneyimin geçtiği 17. ve 18. yüzyılın gösterişli mimarlık ve heykelcilik üsluplarını tarif eder.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Barok, yalnızca Aydınlanma dönemine hapsedilemez; çünkü 1890 ile 1910 yıllarında bazılarının "Wrenaissance" dedikleri üslupla İngiltere'de kısa süreliğine yeniden ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda dönemin estetik ve yapısal yaratıcılık ruhunun, İspanya'da Antoni Gaudi yapıtlarında görülebileceği öne sürülebilir. Hatta buna, karmaşık, akıcı ve cüretkâr formları geliştirmek amacıyla bilgisayar temelli parametrik tasarım araçlarını kullanan günümüz mimarlarının yapıtları da eklenebilir.

Barok, Klasikçilikten çıkan bir gelişmedir: Antik öncelinin kurallarını son derece yaratıcı hatta organik bir etkiye tabi tutar. Michelangelo, Roma mimarisinin ögelerini alt üst edip bugün Maniyerizm diye bilinen üsluba dönüştürerek onlarla oynayan ilk sanatçılardan biridir; ancak Barok, yayılan elipslerle, içiçe geçen kavislerle, optik yanılsamalarla ve diğer karmaşık geometrilerle önceki üsluplardan daha akıcı bir dili benimsedi. İtalya'da başlayan üslup, Orta Avrupa'ya (Bavyera ve özellikle Bohemya), Fransa'ya, İspanya'ya ve İspanya'nın Güney Amerika'daki sömürgelerine ulaştı. İngiltere'de, daha çok Wren ve Hawksmoor'un yapıtlarıyla göründü ancak bu mimarların yaratıcılığı bile İtalyan Francesco Borromini ile Giovanni Lorenzo Bernini'nin debdebeli ve cüretkâr yapıtlarıyla gölgede kaldı. Bernini belki de en çok Azize Teresa'nın Kendinden Geçişi (1652) heykeliyle bilinir ama Roma'daki eliptik kilisesi Sant'Andrea al Quirinale (1670), en iyi yapıtlarından biridir. Çağdaşı Borromini, bir hareket izlenimi yaratmak amacıyla dışbükey/içbükeyin birleştirme noktası dâhil karmaşık matematik olasılıklarını keşfetti. Barok, dekoratif ögeler paletine sarmal işini ve ayrıca deniz kabukları gibi denizle ilgili motifler ekleyen 18. yüzyılın Rokoko üslubunu tetikledi.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
ESTETİK
sayfa 86
KLASİKÇİLİK
sayfa 98
RÖNESANS
sayfa 100

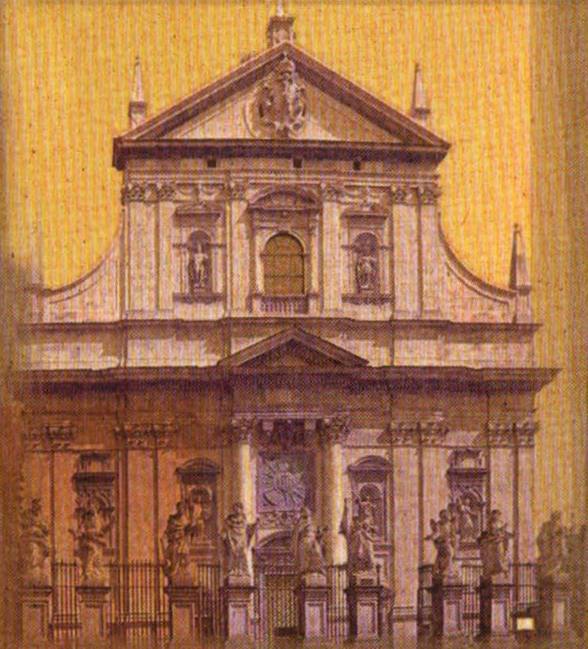
3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER
GIOVANNI LORENZO BERNINI
1598–1680
İtalyan mimar, Barok tarzında çalışan heykeltıraş ve ressam

FRANCESCO BORROMINI
1599–1667
Barok mimarinin temsilcisi İtalyan mimar

NICHOLAS HAWKSMOOR
1661–1736
İngiliz Barok mimar

30 SANİYELİK METİN
David Littlefield

Barok mimari, Klasik öncellerine çoğu kez karmaşık ve deneysel bir şaşaa ekler.

ORYANTALİZM

30 saniyede mimarlık

Oryantalizm, Orta Doğu ve Asya'nın Avrupalılar tarafından keşfedilmesiyle ortaya çıktı. Uzaklardan getirilen el sanatı işleri ve hikâyeler Avrupa'da bu gizemli kültürlere karşı bir merak ve açlık uyandırdı. Farklı Asya üslupları yüzyıllar boyu Avrupa'nın her yerinde çeşitli kültürel ve sanatsal formlarda ortaya çıkarak çoğu kez oldukça gözde hale geldi. Ressamlar, tekstil tasarımcıları, seramikçiler, mobilya imalatçıları ve mimarlar Doğu'nun tasvir ve üsluplarını işlerine dâhil ettiler. Batılı mimarların ilham aldıkları pek çok kaynak vardı ama ticaret ve imparatorluk aracılığıyla en önemlileri Hindistan, Çin ve daha sonra da Japonya oldu. Çinişi, yani Oryantalizm içindeki Çin çizgisi, 18. yüzyıl ortalarında en popüler olanıydı; bir yüzyıl sonra da Japonizm, yani Japon-etkisindeki tasarımlar popüler oldu. "Hint üslubu", 19. yüzyılın büyük bölümünde popüler bir mimari referans olarak kaldı.

Mimari olarak Oryantalizm, yükselen minarelerden ters dönmüş saçaklara kadar tüm süsleme özelliklerinin benimsenmesinde görülebilir. Sör William Chambers'ın tasarladığı Londra'nın Kew Bahçeleri'ndeki Çin Pagodası (1759); John Nash'in Prens Regent için tasarladığı Brighton'daki Kraliyet Köşkü (Brighton Köşkü,1823) ve ABD'de, California'da Greene & Greene'in yaptığı Gamble House (1909) önemli İngiliz örnekleridir.

3 SANİYEDE DARALMA

Bir üslup olarak Oryantalizm, Kuzey Afrika'dan Japonya'ya kadar bir zamanlar "orient" diye bilinen Doğu'nun "egzotik" kültürlerinin görkeminden ilham aldı.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

Oryantalizmin popülerliği zaman içinde dalgalı bir seyir izledi. 1930'larda kısa süreliğine yeniden doğdu ve hatta Frank Lloyd Wright gibi büyük modernistlere ilham verdi. Horace Walpole (1717-97) ve William Mason (1725-97) gibi yazarlar Chambers'ın Çinişi yapıtlarını sert biçimde eleştirdiler. Bugün Oryantalizm, Batı'nın Doğu'yu sömürmesi konusuna eğilen bir entelektüel olan Edward Said'in açımladığı postkolonyal teoriyle birlikte yaygın olarak negatif bir çizgiyle ilişkilendiriliyor.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
MODERNİZM
sayfa 108

ART DECO
sayfa 132

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

SÖR WILLIAM CHAMBERS
1723–1796
İngiliz mimar

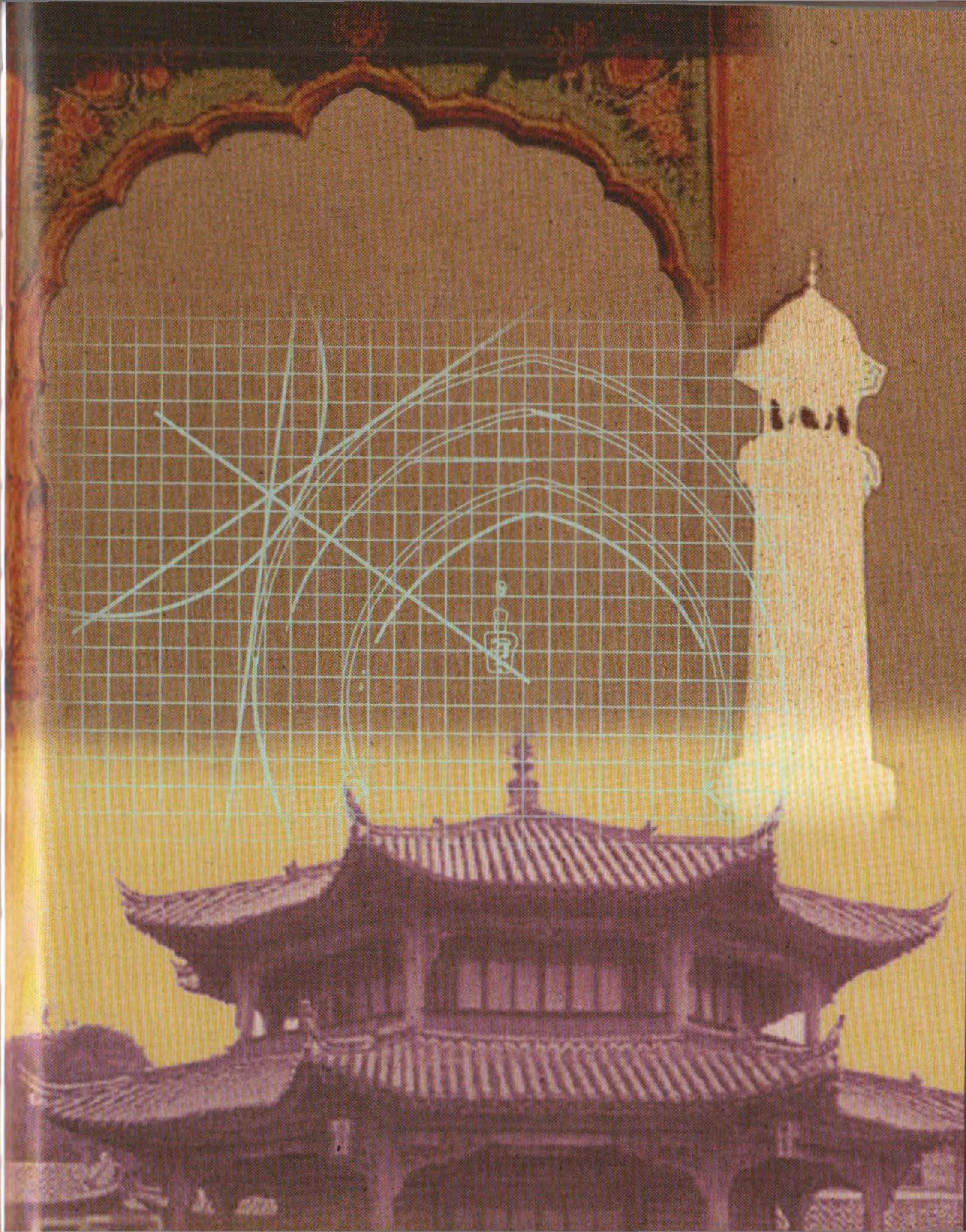
SAMUEL PEPYS COCKERELL
1754–1827
İngiliz mimar

FRANK LLOYD WRIGHT
1867–1959
Amerikalı mimar; Japon tasarımından ilham almıştır

30 SANİYELİK METİN

Edward Denison

Kuzey Afrika'dan Uzak Doğu'ya kadar çeşit çeşit kültürlerin dekoratif formlarından ilham alan Oryantalizm, sanat, zanaat, tasarım ve mimarlıkta ifadesini gösterdi.

ART NOUVEAU

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Art Nouveau (Yeni Sanat), 1890-1910 yılları arasında ortaya çıkan; doğadan esinlenerek kavisli organik formları uygulayan bir mimarlık ve dekoratif sanat üslubudur.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Art Nouveau, çoğu kez ya bir dekoratif sanat (modern mimariye hiç etkisi olmamış bir üslup) ya da kendine özgü kültürel ve geçici bağlamdan doğan bir sanat akımı olarak yorumlanır. Her iki durumda da, biçimsel geometrik yapılardan gevşek doğa formları ve motiflerine kadar farklı estetik yaklaşımlarla görünen çeşitliliği, Art Nouveau'nun salt stilistik kaygıların ötesine geçip mimarlığın yasal bir ifadesini temsil ettiğini gösteriyor.

"Art Nouveau" terimi (üslubun Belçika'da, İngiltere'de ve ABD'de bilindiği haliyle) ilk kez 1904'te Londra sanat dergisi The Magazine of Art'ta profesyonel mimarlar, ressamlar ve zanaatçıların yayımladıkları bir makaleler toplamının adı olarak ortaya çıktı. Art Nouveau'nun renkli mimari dilinin ana özellikleri, binanın yapısından ziyade kapılar, pencereler, duvar uygulamaları, korkuluklar ve tırabzan ayakları dâhil, binalara uygulanan mimari ögeler ve aksesuarlarda görülebilir. Üslup Almanya, Avusturya ve İskandinavya'da Alman Art Nouveau'su (Jugendstil); İspanya'da Modernismo ve İtalya'da Stile Floreale (Çiçekli Stil) olarak bilinir; hepsi Art Nouveau'nun ortaya serdiği canlı, neşeli ve çiçekli ögeleri yansıtır. Art Nouveau mimarisinin gelişimindeki etkilerin arasında 19. yüzyıldaki demir ve cam gibi "yeni" malzemelere verilen önem söz konusur. Ancak aynı zamanda Fransız mimar ve teorisyen Eugène Viollet-le-Duc'in -daha hafif bir yapı elde etmek üzere "zinde" mimarlığa yaptığı vurgusuyla- sergilediği şekilde yapıyı görünür kılma isteği vardır. Bu, Amerikalı gökdelen öncüsü Louis Sullivan'ın kimi "organik" tasarımlarında da görülür. Üslubun en seçkin mimari örnekleri arasında Victor Horta'nın Belçika'nın Brüksel kentindeki Tassel Evi (Tassel House,1893) vardır.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
SANAT VE ZANAAT
sayfa 104

MODERNİZM
sayfa 108

ORGANİK MİMARİ
sayfa 110

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

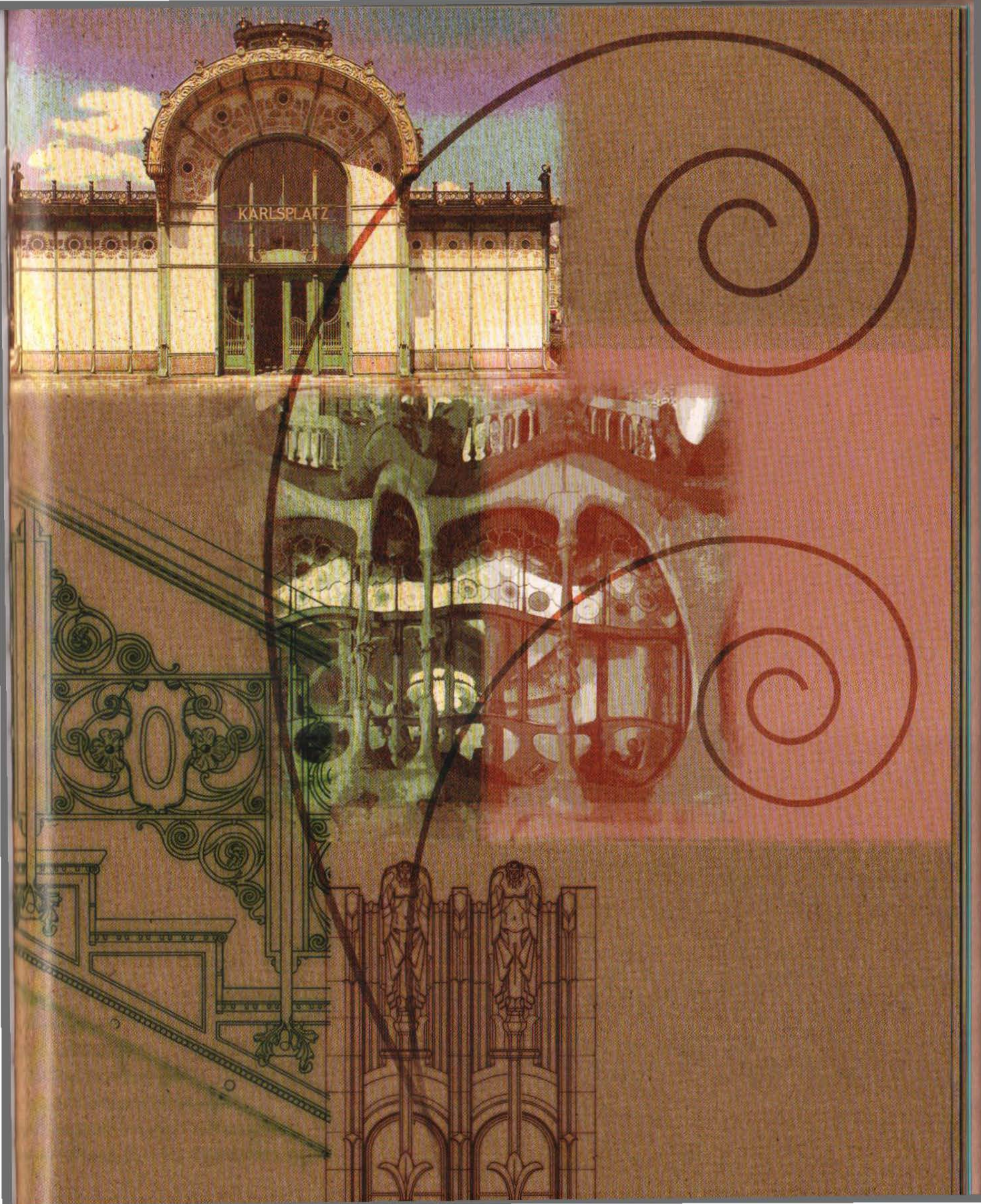
VICTOR HORTA
1861–1947
Belçikalı tasarımcı ve Avrupa Art Nouveau'sunda kilit mimar

HENRY VAN DE VELDE
1863–1957
Belçikalı ressam, mimar ve Art Nouveau üslubunun öncüsü

HECTOR GUIMARD
1867–1942
Art Nouveau'nun Fransız uygulayıcısı; yapıtları arasında Paris Metro girişleri de vardır

30 SANİYELİK METİN
Dragana Cebzan Antic

Art Nouveau'da kavisli formlar, bitki ve çiçeklerin farklı birleşimlerinden esinlenmiştir.

KARLSPLATZ

ULUSLARARASI ÜSLUP

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Uluslararası Üslup, 20. yüzyıl başlarında dünyanın her yerinde ortaya çıkan Modernist mimarinin bir üslubunu tanımlamak için kullanılan terimdir.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
1932'de Alfred H. Barr, Henry-Russell Hitchcock ve Philip Johnson Newyork Modern Sanat Müzesi'nde ufuk açıcı bir sergi düzenlediler: Amerikan mimarları ve geniş bir halk kesimi, De Stijl'in soyut rasyonalizmini de içeren Hollanda, Almanya, Fransa ve Belçika'daki mimari gelişmelerinin örneklerini görebildi. Hitchcock ve Johnson'ın, sergideki mimarların yapıtlarını içeren etkili The International Style'ı (Uluslararası Üslup) bu serginin ardından çıktı.

Uluslararası üslup, 1920'lerin sonlarında Modernist mimarlığın ilk on yıllarında ortaya çıktı. Terim, ilk kez Amerikalı sanat tarihçisi Alfred H. Barr tarafından ortaya atıldı. Terime kaynaklık eden, rasyonel ve işlevsel mimari için ortak bir estetik tercihin kabulünün yanı sıra Walter Gropius'un yazdığı Uluslararası Mimarlık (1925) kitabıdır. Barr, üslubun özelliklerini belirlerken, ne kütle ve sağlamlığa; ne düzenlilik ve simetriye; ne yüksek kalite malzeme kullanımına; ne ince oranlara; ne de formun radikal bir yalınlık taşımasına bakmadı. Onun yerine mekânın hacmine (ince düzlem ve yüzeylerle çevresi sarılı mekân) vurgu yaptı. Üslup aynı zamanda malzeme olarak cam, çelik ve betonu benimsemesiyle de tanımlanabilir. Endüstriyel seri üretim teknikleri, binaların şeffaflığı ve yapının özgün ifadesini kabul etmesi bu tasarım felsefesine yapılan katkılardır. Uluslararası üslubun idealleri, bu mimari döneme etiketini vurmuş sloganlarda görülebilir: "Süsleme bir suçtur"; "Biçim/Form işlevi izler"; "malzemeye sadakat" ve Le Corbusier'nin bir evi "yaşam makinesi" olarak tanımlaması.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
BİÇİM/FORM İŞLEVİ İZLER
sayfa 78

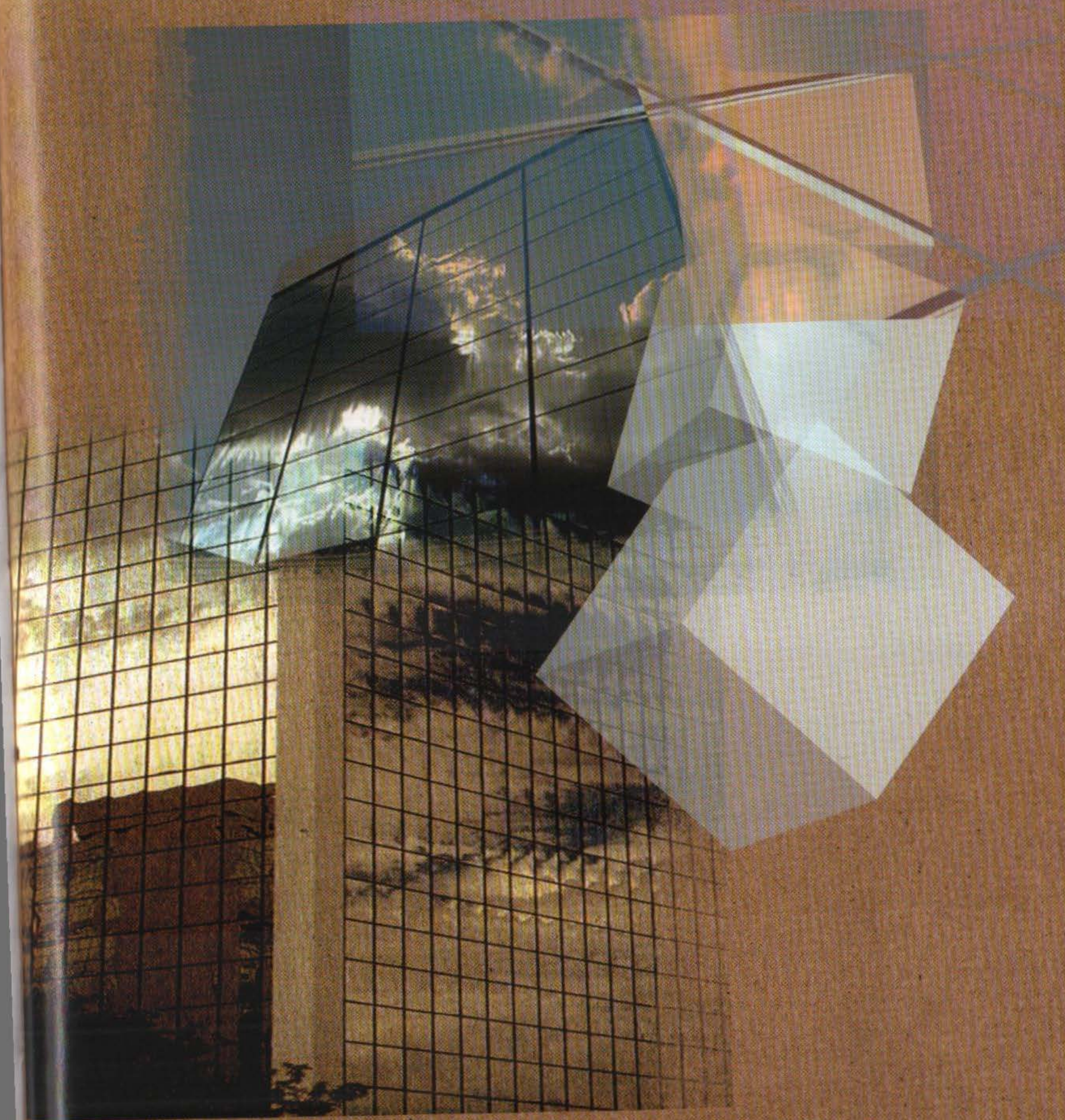
AZ, ÇOKTUR
sayfa 82

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER
LUDWIG MIES VAN DER ROHE
1886–1969
Modern mimarinin öncülerinden Alman asıllı Amerikalı mimar

WALTER GROPIUS
1883–1969
Bauhaus Okulu'nun kurucusu ve Alman mimar

30 SANİYELİK METİN
Dragana Cebzan Antic

Uluslararası Üslup, Hitchcock ve Johnson'ın yeni doğan Avrupa modern mimarisine bir övgü olarak çıkardıkları bir terimdir. Daha sonra, mantar gibi her yerde biten camdan kutu binaları kapsayacak şekilde daha geniş bir anlamda kullanıldı.

ART DECO

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Art Deco mimaride ve tasarımda, 1920'ler ve 1930'larda çıkan geometrik biçimler, simetrik tasarımlar ve stilize doğal formlarla tanımlanan bir üsluptur.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Art Deco, alüminyum, cam, paslanmaz çelik, krom ve yeni plastikleri içeren sanat malzemelerini ve formun yalınlığını elde etmek için motif yinelemesi kullandı. Estetik özellikleri Art Nouveau'nun asimetrisine ve eğri çizgisine belirgin bir karşıtlığı ortaya serdi ama Art Deco, çoğu kez Art Nouveau'yla beraber eleştirildi ve hatta dekorasyon ve süslemeye bağımlılığı yüzünden üslubu "çürümüş" diye niteleyen Modernistler tarafından küçümsendi.

"Art Deco" terimi, Paris'te 1925'te yapılan Uluslararası Modern Endüstriyel ve Dekoratif Sanatlar Sergisi'nden (Exposition Internationale des Arts Décoratifs et Industriels Modernes) kaynaklanır ve 1920 ve 1930'ların geçerli üslubunu tanımlar. Bununla birlikte geriye dönük kullanılmış bir terimdir. Hilary Gelson, terimi, 1966'da The Times'da (Londra) o sırada üsluba olan ilginin yeniden canlanmasını tanımlamak için ilk kez kullandı ve Bevis Hillier'in 1968'de yayımladığı "Art Deco of the 20s and 30s"in (20'lerin ve 30'ların Art Deco'su) ardından daha da popülerleşti. Bu üslupta -işlevselliği olmayan dekoratif detaylar, "günışığı" desenleri, dışavurumcu ve enerjik motiflerle karakterize edilir- çalışan mimar ve tasarımcılar, üslupta savaşın ve insan hayatının zorluklarının bozamadığı, çökmüş de olsa zevk alınabilen bir dünya anlayışını gördüler. Art Deco, simetrik, geometrik ve köşesel mimari kompozizyonlardan oluştu. Mimarları ve tasarımcıları geometrik üsluplardan yararlanan Japon, Maya ve Aztekleri de içeren kültürlerden etkilendiler. Hollywood, bu üslubu popülerleştirdi -Deco-üsluplu film setleri oluşturdu ve endüstrinin canlılığını ve modernitesini yansıtan süslü kostümlerle filmler yaptı- ve gerçekten de üsluba uluslararası bir cazibe kattı. 1980'lerde kısa bir süreliğine yeniden diriltilmiş olsa da, aslında İkinci Dünya Savaşı ve ardından gelen ciddi ve ağır hava Art Deco'nun sonunu getirdi.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
AVANTGARD
sayfa 106

MODERNİZM
sayfa 108

ART NOUVEAU
sayfa 128

ULUSLARARASI ÜSLUP
sayfa 130

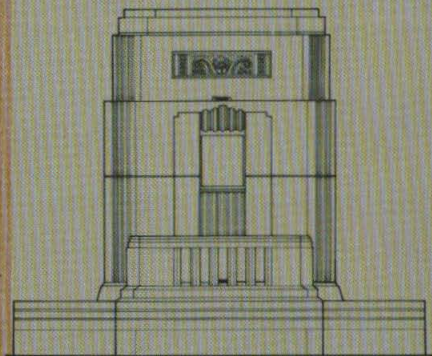
3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

WILLIAM VAN ALEN
1883–1954
Amerikalı mimar ve New York'taki Chrysler Binası'nın tasarımcısı

SHREVE, LAMB & HARMON
Newyork'taki Empire State Binası'nı tasarlayan mimarlık şirketi

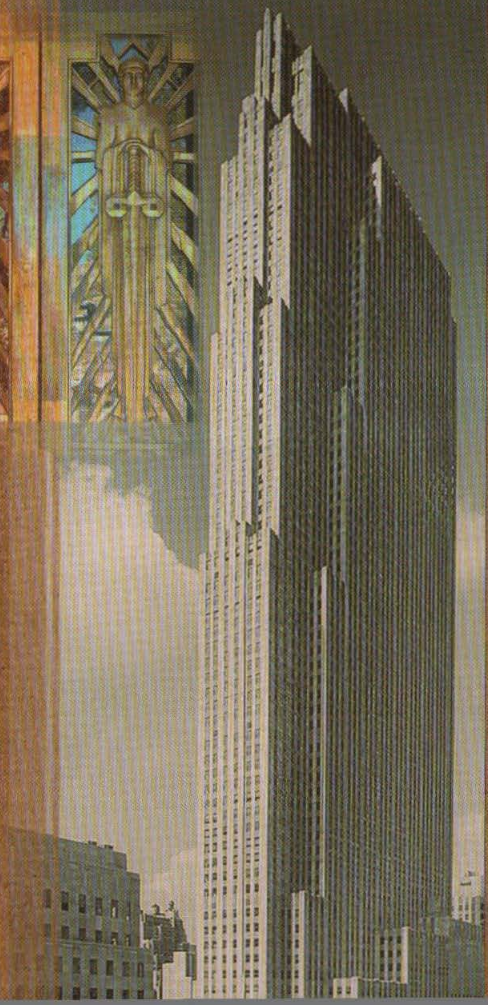
30 SANİYELİK METİN
Dragana Cebzan Antic

Art Deco binaları Modernist binalardaki süslemenin azaltılmasına karşı bir tepkiyi ortaya koyar.

BRÜTALİZM

30 saniyede mimarlık

Yeni Brütalizm, 1950'lerin başında Londra'daki Çağdaş Sanatlar Enstitüsü'nde genç bir fraksiyon olarak biraraya gelen Bağımsız Grup'un fikirlerinden doğan mimari bir akımdır. Asıl kahramanları, İngiltere'de bir refah-devletinin yeniden inşası için yeni bir etik ve estetik arayışın içinde olan Alison ve Peter Smithson çiftiydi. Alison ve Peter Smithson, Le Corbusier'nin dışa vurumcu çıplak beton evresinden esinlenen, Londra Şehir Konseyi'nin (London County Council architects) mimarlar bölümündeki avangard grubun merkezindeydiler. Savaş sonrasının ağır yılları boyunca bu daha "dürüst" mimarinin en belirgin ifadesi, tam işlenmemiş malzemeler, çıplak tesisat ve çıplak yapıydı. Başlıca İngiliz mimarlık dergileri Architectural Design ve Architectural Review tarafından destek gören Yeni Brütalizm, Sheffield, Coventry ve Londra gibi İngiliz kentlerinde yerel idarenin en iddialı yeniden yapılandırma projeleri için standart bir üslup haline geldi ve ayrıca ABD, Hollanda ve Japonya'da da güçlü yorumları görüldü. Avangard bir akım olarak Brütalizm, Reyner Banham'ın 1966'da üslubun tarihini yazdığı sırada zaten sona ermişti ancak bir üslup olarak 1969'da bitirilen Boston'daki Belediye Sarayı'yla (City Hall) en kalıcı örneklerinden birini sergileyerek 1970'lere kadar gayet iyi devam etti.

3 SANİYEDE DARALMA

Adına rağmen Brütalist mimarinin kabalıkla bir ilgisi yoktur ama Fransızca "ham" ya da "işlenmemiş" anlamına gelen brut sözcüğünden gelir.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

Brütalist mimari çoğunlukla bir hakaret terimi olarak kullanılır ve 1960'ların düşük kalitede betonarme evleri ile alışveriş merkezleriyle ilişkilendirilir. Ancak, kamu yapılarından kültür ve üniversite binalarına kadar geniş bir mimari çözümler çeşitliliğinde başarılı bir biçimde uygulanmıştır. Yerinde dökme beton ve çıplak tuğla gibi ham malzemelerin kullanımının yanısıra Brütalizm'in diğer önemli özellikleri asimetrik, heykelsi formlar taşıması; taşıt ve yaya dolaşımını ayırmasıdır.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
AVANGARD
sayfa 106

MODERNİZM
sayfa 108

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

ALISON & PETER SMITHSON
1928–93 & 1923–2003
İngiliz mimarlar; savaş sonrası Bağımsız Grup'un üyeleri ve Team 10'un (Team X) kurucu üyeleri

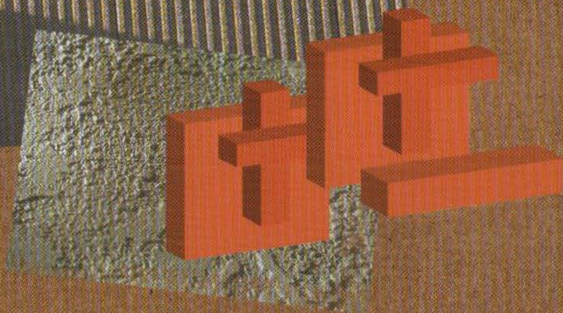
SÖR DENYS LASDUN
1914–2001
Londra Ulusal Tiyatro binasıyla ünlü İngiliz mimar

PAUL RUDOLPH
1918–1997
Amerikalı mimar, Yale Üni. Mimarlık Okulu'nun eski dekanı

30 SANİYELİK METİN

Steve Parnell

Boston Belediye Binası, brüt beton yapısıyla ve anıtsal ama heykelsi estetik duruşuyla Brütalist mimari örneğidir.

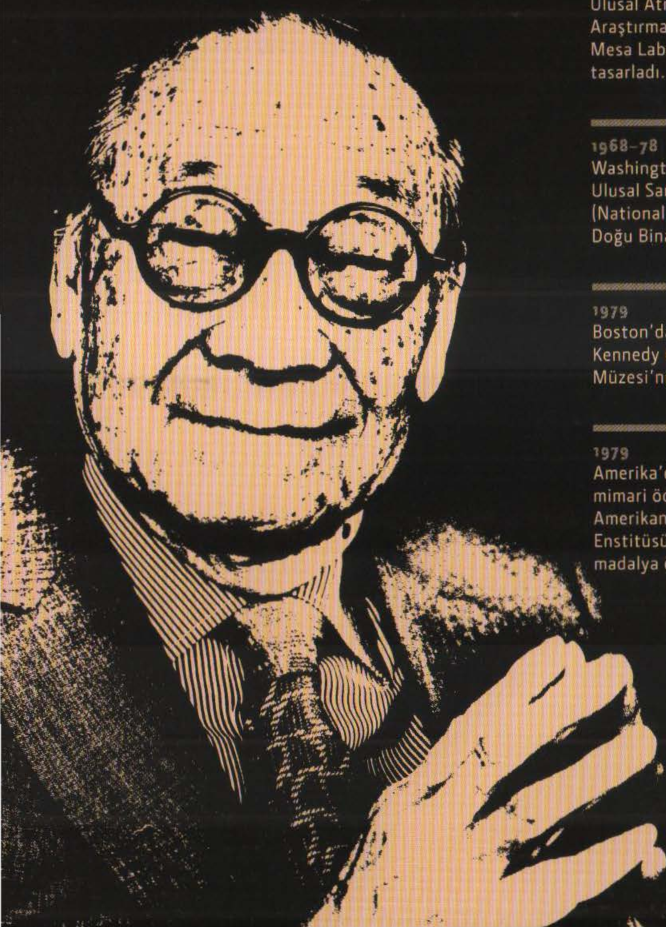
26 Nisan 1917
Çin, Guangzhou'da (eski adı, Kanton) doğdu.

1934
ABD'ye göçtü.

1946
Harvard Üniversitesi, Yüksek Tasarım Bölümü'nde Mimarlık yüksek lisansı yaptı.

1948–55
Webb & Knapp adlı bir emlak yatırım şirketinde Mimarlık direktörü olarak çalıştı.

1952–4
Harvard'tan Seyahat Bursu kazanarak Fransa, İtalya ve Yunanistan'a gitti.

1955–66
I.M. Pei and Associates ortaklığını kurdu.

1956
Denver, Colorado'daki Mile High Center, en büyük ilk bağımsız çalışması oldu.

1961
Boulder, Colorado'daki Ulusal Atmosferik Araştırma Merkezi için Mesa Laboratuvarı'nı tasarladı.

1968–78
Washington DC'deki Ulusal Sanat Galerisi'nin (National Art Gallery) Doğu Binası'nı çalıştı.

1979
Boston'daki John F. Kennedy Kütüphanesi ve Müzesi'ni tamamladı.

1979
Amerika'daki en yüksek mimari ödül olan Amerikan Mimarlar Enstitüsü'nün altın madalya ödülünü kazandı.

1981–9
Paris, Louvre Müzesi, Cam Piramit I. ve II. evreleri tamamlandı.

1982
Çin, Pekin'de Fragrant Hill Oteli'ni tasarladı.

1983
Pritzker Mimarlık Ödülü'nü aldı.

1989
Hong Kong'taki Çin Bankası'nı tasarladı.

1989
Texas, Dallas'ta Morton H. Myerson Senfoni Merkezi'ni tasarladı.

1993
New York'taki Four Seasons otelini tasarladı.

1995
Ohio, Cleveland'da Rock and Roll Hall of Fame'i (Rock'n Roll Şöhretler Kulübü) tasarladı.

1997
Japonya, Kyoto, Shigaraki'deki Miho Müzesi'ni tasarladı.

2001–9
Çin, Macao'daki Macao Bilim Merkezi (Macao Science Center) üzerinde çalıştı.

I. M. PEI

Ieoh Ming Pei, halka açık

kamusal mekânların büyük Modernist mimarlarından biridir. İnsanların engellenmeden ve uyum içinde dolaşabilecekleri mekânlar yaratır: Kütüphaneler, müzeler, sanat galerileri, belediye binaları, tıp merkezleri, spor salonları, eğitim binaları, araştırma binaları, konser salonları, şirket binaları ve bankalar. Yapıtları Hindistan, Çin, Japonya ve Avrupa'nın yanı sıra ABD'nin her yanında görülebilir.

Pei, Çin'de bir bankerin oğlu olarak dünyaya geldi ve 18 yaşındayken Pensilvanya Üniversitesi'nde mimarlık okumak üzere Amerika'ya gitti. Eski usül mimarlık öğreniminden sıkılarak Massachusetts'teki Teknoloji Enstitüsü'nde (Institute of Technology) Mimari Mühendislik bölümüne geçti. Bu sırada Le Corbusier'nin yapıtlarını ve mimarlık teorisini keşfetti. Massachusetts'te mimarlık çalışmalarına geri dönmesi için teşvik edildi ve Pei yeniden mimarlığa döndü ama işleyen bir yapıyla estetiği, mühendisliği ve sanatı başarıyla bütünleştiren bir yaklaşımı elden bırakmadı. Pei'nin fikirleri Harvard Yüksek Tasarım Okulu'nda (Harvard Graduate School of Design) akıl hocası Walter Gropius tarafından güçlendirildi ve 1950'lerin başında imzası yerine geçen üslubu -Modernizm'in daha insani bir formu- ortaya çıktı. Tercih ettiği malzemeler cam, taş, ahşap ve çelik olup tasarımları temiz çizgilere ve zaman ötesi geometrik formlara dayanır; tümüyle bükümsüz halde ve uyum içinde çevresiyle harmanlanır. Pei, mimarlığın doğanın aynası olması gerektiğine inanır. Kalabalıkların zevki ve kullanımı için yaptığı büyük binalarla kendisini ifade etmekten korkmamıştır: Örneğin, büyük halk mekânlarının mafsallarına modern bir çözüm üretmek için camlı avlu ve yaya meydanı kullanan ilk mimarlardan biridir.

Yetenekleri, nüfuzlu kişileri cezbetmiştir. Jacqueline Kennedy Onassis, Boston'daki John F. Kennedy Kütüphanesi ve Müzesi için Pei'nin tasarımını seçti; Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterrand en büyük projelerinden biri olan ve çok fazla tartışmaya yol açan Louvre Müzesi'nin girişi projesini Pei'ye verdi. Her iki durumda da Pei'nin tasarımları, özellikle Louvre Müzesi'ndeki, hoşluktan öte bir şeydir. Zamanın ötesine geçen cam-piramit tasarımı, müzenin varolan binaları ve onları kullanan insanlar için işleyen şık bir çözümdür ve şimdi Paris'in simge yapılarından biridir.

Pei'nin mimari dehası ve etkisi değerini bulmuştur. Kayda değer bir ödül olan Pritzker Ödülü dâhil hemen hemen her mimari ödüle layık bulunmuştur. Bugün 90'larında olan mimar çalışmalarını hâlâ sürdürüyor.

GELECEK

GELECEK SÖZLÜK

BedZED Beddington Zero Energy Development (Beddington Sıfır Enerji Projesi) Güneybatı Londra'da 2003'te açılan, çevre dostu olarak tasarlanan bir konut yapılanması. Amaç her sakinin 1.0 gezegen ölçüsünde (nötr) ekolojik ayak izine sahip olmasıdır. Bunun da diğer etmenlerin yanı sıra, düşük enerji harcayan bina malzemesi kullanarak; su ve enerji verimini arttırarak; LPG'li araçların kullanılmasına teşvik ederek ve elektrikli arabalar için şarj noktaları sağlayarak başarılması amaçlandı. BedZED'de, kişi başına düşen 1.7 gezegen ayak iziyle henüz yeşil hedeflere, yani nötr gezegen ölçüsüne ulaşılamamış olmasına rağmen, BedZED sakinlerinin memnuniyeti yüksektir. Bu ölçü, Birleşik Krallık ortalamasının yaklaşık yarısı civarındadır. (ç.n. ekolojik ayak izi: bir insanın tüketim alışkanlıkları doğrultusunda ne kadar su ve karaya ihtiyaç duyduğunu gösteren ölçü birimidir.)

Biyoiklimsel mimari (Bioclimatic mimari) Yerel iklim koşullarına dayanarak termik, akustik ve görsel konfor sağlamayı; güneş enerjisi ve diğer çevre kaynaklarından yararlanmayı amaçlayan bina tasarımlarına işaret eder. Biyoiklimsel tasarımın temel ögeleri, binalara giydirilmiş pasif güneş enerjisi sistemleridir. Binaları ısıtmak, serinletmek ve aydınlatmak için güneş, hava, rüzgâr, su, toprak ve bitki örtüsü gibi doğal kaynakları kullanır.

Biyomimikri (Biomimicry) Doğal dünyadaki modellerin insan yapımı malzeme ve düzeneklere örnek sağlamasıdır. Biyomimetiğe -diğerleri biyomimesis ve biyonik- alternatif terimdir

Biyomorfizm (Biomorphism) Mimaride insan ve hayvan formlarının kullanımı. Buna örnek, İspanya, Valencia'da Félix Candela ile Santiago Calatrava'nın L'Hemisfèric (1998) binasıdır: bir gökevi (planetaryum), lazeryum ve IMAX sinemasını içinde barındıracak şekilde tasarlanmış dev bir gözü temsil eder.

CAM/Bilgisayar destekli üretim (Computer-aided manufacturing) CAD'ın (Bilgisayar destekli tasarım) tasarım için kullanılmasından sonra bileşkenlerin ve araçların üretimini kontrol etmek ve yönetmek için kullanılır.

CNC/Bilgisayar sayımlı yönetim (computer-numerical-control) Bilgisayar sayımlı yönetim yazılımı, araçların operasyonu ve yönetimi için kullanılır; çoğu kez mimarlar ve tasarımcılar tarafından üç-boyutlu tasarım modellerini yaratmak için kullanılır.

Gaia hipotezi (Gaia hypothesis) Gaia kuramı diye de adlandırılır. Bu kuram, İngiliz bilim adamı ve çevreci James Lovelock tarafından 1960'larda öne sürüldü. Dünyanın biyosferinin, içinde barındırdığı tüm organik ve organik olmayan malzemeyi içeren karmaşık bir interaktif sistemin biçimlendirdiği tek bir organizma olduğunu öne sürer.

Gömülü enerji (embodied energy) Terim, bir şey üretirken harcanan toplam kaynağı ve enerjiyi tanımlamak için kullanılır. Mimarlıkta herhangi bir bina projesinin gömülü enerjisi hesaplanabilir. Çevre dostu projeler için zamanla dallara ayrılabilir: Yerinde kullanım; ulaşım için yeşil planlama ve diğer hizmetler.

Hızlı prototipleme yazıcısı (rapid prototyping printers) CAD programlarının veri çıkışından üç-boyutlu modeller yaratan yazıcılar.

in silico (in silicon) Bir bilgisayar "ortamı"nda yapılan simülasyon ya da deneyleri tanımlamak için kullanılır. Yaşayan organizmalar üzerinde yapılan deneylere işaret eden in vivo'nun sanal karşılığı.

Katı modelleme yazılımı (solid-modelling software) İçte ve dışta son derece kesin üç-boyutlu imgeler yaratan programlar; böylelikle yüzey ögeleri soyulabiliyor ve içerisi görünebiliyor.

Termokürlü fotopolimerler (thermocuring photopolymers) Isı-kürlü olabilen üç boyutlu maketleri yaratmak için polimer kullanılır.

Üç-boyutlu katmanlı üretim (three-dimensional additive layering) Bir modelin 0,00197 inç kadar hassas çok ince katmanlardan oluştuğu üç-boyutlu bir baskı formu.

Yapı Bilgi Modeli/BIM (Building-information modelling) Yapı Bilgi modeli, bir CAD (Bilgisayar Destekli Tasarım) tipidir ve üç boyutlu bir modelin yaratılmasından dördüncü boyuta yani zamana ve beşinci boyut olan maliyete geçerek bütün bir bina projesini yönetir. Bu şekilde bir bina projesinin her yönü yönetilebilir ve sonuçları öngörülebilir. Yapım sırasında gerçekleşecek herhangi bir değişiklik kolayca hesaplanabilir ve genel modele uyum sağlayacak biçimde yansıtılabilir.

Yeni İşlevle kullanım (Adaptive Reuse) Yaratıcı Kullanıma alternatif ad; bir binanın, yıkılmaktansa başka bir amaçla dönüştürülüp yeni işlevle kullanılmasıdır.

Yeşil aklama (greenwashing) Aklamanın yeşil biçimi. Terim ilk kez 1986'da Amerikalı çevreci Jay Westervelt tarafından kullanıldı. Bir ürünün yanlış ya da abartılı şekilde yeşil (çevre dostu) olduğu iddialarıyla halkın çevre duyarlılığını sömürmeye kalkışan PR ya da pazarlamayı tanımlar.

CAD/BİLGİSAYAR DESTEKLİ TASARIM

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA

CAD teknik bir tasarımın çizilmesi, yaratılması, analiz edilmesi, simülasyonu ve optimize edilmesi süreçlerinde bilgisayar sistemlerinin kullanılmasına işaret eder.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

CAD yazılım paketleri, tasarım ve mühendislik alanlarında her yerde bulunur. 2D, taslak ve boyama; 3D, modelleme ve görselleştirme; 4D, simülasyon ve animasyonu yerine getirirler. Sonuç, görselleştirme ve baskı için elektronik dosyalar; CAM programlarıyla üretim; ayrıca, kesme aletleri (lazer, plazma, su-jeti, oxy-fuel/ oksijenli yakıt gazı), hızlı prototipleme yazıcısı (üç-boyutlu katmanlı üretim ya da termokürlü fotopolimerler) gibi makineler ya da endüstriyel robotlar gibi CNC (bilgisayar sayımlı yönetim) sistemi olabilir.

Tasarım amaçlı bilgisayar kullanımının kaynağı 1960'ların uzay ve otomotiv endüstrilerine dayanır. Yazılımın ve uygulamalarının gelişimi, bilgisayarların daha düşük maliyette olduğu 20 yıl sonra hızlandı ve bu dönemden gelen erken katı modelleme paketleri -örneğin CATIA (1981, Dassault Systèmes) ve AutoCAD (1982, Autodesk) hâlâ kullanılıyor. Bugün CAD ve CAM (bilgisayar destekli üretim) teknolojileri olmaksızın tasarım ve mühendislik uygulaması düşünülemez. Bu durumda mimarlık öğrencilerinin birtakım CAD -parametrik modelleme, programlama dili (scripting) ve programlama- yanı sıra BIM (bina enformasyon modellemesi) uygulamalarında yeterli olması bekleniyor.
BIM, bina yapımındaki karmaşık iş akışı ve veri yönetimine cevap verir: Parametrik ve paylaşılan nesneler olarak tasarımın, kapsamlı; üç-boyutlu; ısmarlama bir temsilini üretir. Bunları, işin içindeki profesyoneller (mimarlar, haritacılar, mühendisler, müteahhitler) kullanabilir ve üzerinde değişiklik yapabilirler. Nesneler, parametrelerle tanımlanıp diğer nesnelere bağlı olduklarından yerel değişiklikler küresel özellikleri etkileyecektir ve yapım aşamasındaki bina ve maliyet sorunlarında anında geribildirim sağlanacaktır.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
AVANGARD
sayfa 106

YÜKSEK TEKNOLOJİ
sayfa 116

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

FRANK GEHRY
1929–
Amerikalı mimar ve CAD mimarlığının öncüsü

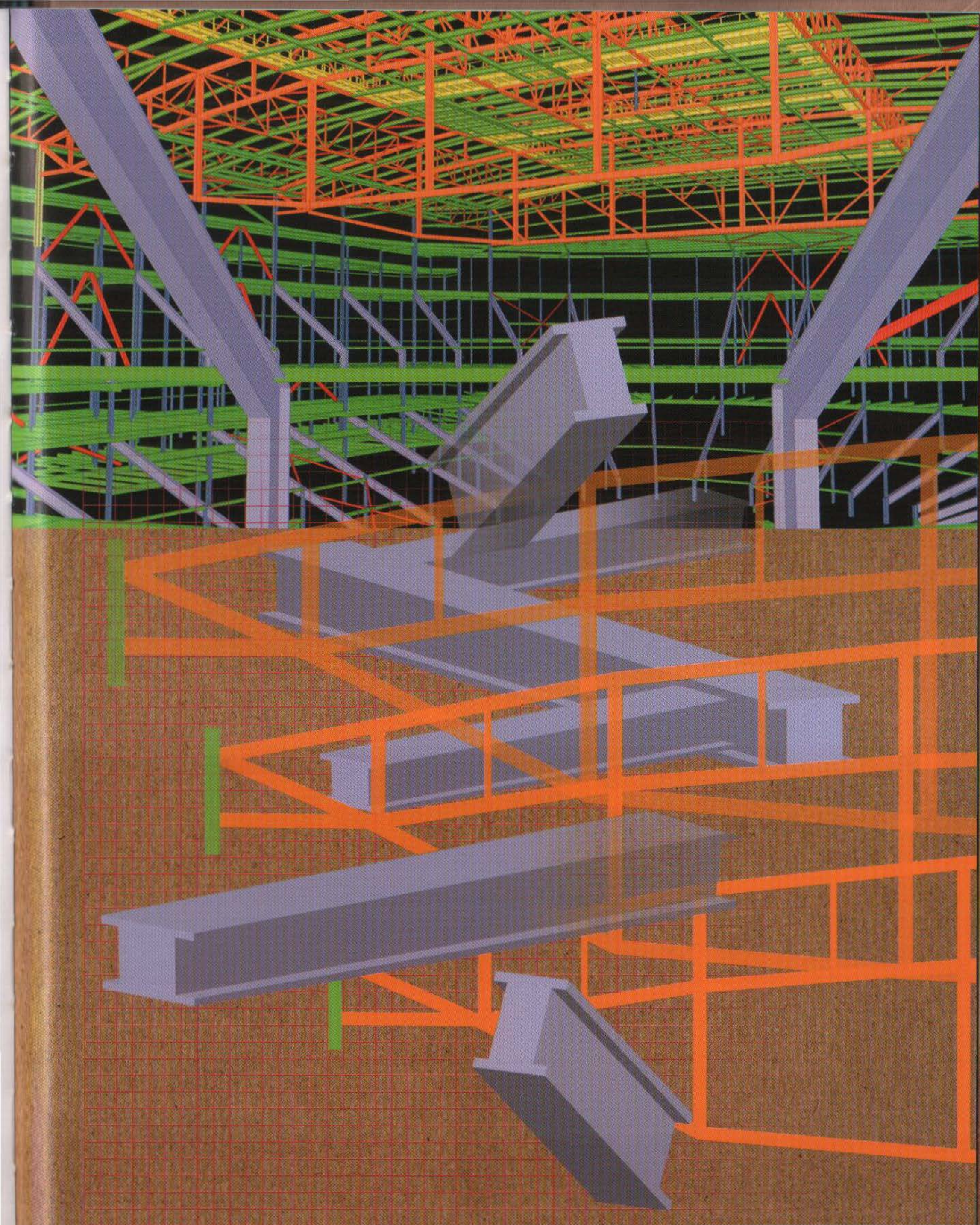
WILLIAM JOHN MITCHELL
1944–2010
Avustralya doğumlu mimar ve Computer-Aided Architectural Design kitabının yazarı

GREG LYNN
1964–
Amerikalı mimar, CAD tasarım ve kuramıyla bilinir

30 SANİYELİK METİN

Marjan Colletti

Modern mimarlık uygulaması, CAD, 2D ve 3D taslak yazılım paketlerine ciddi ölçüde bağımlıdır.

23 Temmuz 1933
İtalya, Floransa'da doğdu.

1962
Yale Mimarlık Okulu'ndan mezun oldu.

1963–7
Norman Foster, Wendy Cheeseman ve Su Brumwell'le birlikte Takım 4'ü (Team 4) kurdu.

1964
Kavramsal Zip-Up Evi'ni tasarladı.

1971
Renzo Piano'yla birlikte Paris Pompidou Centre'ın tasarımını kazandı.

1977
Richard Rogers ortaklığını kurdu.

1980–2
Galler'de Newport'ta Inmos Binası'nı yaptı.

1979–84
Londra'da Lloyd Binası üzerine çalıştı.

1989
Strasbourg'taki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ni tasarladı.

1993–2001
Londra'daki 88 Wood Caddesi üzerinde çalıştı.

1998
İngiltere'deki kentsel çöküşe çözüm bulmak ve araştırmak için İngiliz Hükümeti tarafından Kentsel Görev Ekibi'ni kurmakla görevlendirildi.

1999
Londra'daki Millennium Dome (Binyıl Kubbesi) üzerinde çalıştı.

2001–8
Maggie's Centre'ın Londra şubesi üzerinde çalıştı.

2005
Madrid-Baragas Havaalanı Terminal 4 açıldı.

2006
Cardiff'teki Galler Millet Meclisi Binası tamamlandı.

2006
New York'taki yeni Dünya Ticaret Merkezi'nin Kule 3 binası için seçilen mimar oldu.

2007
Pritzker Mimarlık Ödülü'nü aldı.

2007
Rogers Stirk Harbour + Partners'ı kurdu.

2007
Londra'da One Hyde Park üzerine çalıştı.

2008
Londra Heathrow Havaalanı Terminal 5'i tamamladı.

2012
Londra'daki Neo Bankside Development tamamlandı.

RICHARD ROGERS

Lord Rogers, eski ortağı Sör Norman Foster, Sör Michael Hopkins, Sör Nicholas Grimshaw, Santiago Calatrava ve Renzo Piano ile birlikte Yüksek Teknoloji üslubunu ayağa kaldıran ve destekleyen mimarlar olarak algılanır. Yüksek teknoloji -geç Modernizmde radikal bir çaba- Klasik gelenekten sakınır ve teknolojik geleceği kucaklar. Çeliğin ve prefabrik ögelerin endüstriyel bir estetikle kullanılması yoluyla kendini ifade eden Yüksek Teknoloji, Rogers'ın ellerinde, parlak ana renklerle, işlevsel olana bir parça neşe katan kilit ögelere bürünür.
Prefabrike konutlar -örneğin Zip-Up Evi (1964)- üzerinde erken, temelde kavramsal çalışmalarından sonra Rogers, 1971'de Renzo Piano'yla birlikte Paris'teki Pompidou Centre'ın tasarımını kazandı ve böylelikle kamuoyunun dikkatini daha çok çekti. Rogers ve Piano, Pompidou'yla, radikal bir "tersyüz edilmiş bina" ortaya çıkardılar: Tesisat borularını ve servis merdivenlerini dışarıya koydular; iç mekânı sergiler ve kalabalığın devinimi için düzenlediler. Son derece etkili olmasına rağmen yeni üslup farklı çevrelerden eleştiriler de aldı. Bazıları, binanın üzerine dolanan bağırsak gibi tesisat boruları yüzünden yapıyı "Bowelizm" (ç.n. bağırsak, özellikle insanın iç organları anlamına gelen "bowel"den türetilmiştir) diye eleştirdi.
Rogers kariyerine Londra'daki ünlü Lloyd Binası'nı (Lloyd Sigorta Binası) yaparak devam etti. Mimari geleneğin tuzaklarıyla düzenlenen bina, İtalyan Fütürist Antonio Sant'Elia'nın 1914'teki modern bir şehir hayalini güçlü bir şekilde andırıyor. 1980'ler ve 1990'lar boyunca Rogers'ın ortaklık şirketi halka açık binalara, müzelere, havaalanlarına, büyük ölçekli konut bloklarına ve Galler Newport'taki Imnos Microprocessor Factory gibi -Yüksek Teknoloji estetiği ile yüksek teknoloji amacının bir birleşimi olan ve mimarlık tarihçisi Reyner Banham'ın dediği "altyapılı barakalar"a bir model oluşturan- endüstriyel bina komplekslerine odaklandı.
Daha iyi bilinen tasarımlarından birisi, istemeden çekişmeye davetiye çıkarmış olan Londra'daki Millennium Dome'dur (Binyıl Kubbesi, 1999); büyük ve oldukça şık bir çadır kötü izlenimle anılan bir sergiye ev sahipliği yapmıştı. Ancak Rogers'ın Dome'unun kendisi konserler ve diğer etkinlikler için içerdeki O2 Arena'yı başarıyla kullanıyor.
Kimi zaman tartışma yaratan yaklaşımına rağmen Rogers, mimarlar arasında ve kamuoyunda popülerdir. Pritzker Ödülü dâhil olmak üzere neredeyse hemen her mimarlık ödülünü aldı. Ayrıca, mimarlık alanı dışındakilere de tanıdık gelen az sayıdaki mimardan biridir. Son zamanlarda Rogers, Londra'nın iki belediye başkanının da danışmanı olarak kentsel çöküşün sorunlarını çözmeye odaklanmıştır ve Shanghai, Paris, Barcelona ve New York'un şehircilik politikalarına katkıda bulunmaktadır. 1981'de Şövalyelik ünvanı alan Rogers'a 1996'da Lord Rogers of Riverside ünvanı verildi.

YARATICI YENİDEN KULLANIM

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Yaratıcı yeniden kullanım -ya da yeni işlevle kullanım- bir binanın bir işlevden diğerine çevrilmesini tanımlar; "biçim/form işlevi izler" düsturunu yıkar.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Yaratıcı yeniden kullanım, şimdi, özellikle endüstriyel ve sosyal değişimlerden geçen ülkelerde olağan bir hale geldi. "Gömülü enerji"nin farkında olmak, binaları dönüştürmenin sürdürülebilir bir eylem olduğu ve aynı zamanda mirası korumak anlamına gelmektedir. Mimarlar çoğu kez kendi yaptıkları değişikliklerinin kalıcı mı olacağı, yoksa yeniden değişikliğe mi uğrayacağı sorularıyla boğuşurlar.

Genellikle bir binayı yıkmak

ve yerine başka bir şey koymak, varolan bir yapıyı yeniden oluşturmaktan ya da "yeniden programlamak"tan daha basit ve olasılıkla daha ucuzdur. Yine de belli bir kültürel değer atfedilen (kültürel miras listesinde olması; özel estetik varlıklarının bulunması ya da şehrin tanıdık bir siluetinin parçası olması gibi) bir binanın yerine başka bir şey koymaktansa onu yenilemek daha uygun olur. Bu bir dizi yaklaşım gerektirir: Binanın ömrünü uzatma, koruma, restitüsyon (yeniden yapım), tesisatı yenileme köklü yapısal müdahaleler ya da özgün binanın "kılıf"ı içinde bir iç mekân tasarımı. Londra'nın Bankside Elektrik Santrali'nin Tate Modern'e çevrilmesi, tamamen farklı amaçlar için algılanan bir yapıya önemli mekânsal değişiklikler içermesi açısından, yaratıcı yeniden kullanım uygulamasının uluslararası kabul görmüş bir örneğidir. Almanya'nın Thyssen Çelik İşletmesi'nin (Thyssen Steelworks) halka açık bir dinlenme mekânına çevrilmesi bu tür uygulamaların cüretkâr bir örneğidir. Yaratıcı bir biçimde yeniden kullanılan binalar çoğunlukla önceki işlevlerinin izlerini içerirler. Örneğin form, hacim, yapım malzemesi ve ayrıca baca ve armatürler gibi binanın özgün (genellikle gereksiz) özellikleri. Tüm bunlar binanın yeni kullanımına karşı gelmez, aksine çoğu kez binayı zenginleştirir.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
ESTETİK
sayfa 86

TARİHSELCİLİK
sayfa 88

SÜRDÜRÜLEBİLİR MİMARLIK
sayfa 150

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

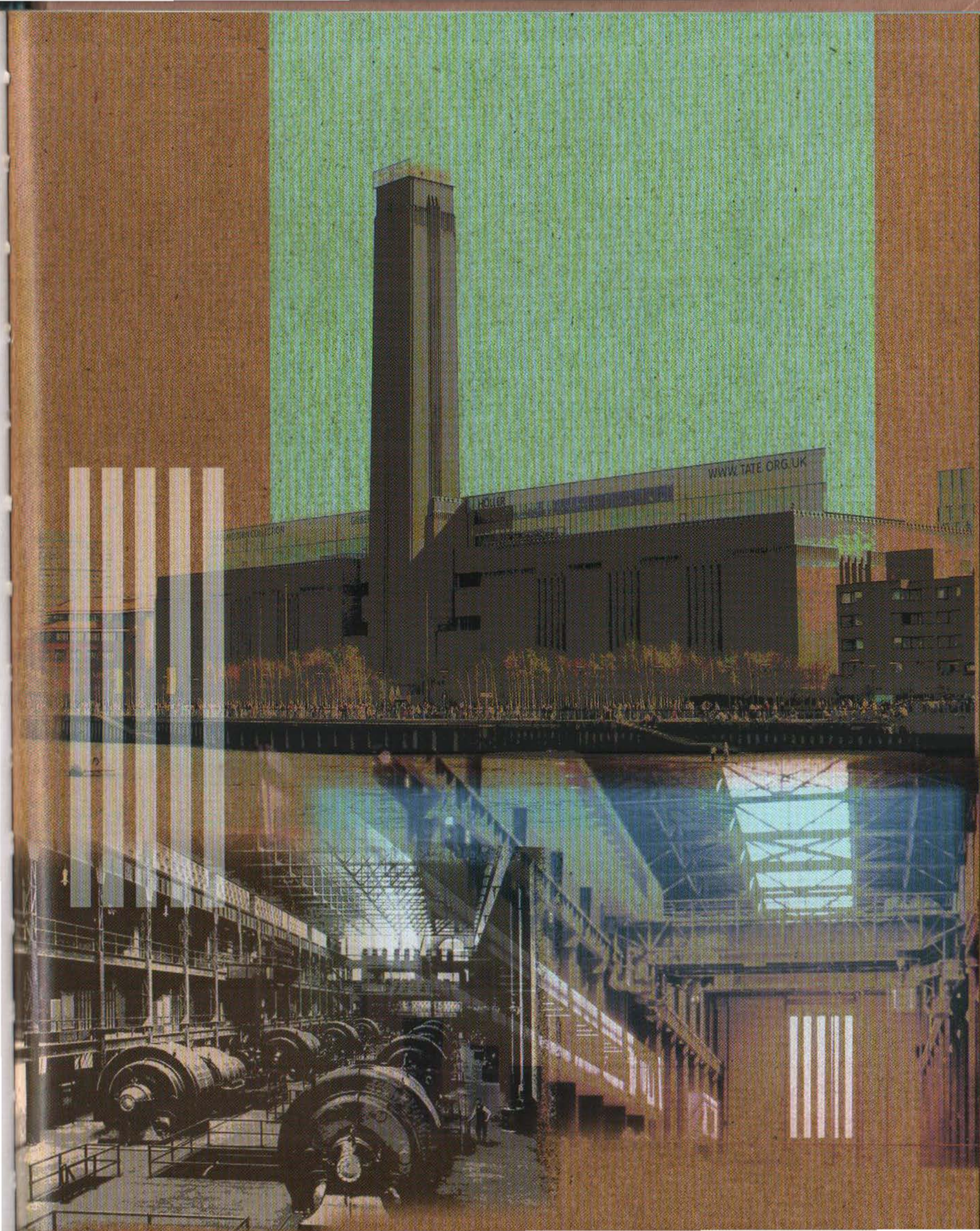
CARLO SCARPA
1906–1978
İtalya, Verona'daki Castelvecchio Müzesi'ni yeniden düzenleyen mimar

HERZOG & DE MEURON
1978–
İsviçreli mimar ortaklar, Londra'daki Tate Modern'in tasarımcıları

LATZ & PARTNER
1968–
Thyssen Çelik İşletmesi'nin peyzajını yapan Alman mimarlar

30 SANİYELİK METİN
David Littlefield

Yaratıcı yeniden kullanım, binaları, özgün tasarım süreçlerinde yer almayan amaçlara uygun olarak tasarlar.

WWW.TATE.ORG.UK

BİYOMİMETİK/ DOĞADAN ÖĞRENME

30 saniyede mimarlık

Amerikan yerlilerinin çadırları, Mısır'ın nilüfer çiçeği (lotus), papirüsü ve palmiye sütunlarından Yunan Korint süslemesine kadar mimarlık her zaman ilham almak için doğaya bakmıştır. Biyomimetik, organik mimarlığın zoomorfik (hayvan şeklinde) ve pitomorfik (botanikle ilgili) biçimsel taklidinin ötesinde, evrimsel süreçlerin, milyarlarca yılda, yaşayan organizmaları çevrelerine yeterli şekilde adapte etmek için nasıl en iyi hale getirdiğine yakından bakar. Çeşitli düzeylerde (organizma, davranış, ekosistem) üretim, örgütlenme ve işleyiş stratejilerini değerlendirir. Bu durumda, Organik Mimarlık, sürdürülebilir 21. yüzyıl tasarımındaki en umut verici yeni ilkelerden biri olarak görülüyor. 19. yüzyıldan bu yana, doğadan esinlenen mimarlardan en önde gelenleri Alvar Aalto, Santiago Calatrava, Buckminster Fuller, Antoni Gaudi, Bruce Goff, Hugo Häring, Imre Makovecz, Frei Paul Otto, Eero Saarinen, Rudolf Steiner ve Frank Lloyd Wright'tır. Son on yıllarda Janine M. Benyus'tan başlayarak (Biomimicry: Innovation Inspired by Nature, 1997) ardından 2000'lerde -ama çoğunlukla ölçüm ve dijital üretimdeki ilerlemeler nedeniyle- Steven Vogel ve Julian Vincent'i yanına alan biyomimetik ilkelerin, ölçümsel form üretimi, malzeme mühendisliği ve çevresel performansın sınırlarını zorlayarak giderek artan hassasiyette in silico (sanal ortamda) simülasyonu yapılıyor.

3 SANİYEDE DARALMA

Biyomimetik, bir tasarım modeli olarak, yapının, formun, formasyonun ya da biyolojik sistem ve malzeme yapısının çalışılması, süzgeçten geçirilmesi ve geliştirilmesidir.

3 DAKİKADA GENİŞLEME

Yunanca kökenli "Biyomimetik" terimi, "yaşam" ve "taklit" sözcüklerinden gelir. İlk kez 1950'lerde Amerikalı biyofizikçi ve çok yönlü bilim insanı Otto Schmitt tarafından ortaya atılmış ve çoğu kez biyomimikri, biyomimesis ve biyonik ile eş anlamda kullanılmıştır. En ünlü biyomimetiklerin yanında bir de son zamanlarda Abu Dabi'deki Aedas tarafından inşa edilen ödüllü Al Bahar Kuleleri'ni tasarlayan Velcro vardır. Tasarımının kinetik cephesi, dulavrat otunun dikenlerinin taklididir.

İLGİLİ KONULAR

Bkz.
ORGANİK MİMARİ
sayfa 110

YÜKSEK TEKNOLOJİ
sayfa 116

ART NOUVEAU
sayfa 128

CAD/BİLGİSAYAR DESTEKLİ TASARIM
sayfa 142

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER

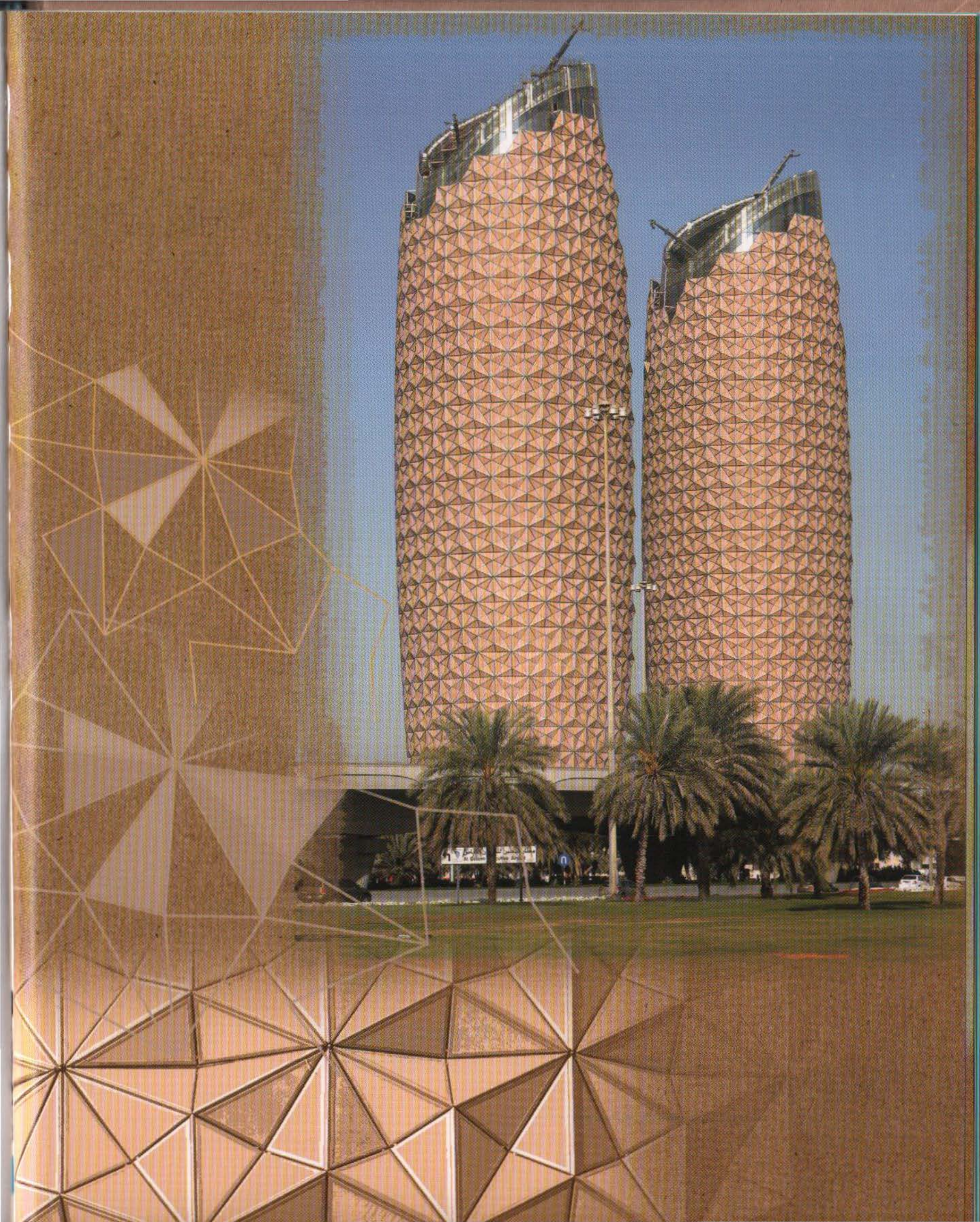
FREI PAUL OTTO
1925–
Alman mimar, mühendis ve biyomorfik hafif yapılar konusunda otorite

JOHN FRAZER
1945–
İngiliz mimar ve CAD öncüsü

30 SANİYELİK METİN

Marjan Colletti

Al Bahar Kuleleri'nin dış cephesindeki fiber hasır kaplamalar (üçgen gölge elemanları) güneşin hareketiyle açılır ve kapanır; ısıyı ve parlamayı azaltır.

SÜRDÜRÜLEBİLİR MİMARLIK

30 saniyede mimarlık

3 SANİYEDE DARALMA
Sürdürülebilir mimarlığın arkasındaki kavram, bugünkü tasarım kararlarımızın gelecek kuşakların sağlığına, fırsatlarına ya da refahına olumsuz bir etkide bulunmamasıdır.

3 DAKİKADA GENİŞLEME
Çevresel kaygılar, söylemi yönlendirirken, sürdürülebilirlik hakkındaki fikirler özellikle ekonomik ve sosyal alandaki kaygılar başta olmak üzere diğer alanları da kapsayacak şekilde gelişmiştir. Sürdürülebilirliğin, üzerinde hemfikir olunacak tam tanımlarını yapabilmek zordur. Bununla birlikte, kesin olan bir şey vardır: Gelişen dünyada binalar, gezegenin sınırlı kaynaklarının önemli bir oranını kullanmaktan sorumludur.

Sürdürülebilir mimarlık, 1960'ların sonlarında, teknolojinin her türlü sorunu çözebileceğine ilişkin Modernizm düsturunun karşıt kültür eleştirisinden çıktı. 1973 petrol krizi, petrolsüz bir geleceğin elzem olduğunu gösteren ilk işaretti ve sürdürülebilir mimarlık, kaynakların sınırlı olduğuna ilişkin bir bilince eklemlendi. Özellikle de küresel ısınma tehdidi olmak üzere farklı hikâyeleri kapsayacak şekilde kendisini dönüştürdü. Pek çok önemli stratejiyle işbirliği içinde olan mimari tasarım, yeşil mimariyle karşılık verdi. Birinci olarak, enerji tüketimini azaltmak amaçlanır. Bu, soğuk iklimlerde temelde pasif güneş enerjisiyle ısıtma sistemini kullanmak; gelişmiş yalıtım sistemiyle ısıyı hapsetmek; ısı değiştiricisi (eşanjör) kullanmak demektir. Sıcak iklimlerde ise, ısıyı dışarda tutmak amaçlanır ve soğutucu bir sisteme bağımlılığı azaltmak amacıyla pasif havalandırma üzerinde durulur. İkinci olarak, elektrik ve ısıtma için fotovoltaik paneller ve rüzgâr türbini gibi düşük karbonlu enerji üretimini uyarlamak gelir. Üçüncü olarak da, doğal, değiştirilebilir ya da dönüştürülebilir (geri çevrimli) malzemeleri kullanmak; bina bileşkenlerinin sökülmesi, ulaşımı, üretimi ve nihai yok edilmesi ya da yeniden kullanımının yanı sıra binanın "gömülü enerjisi" hesaba katar. Ken Yeang'ın Malezya, Subang Jaya Selangor'daki biyoiklimsel olarak tasarlanan binası Menara Mesiniaga (1992) sürdürülebilir mimarlığın üst düzey bir örneğidir.

İLGİLİ KONULAR
Bkz.
MODERNİZM
sayfa 108

ORGANİK MİMARLIK
sayfa 110

YARATICI YENİDEN KULLANIM
sayfa 146

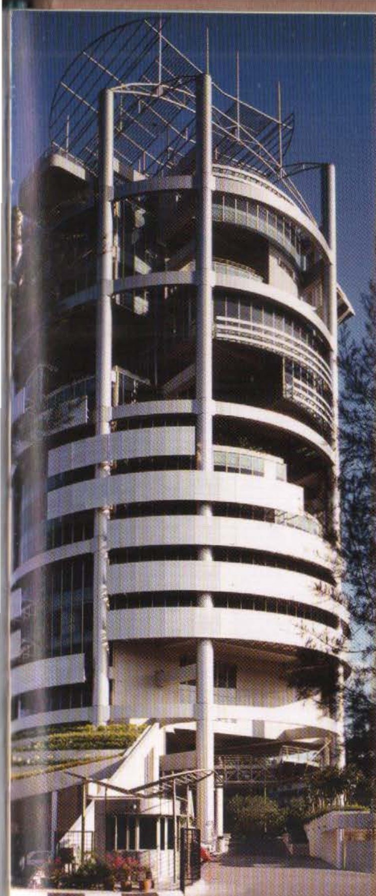
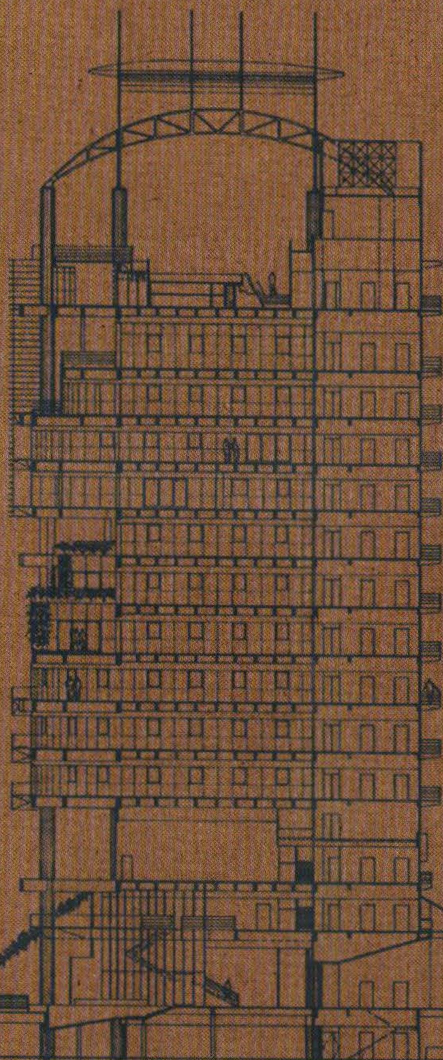
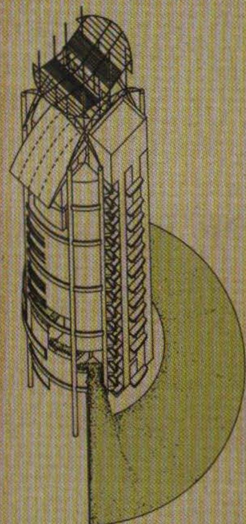
BİYOMİMETİK
sayfa 148

3 SANİYEDE İLGİLİ BİYOGRAFİLER
JAMES LOVELOCK
1919–
İngiliz çevreci

KEN YEANG
1948–
"Yeşil" gökdelen tasarımlarıyla bilinen Malezyalı mimar

30 SANİYELİK METİN
Steve Parnell

Menara Mesiniaga, Malezya'nın iklimi doğrultusunda güneş kırıcılar, doğal havalandırma ve ışıklandırmayı içeren pasif düşük enerji ile inşa edilmiştir.

KATKIDA BULUNANLAR / KAYNAKLAR

KAYNAKLAR

Aesthetics and Architecture
Edward Winters
(Continuum, 2007)

Architectural Voices: Listening to Old Buildings
David Littlefield and Saskia Lewis
(Wiley, 2007)

The Arts and Crafts Movement
Elizabeth Cumming and Wendy Kaplan
(Thames & Hudson, 2002)

Atlas of Vernacular Architecture of the World
Marcel Vellinga, Paul Oliver, Alexander Bridge
(Routledge, 2007)

Baroque: Architecture, Sculpture, Painting
Rolf Toman
(Ullmann Publishing, 2010)

Changing Ideals in Modern Architecture 1750–1950
Peter Collins
(McGill-Queen's Press, 1998)

The Classical Language of Architecture
John Summerson
(Thames & Hudson, 1963)

Critical Regionalism: Architecture and Identity in a Globalised World
Alexander Tzonis and Liane Lefaivre (Prestel, 2003)

Designing with Nature: The Ecological Basis for Architectural Design
Ken Yeang
(McGraw Hill, 1995)

Disclosing Horizons: Architecture, Perspective and Redemptive Space
Nicholas Temple
(Routledge, 2006)

From Models to Drawings: Imagination and Representation in Architecture
Marco Frascari, Jonathan Hale, and Bradley Starkey (eds)
(Routledge, 2007)

The Gothic Cathedral
Colin Wilson
(Thames & Hudson, rev. edn, 1992)

Greek Architecture
Arnold Walter Lawrence
(Yale University Press, 5th edn 1996)

High Tech Architecture
Colin Davies
(Rizzoli, 1988)

A History of Western Architecture
David Watkin
(Laurence King, 2005)

Kenzo Tange and the Metabolist Movement: Urban Utopias of Modern Japan
Zhongjie Lin
(Routledge, 2010)

The International Style
Henry-Russell Hitchcock and Philip Johnson
(W.W. Norton & Co., 1997)

The Language of Post-Modern Architecture
Charles Jencks
(Academy Editions, 6th edn 1991)

Minimalist Architecture
Franco Bertoni
(Birkhäuser Architecture, 1998)

Modern Architecture
Alan Colquhoun
(Oxford University Press, 2002)

Modern Architecture: A Critical History
Kenneth Frampton
(Thames & Hudson, 4th edn 2007)

Modern Movements in Architecture
Charles Jencks
(Penguin, rev. edn 1987)

The New Brutalism: Ethic or Aesthetic
Reyner Banham
(Architectural Press, 1966)

On the Art of Building in Ten Books
Leon Battista Alberti
(MIT Press, 1988)

Orientalism
Edward Saïd
(Routledge & Kegan Paul, 1978)

Ornament and Crime: Selected Essays
Adolf Loos (Ariadne Press, 1998)

Scale: Imagination, Perception and Practice in Architecture
Gerald Adler, Timothy Brittain-Catlin, and Gordana Fontana-Giusti
(Routledge, 2012)

The Sphere and the Labyrinth: Avant-gardes and Architecture from Piranesi to the 1970s
Manfredo Tafuri
(MIT Press, 1987)

The Story of Post-Modernism: Five Decades of Ironic, Iconic and Critical in Architecture
Charles Jencks
(John Wiley & Sons, 2011)

The Ten Books on Architecture
Vitruvius
(Dover, 1960)

Theory and Design in the First Machine Age
Reyner Banham
(MIT Press, 1980)

Words and Buildings
Adrian Forty
(Thames & Hudson, 2004)

A World History of Architecture
Marian Moffett, Michael Fazio, and Lawrence Wodehouse
(Laurence King Publishing, 2004)

KATKIDA BULUNANLAR

EDİTÖR

Edward Denison Bağımsız danışman, yazar ve mimarlık fotoğrafçısı. Çalışmaları sürdürülebilirlik ve çevre tasarımına odaklanır. Edward, How to Read Bridges (2012) kitabının yazarlarındandır ve dünyadaki farklı mimarlık ve tasarım açıları konusunda yazdığı ondan fazla kitabı vardır. Mimarlık tarihi ve kuramı dersleri verdiği University College of London, Barlett Mimarlık Okulu'nda Mimarlık tarihi üzerine doktora çalışması vardır.

ÖNSÖZ

Jonathan Glancey yazar, eleştirmen ve mimarlık ve tasarım danışmanıdır. 1992 - 2012 yılları arasında The Guardian'ın Mimarlık ve Tasarım muhabirliğini yaptı ve 1987'den 1997'ye kadar The Independent'ın Mimarlık ve Tasarım editörü oldu. İngiliz Kraliyet Mimarlık Enstitüsü onur Ödülü'nü alan Glancey'ın kitapları arasında The Story of Architecture; 20th Century Architecture; Lost Buildings and Dymaxion Car: Buckminster Fuller (Norman Foster'la birlikte) vardır.

Dragana Cebzan Antic mimar, şehircilik tasarımcısı ve etkileşimli mimarlık ve tasarım alanlarında yazar. Düzenli olarak İngiliz ve uluslararası mimarlık basınına katkıda bulunmakta ve University Collage London, Barlett Mimarlık Okulu'nda şehircilik tasarımı dersleri vermektedir.

Nick Beech mimarlık tarihçisidir ve hali hazırda İngiliz üniversitelerinde ders vermektedir: Oxford Brookes University, University of Westminster ve University Collage of London, Barlett Mimarlık Okulu.

Marjan Colletti mimarlık eğitmeni, araştırmacısı ve Londra'da marcosandmarjan (bir çalışma oluşumu) tasarım uygulamasının eşbaşkanıdır. Avusturya, University of İnnsbruck'taki Deneysel Hochbau (yüksek yapı) Mimarlık Enstitüsü'nde profesör ve eşbaşkandır; University of London, Barlett Mimarlık Okulu'nda mimarlık hocasıdır. AD'nin (Architectural Digest) Exuberance (2010) tekrar baskısının misafir editörüydü ve en sonuncusu Digital Poetics (2012) olmak üzere çok sayıda kitap yazmıştır.

TEŞEKKÜRLER

Anne Hultzsch mimarlık eleştirisi ve görsel algı tarihlerinde uzmanlaşan mimarlık tarihçisidir. University Collage of London, Barlett Mimarlık Okulu'nda dersler vermektedir ve oradaki doktora çalışmasıyla ödül almıştır. Birçok başlığın yazarıdır ve şu sıralar 1940'ların Architectural Review dergisindeki Nikolaus Pevsner'in yazılarını araştırmaktadır ve ayrıca son kitabı Architecture, Travellers and Writers: Constructing Histories of Perception 1640-1950 (2013) kitabını bitirmeye çalışıyor.

David Littlefield yazar, kuratör ve University of the Arts London'ın bir parçası olan Chelsea Collage of Art & Design'dan İç ve Mekânsal Tasarım'dan MA (sanat yüksek lisansı) almıştır. Şu an İngiltere'de University of the West of England in Bath'ta Planlama ve Mimarlık Bölümü'nde ders vermektedir.

Steve Parnell mimar, modern mimarlık tarihçisi ve mimarlık eleştirmenidir. Düzenli olarak İngiliz ve uluslararası mimarlık basınına katkıda bulunmaktadır ve şu an İngiltere'de University of Nottingham'da Mimarlık dersleri vermektedir.

FOTOĞRAFLAR

Bu kitapta yayınlanan illüstrasyonların oluşturulması sırasında bize malzeme katkısı sağlayan tüm içerik ortaklarımıza teşekkür ederiz. Kitapta kullanılan fotoğraf bilgilerinin yazımı sırasında ortaya çıkabilecek hatalar ve dikkatsizlik ya da unutulma sonucu atlanılan isimler olabilir, kendilerinden özür dileriz.

Sergei Arssenev: 107BR; Stefan Bauer: 99BR;
Peter Bronski: 133C; Canam Group Inc: 143;
Erik Christensen: 93;
Corbis/Paul Almasy: 70 /Christopher Felver: 136;
Edward Denison/Aedas (2012): 149;
Andrew Dunn/
www.andrewdunnphoto.com: 67T;
Fotolia: 44; Axel Kuhlmann: 89C;
Library of Congress,
Washington D.C.: 59T, 112, 133L, 133TR, 133R;
Stephen Montgomery: 89T;
Steve Morgan: 199B; Tom O'Connor: 105R;
Clemens Pfeiffer: 129T;
Rex Features/Nils Jorgensen: 144;
David Shankbone: 199T; Cédric Thévenet: 92T;
Ken Yeang/
© T.R. Hamzah & Yeang Sdn. Bhd. (2012): 151

DİZİN

SERİNİN DİĞER KİTAPLARI

30 Saniyede serisi, Ekonominin, Felsefenin, Psikolojinin, Siyasetin, Dünya Dinlerinin ve Mimarlığın en bilinen 50 teorisini/öğretisini ele alıyor ve onları iki sayfa, 300 kelime ve bir resmi aşmadan, yarım dakika içinde açıklamayı 'başarıyor'.

Ekonomi, Felsefe, Psikoloji, Siyaset, Dünya Dinleri ve Mimarlık birdenbire çok daha eğlenceli hâle geliyor ve çok daha fazla anlam ifade ediyor.

Ev hanımlarından üniversite öğrencilerine, üst düzey yöneticilerden akademisyenlere herkesin okuması gereken eserler! Elinizden bırakamayacaksınız.

